Coperta de *Done Stan*
B&îft&ftMSr* a"Jte; »*•* s!it «««*«.

M
ALBIUS TIBULLUS
autorii Corpusului tibulian^^

Ediţie îngrijită,
text stabilit, cuvînt înainte, traducere în metru
original şi note de ′
Vasile Sav

545692V

Th?.ţ9a.

Editura UNIVERS
Bucureşti, 1988
MLIOTKA **JUDEŢEANĂ „OCTAV1AN GOG; CLUJ**
— FSUALA MARAţ?
"*. -VHf" VT.AÎ' J NR. "'■*
545692V

CUV1NT ÎNAINTE

Elegia erotică romană a atins apogeul, prin operele poeţilor C. Cornelius Gallus, Albius Tibullus, Sextus Propertius şi P. Ovidius Naso, în perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului I î. e, n. şi în primul pătrar al secolului I e. n., perioadă cunoscută, în Istoria literaturii latine, sub denumirea : *Literatura epocii lui Augustus* [1]. Este o epocă de efervescenţă culturală ale cărei roade sînt deopotrivă opere prin care clasicismul latin atinge expresia sa cea mai pură şi opere în care apar germenii decadentismului. Poezia este acum încurajată oficial, dar şi pedepsită. *Carmen* — poezia — va fi una «Kntre cauzele relegării lui Ovidiu la Tomis. [s]-

Este epoca titanilor poeziei. După un secol şi jumătate de strădanii, literatura latină atinge, prin Vergiliu, exponentul celor mai înalte aspiraţii ale epocii, şi prin Horaţiu, pictorul cvasitota-litǎţii aspectelor vieţii ei cotidiene, perfecţiunea finală. Acum literatura latină întruneşte, alături de expresia maximă a clasicităţii sale, toate atributele specifice literaturilor sfirşitului de secol. Pe cerul ei străluceşte, în toată splendoarea luminozităţii sale, soarele zilei mediteraneene, al clasicismului marilor scriitori augustani, dar şi luceafărul nopţii ..romanticilor" antichităţii, luceafărul elegiacilor.

Alexandrinismul latin, conceput încă de poeţii neoterici, atinge acum formele sale cele mai rafinate. Orientul învinsei Cleopatre alimentează deopotrivă cu parfumuri, pomezi, ţesături fine, perle şi alte bijuterii, dar şi cu credinţe, rituri şi superstiţii, într-o societate îndreptîndu-se spre culmile strălucirii sale, luxul şi luxuria urmaşelor sabinelor şi ale Elenei, ale căror pulpe rămîneau adeseori descoperite de sub fadurile „rochiilor" şi al căror păr de culoarea abanosului sau a mierii nu era totdeauna legat în panglici.

In literatura întregii lumi, *elegia* este asociată cu ideea de lamentaţie funebră, jelanie, bocet, cîntec de doliu, tînguire, plîn-

5

gere, sensuri pe care cuvîntul Ie are în greceşte şi cu care acesta şi cuvinte din aceeaşi familie apar la scriitorii greci [2].

Istoria dezvoltării elegiei, pînă la punctul ei culminant, *elegia erotică latină,* se confundă cu istoria devenirii principalului ei element formal, *versul elegiac.* Naşterea schismatică a versului elegiac, pentametrul, din versul eroic, hexametrul, este, atît prin consecinţele pe care le-a avut în dezvoltarea genului liric, cît şi prin valorile estetice, expresive, pe care le cuprinde în sine, revelatoare. Ea ■ corespunde, în evoluţia formelor, momentului trecerii de la modalitatea de reprezentare şi exprimare • obiectivă, epică, a lumii la cea lirică, subiectivă. *Distihul elegiac,* însoţirea dintre un hexametru şi un pentametru, marchează clar acest moment de trecere. Ruptura pe care versul elegiac o aduce, în această conjugare, cursivităţii narative, specifică versului eroic, impune totodată o nouă simetrie, iar această nouă armonie formală aduce, la rîndul ei, în planul conţinutului, o nouă împlinire a sensului, căci, în principiu, distihul elegiac închide în sine un sens complet[3].

Distihul elegiac a fost folosit, atît în literatura elină, cît şi în literatura latină, într-o diversitate de forme poetice, pentru a exprimă o gamă variată de sentimente[4]. Horaţiu ne spune că, încă de Ia începuturile^sale, distihul elegiac era capabil să exprime sentimente diverse, uneori chiar opuse : *querimonia* (jalea) şi *sententia compos voti* (mulţumită dorinţei împlinite de zei). Cît despre naşterea elegiei ca formă poetică şi despre născocitorul ei, autorul *Artei poetice* ne-a lăsat celebra formulă *grammatici*

Pasiune, la Tibul, *patimă,* la Properţiu, *plăcere,* la Ovidiu, iată atributele iubirii, pe care acest triumvirat poetic va încerca să le aşeze, dacă nu în locul, cel puţin alături de horaţienele, de fapt, tradiţionalele : *Virtus, Honor, Pudor,* într-un nou imperiu, acum instaurat, un imperiu al iubirii, pe care „împărătesele", urmaşe ale defunctei Lycoris, Delia şi uzurpatoarea ei, Nemesis, Cynthia si Corinna îl vor domni despotic.

Ei au reuşit astfel, printr-o tratare tematică originală şi printr-o manieră stilistică personală,, să-i dea un caracter roman unei forme poetice,' elegia erotică, cultivată cu strălucire, în special în aspectele ei mitologizante, şi de poeţii alexandrini [6].

Viaţa lui Albius Tibullus este sumar cunoscută. In afara informaţiilor, sărace dealtfel, pe care poetul însuşi ni le dă în elegiile sale, avem foarte puţine date biografice. Despre data naşterii sale, nu există nici o informaţie precisă. Ea a fost stabilită, pe baza unor mărturii literare ale lui OVidiu[7], în intervalul de timp cuprins între 69 î.e.n. data naşterii lui Gallus şi 47 î.e.n., data naşterii lui Properţiu, fiind fixată de unii comentatori, cu aproximaţie, în 49—48 î.e.n. Nici asupra locului naşterii Iui Tibul nu există informaţii certe. Poetul evocă adesea, în elegiile sale, o proprietate, undeva în afara Romei, la ţară[8], proprietate care, după informaţiile transmise de Horaţiu, se afla în regiunea pedană, între Tibur şi Preneste şi despre care se crede că ar fi locul naşterii sale[9]. Printr-o conjectură fericită a unui pasaj corupt dintr-o *Vita Tibulli* anonimă, s-a identificat proprietatea lui Tibul şi, deci, locul naşterii sale, la *Gabii*[1D]. Aceleiaşi *Vita...* îi datorăm informaţia că poetul se trăgea dintr-o familie ce aparţinea ordinului ecvestru. Domeniul familial a fost diminuat, probabil, în anul 41, î.e.n. cînd, după' bătălia de la Philippi, au fost distribuite pămînturi veteranilor. Această împărţire a domeniilor i-a afectat, dealtfel, şi pe Vergiliu, Horaţiu şi Properţiu. Despre familia sa, Tibul ne-a lăsat, de asemenea, puţine informaţii. El nu-l aminteşte niciodată pe tatăl; său, pe care, se presupune, 1-a pierdut de timpuriu. Doar mama şi sora sa, care, se crede, i-au supravieţuit, sînt amintite o singură dată[11]. Tibul a avut, probabil, o copilărie fericită, la ţară, pe domeniul strămoşesc, fiind crescut de marna sa, care a vegheat şi asupra educaţiei sale. Deşi nu avem informaţii asupra naturii instrucţiei sale, putem presupune, bazîndu-ne pe argumentele operei, — faptul că, încă din primel-e elegii-, el scrie 'într-o limbă aleasă şi că este un iscusit metrician, cît-şi acela că familiaritatea faţă de scriitorii greci este o dovadă că le.ştia limba — că Tibul a primit, la Roma, o educaţie serioasă, rezervată tinerilor de familie bună. ■

Şi despre portretul lui Tibur avem doar date sumare. Poetul însuşi nu ne dă decît un detaliu nesemnificativ, într-un context subiectiv. Opera sa a contribuit din plin la imaginea pe care postumitatea şi-a făcut-o despre el : un tînăr'de o sănătate şubredă, sentimental, senzual, melancolic, obsedat de ideea morţii şi a

dsmnării şi risipitor cu averea părintească, pe care ar fi cheltuit-o în afaceri amoroase. Dar acestea nu sînt decît exagerări al,e faptului că poetul însuşi se plînge o dată de o boală, îşi imaginează propriile funeralii, mărturiseşte că zace din cauza iubirii şi că, ia porunca iubitei, este gata să scoată la mezat casa şi averea părintească. Horaţiu însă ni-1 prezintă pe Tibul, nu fără ironie, dacă într-adevăr la el se referă *Ep. I, 4* şi *O. I, 33 ;* înzestrat cu toate calităţile pe care şi le poate rîvni un tînăr : frumuseţe, vigoare a trupului şi putere a minţii, sensibilitate şi capacitatea de a o exfwima. favoare, faimă, bogăţii şi arta de a se bucura de ele şi, în plus, darul de a aprecia obiectiv şi cinstit opere literare, spirit meditativ, iubitor de natură şi preocupat de probleme filosofico-morale. In consens, *Vita Tibulli* anonimă ni-1 arată ca pe un tînăr „cavaler roman (al regelui ?), de o frumuseţe aleasă, care are o grijă deosebită faţă de sine şi de împodobirea propriei persoane, prieten devotat al lui Messalla Corvinus, oratorul, şi însoţitor al acestuia în războiul contra aquitanilor, distins cu ordine militare, obţinind, după judecata multora, locul de frunte între elegiaci, autor şi al unor scurte, dar utile, epistole de dragoste."

Di» momentul în care Tibul începe să scrie, principalele etape ale vieţii sale sînt deduse, în lipsa izvoarelor documentare, din operă. De acum, viaţa sa, militară şi privată, se împleteşte cu destinul prietenului şi protectorului său. Marcus Vale-rius Messalla Corvinus[12], căruia Tibul i-a acordat o prietenie demnă, sinceră, devotată, elogiindu-1, fără a-1 adula, urmîndu-1, fără a i se supune orbeşte, respectîndu-i acţiunile, modul de gîn-dire şi gustul, dar păstrîndu-şi libertatea de acţiune şi puterea de judecată.

Prima elegie scrisă de Tibul. I, 10, datează, foarte probabil, de la fmele lui 31 sau din 30 î.e.n. In ea, se plînge că este constrîns să participe la războaie-: *nune ad bella trahor.* Deşi nu ne dă nici un indiciu asupra războaielor la care este tîrît, mulţumi-du-se ca, pe fundalul tematic al elogiului păcii şi iubirii, să condamne atrocităţile războiului, e foarte posibil ca el să se refere Ia expediţia lui Messalla în Aquitania. întors din această campanie, la Roma, o cunoaşte pe plebeiană *Planta,* personaj destul de misterios, pe care Tifeul ne-o prezintă într-o legătură nedefinită cu un bărbat, pe care-1 numeşte cînd *vir,* cînd *coniunx.* Pe aceasta, sub pseudonimul *Delia* (după unii, cognomenul Dianei, după alţii, avîndu-şi originea în grecescul *delos,* corespondentul

latinescului *planus),* o va cînta în cartea I a elegiilor sale. In-tîiul rod al acestei iubiri, căreia Tibul i se dedică cu toată ardoarea tinereţii sale, este elegia I, 2, scrisă, probabil, la începutul lui 29 î.e.n. Această elegie ni-I arată pe Tibul preocupat într-a-tit cu învingerea vigilenţei paznicilor, pe care un bărbat (soţ?) precaut peste măsură, poate şi din cauză că bănuia idila ce se înfiripase între cei doi, i-a pus soţiei sale, încît, avind ca argument participarea la expediţia din Galia, refuză pentru moment, a-1 urma pe Messalla în expediţia din Orient. In cele din urmă cedează şi, în 29, se îndreaptă spre Grecia, unde intenţiona să-1 întîlnească pe Messalla, pe coasta Mării Egee, pentru a pleca împreună cu el şi cu a sa *cohors praetoria,* în campania din Orient. Cade însă bolnav şi este nevoit să se oprească în insula Corcyra. Aici, pe pămînturi feace, sub ameninţarea morţii, scrie elegia I, 3, una dintre cele mai frumoase poezii pe care ni le-a transmis antichitatea.

întors, în acelaşi an, din Corcyra la Roma, o reîntîlneşte pe Delia şi compune elegia I, 1, vis al unei vieţii fericite, alături de aleasa inimii sale. O ceartă, *discidium,* generată de faptul că Delia, înduplecată, poate, de sfaturile unei *lena* (codoaşă), se lasă atrasă de cadourile unui amant mai bogat, *dives amator,* întrerupe această idilă şi îl aruncă pe pătimaşul îndrăgostit în aventura legăturii cu Marathus. Zbuciumata perioadă 29-26 î.e.n., marcată de încercările disperate de a o recîştiga pe Delia, cum stau mărturie elegiile I, 5 şi 6, si de nefericita legătură cu Marathus, din care s-au născut elegiile I, 4, 8 şi 9, cunoaşte şi un interval de linişte. Este etapa 27-26, cînd, probabil, cu ocazia primei aniversări a lui Messalla, care a urmat celebrării triumfului său, la 7 Kal. Oct, 27, scrie elegia I, 7, în care elogiază cariera plină de glorie a prietenului şi patronului său. Publicarea, în anul 26 sau, cel mai tîrziu, în 25 î.e.n., a cărţii întîi a elegiilor, adaugă faimei, de mult dobîndite în cercurile literare, gloria recunoaşterii publice.

In perioada 26/25 — 18 î.e.n., Tibul compune elegiile cuprinse în cartea a doua şi cîteva elegii din cartea a treia care îi sînt atribuite. începutul acestei perioade este unul de calm sufletesc. Retras pe domeniul său, scrie elegia II, 1, în care, pe fundalul unei serbări agreste, cîntă plăcerile vieţii rustice. Reîntors la Roma, celebrează, în II, 2, aniversarea amicului său, Cornutus, şi, în II, 5, intrarea lui Messalinus. fiul lui Messalla, m nndul quindecimvirilor interpreţi ai cărţilor sibiline. Acum,

se pare, a avut loc şi legătura cu Glycera, persoana cu care, după mărturia lui Horaţiu[13], este indentificată prietena necunoscută, cîntată în elegia III, 19 şi în epigrama III, 20. Se pare că tot acum a compus şi elegiile III, 8-12, în care celebrează amorurile Sulpiciei cu Cerinthus. Dar evenimentul cel mai bogat, în planul creaţiei, al acestei perioade este legătura sa cu o frumoasă şi capricioasă curtezană, care îi va inspira o pasiune arzătoare şi pe care, sub numele fictiv, dar atît de sugestiv ales, Nemesis, Război-nătoarea, o va cînta în pateticele elegii II, 3, 4 şi 6. Dacă mărturii! lui Ovidiu nu e cumva un simplu capriciu literar, moartea dosi, survenită, foarte probabil, în a doua jumătate[14] a anului ÎS î. e. n., a pus capăt acestei pasiuni mistuitoare.

* * *

Opera lui Tibul ni s-a transmis, se pare, în întregime, împreună cu scrieri ale altor autori aparţinînd aceluiaşi cerc literar, în culegerea numită *Corpus Tibullianum,* constituită, după unii, din materiale aflate în arhivele lui Messalla, imediat după moartea acestuia (a lui Messalla) sau în ultimii ani ai vieţii sale, cînd el şi-ar fi pierdut memoria, — ipoteză născută din cauza prezenţei, în culegere, a poezioarelor, nu tocmai-pe gustul unui general, aparţinînd nepoatei sale —, în perioada claudianâ, după alţii.[15]

Cartea I, cuprinzînd Io elegii, şi cartea a Ii-a, cuprinzînd 6 elegii, îi aparţin, în mod cert, lui Tibul. Primele şase~elegji. (1—6) din cartea a 111-a, din care s-a constituit ulterior o carte de sine stătătoare, sînt scrise, se pare, de un autor care se numeşte el. însuşi *Lygdamus.* Panegiricul lui Messalla, 111,7 = IV, 1, aparţine unui autor necunoscut. Celelalte cinci elegii scurte, III, 8—12 = IV, 2—6, îi sînt atribuite lui Tibul. Următoarele şase bileţele, de dragoste, *elegidia,* elegioare, epigrame erotice, III. 13—18 = IV, 7—12, îi sînt atribuite Sulpiciei, nepoată de soră a lui - Messalla. O scurtă elegie, III, 19 =IV, 13, şi o epigramă erotică, III, 20 =IV, 14, îi aparţin lui Tibul. Tot lui Tibul i-au fost atribuite şi două priapee care, după mărturia lui Scaliger, erau cuprinse în *Fragmentum Cuiacianum.* Dar, aşa cum s-a demonstrat (C. Caii, 1894), ele nu-i pot fi atribuite lui Tibul deoarece prima conţine un nume propriu, Perspectus, care nu se întîlneşte în epoca augustană, iar a doua, deşi prin arta sa ar

tpa aparţine epocii lui August, este scrisă într-un stil total Oferit de cel al lui Tibul.

In "continuarea celor două cărţi autentice, manuscrisul *Am-hrosianus* poartă menţiunea : Liber explicit secundus. j'n ci p i t t e r t i u s, iar *Vaticanus :* Albii Tibulli liber secundus feliciter explicit. Incipit tertlus. Aşadar divizarea cărţii a IlI-a şi crearea de către italieni, în secolul al XV-lea, a unei a IV-a cărţi, constituie un fapt contrar tradiţiei manuscrise.

Dacă asupra autenticităţii primelor două cărţi şi asupra apariţiei primei nu mai există nici un fel de dubiu, o oarecare îndoială se mai manifestă în legătură cu apariţia cărţii a H-a, în sensul că exegeţii operei tibuliene ezită a preciza dacă aceasta a apărut în timpul vieţii poetului, editată fiind de el însuşi, sau editată de altcineva, la scurt timp după moartea acestuia.

Marea enigmă a Corpus-ului *Tibullianum* rămîne însă identitatea lui Lygdamus. Antichitatea nu ne-a lăsat nici o mărturie despre un poet cu acest nume. Multitudinea ipotezelor asupra personalităţii acestui autor s-a născut din interpretarea conţinutului primelor şase elegii (1—6) din cartea a IlI-a a Corpusului, din care s-a constituit apoi cartea a IlI-a de sine stătătoare. în elegia I din cartea a IlI-a, un tînăr îndrăgostit, dar părăsit de iubita sa, întreabă muzele care ar fi darul cel mai potrivit pentru o tînără frumoasă cu ocazia Matronallilor. Fiind vorba despre un poet, despre iubire, despre o tînără frumoasă care trebuie înduplecată, răspunsul este uşor de bănuit : darul cel mai potrivit cu asemenea ocazie este poezia. Poetul roagă, aşadar, Muzele să meargă acasă la* fiinţa iubită şi, după ce ii vor fi făcut obişnuita urare, să-i dea în dar împodobitul volumaş de versuri.

In elegia a Ii-a, sîntem în miezul unei veritabile melodrame. Aceasta debutează cu un distih în care ne este prezentat actul criminal al aceluia, oricine ar fi fost el, care, pentru prima oară, i-a furat unui june iubita şi unei tinere fete iubitul. Cît despre el, aflat într-o asemenea situaţie, poetul mărturiseşte că nu-i este in fire o atît de mare răbdare şi, cuprins de silă faţă de viaţa greu încercată, este hotărît să-i pună capăt. Iată-1, aşadar, in pragul sinuciderii, imaginîndu-şi propriile funeralii.

In epitaful pe care şi-1 creează, poetul se numeşte, el însuşi, *Lygdamus.* Este, de altfel, singurul loc în care numele *Lygdamus* apare, în întreg *Corpus-ul Tibullianum.*

Aprecierile estetice asupra acestor şase elegii au fost şi sînt minate de subiectivismul, uneori extrem, atît în afirmaţie, cît şi în negaţie, al unui istorism disperat al ipotezelor înseşi.

Frapantă rămîne coincidenţa între tonalitatea melancolică a acestor elegii lacrimogene şi ipoteza după care numele de Lygdamus ar deriva de la grecescul *ligden,* hohotind în plîns, suspinînd.

Panegiricul lui Messalla, care urmează elegiilor lui Lygda-mus, este cunoscut în unele manuscrise cu titlul *Laudes Messallae.* In pofida faptului că acest al doilea titlu este mai adecvat, primul s-a impus în tradiţia filologică. Este vorba de un poem lung de 211 hexametri, în care se face elogiul lui Messalla. cu ocazia investirii sale, în anul 31 î.e.n., în funcţia de consul. Poemul i-a fost atribuit lui Tibul, lui Lygdamus, unui tînăr din cercul lui Messalla [18] şi, cu argumente destul de şubrede. lui Properţiu[18]—In realitate, autorul său este încă necunoscut. Din lipsă de argumente decisive în favoarea paternităţii tibu-liene, ipoteza că ar fi fost scris de către un tînăr din cercul lui Messalla şi că ar fi fost găsit, fie în arhivele casei acestuia, fie printre ciornele rămase după moartea lui Tibul, şi că ar fi fost publicat, datorită tematicii sale, de un editor, care nu cunoştea nici el adevăratul autor, rămîne deocamdată singura plauzibilă.

Din faptul că autorul îl numeşte pe Valgius singurul poet demn de a-1 concura pe Homer şi de a scrie elogiul faptelor lui Messalla se poate deduce că poemul a fost scris într-o perioadă anterioară apariţiei *Eneidei.* Foarte plauzibilă este ipoteza după care poemul ar fi fost scris în primele luni ale anului 31 î.e.n., i-ar fi fost înmînat lui Messalla, înainte ca acesta să fi părăsit Italia, plecînd să lupte împotriva lui Antonius, la Actium. Un argument decisiv în favoarea acestei ipoteze este faptul că autorul cunoaşte şi rezumă destul de bine cariera militară a lui Messalla, anterioară consulatului, pe cînd, în privinţa evenimentelor posterioare anului 31, el se lansează în tot felul de profetizări, care mai de care mai fanteziste şi în totală contrazicere cu izvoarele istorice referitoare la etapele incriminate[20].

Valoarea literară a acestei producţiuni i-a făcut pe exegeţi să se îndoiască de faptul că ea ar putea aparţine lui Tibul. Într-adevăr, ne este aproape imposibil să ne imaginăm că Tibul ar fi putut scrie, la începutul lui 31, un poem atît de slab, urmat, la

finele aceluiaşi an, de celebra elegie I, 10, o capodoperă a genului.
14
Panegiricul este urmat de cinci elegii scurte (III, 8—12 = IV, o_--) de şase bileţele de dragoste sau epigrame (III, 13—18 =
r° '__12\ şi de două piese, o elegie scurtă de 24 de versuri (III,
_ TV 13) ?i ° epigramă de 4 versuri (III, 20 = IV, 14). Intre ■– le' două grupuri, deşi distincte, există o înrudire, atît prin - , . t ejt şj prin personaje. Paternitatea acestor elegii a fost disputată. Soluţia, acceptată astăzi unanim, a fost dată, cu mică eroare de detaliu, includerea piesei III, 13 = IV, 7 primului grup, corectată repede de critică, în 1838 de Gruppe. Autoarea pieselor cuprinse în grupul al doilea îşi dă ea însăşi numele : *Servi filia, Sulpicia,* Sulpicia, fiica lui Servius. Unii au identificat-o cu Delia, alţii, cu Neaera, alţii au crezut că' ar fi iubita lui Messalla, alţii au identificat-o cu o poetească anonimă din epoca lui Domiţian, alţii, în fine, au crezut că ar fi fiica jurisconsultului Servius Sulpicius Q. F. Rufus, amicul lui Cicero. în III, 14, 3 sqq. = IV, 8, 3 sqq., Sulpicia ne apare într-o oarecare dependenţă faţă de Messalla. Haupt, în 1876, i-a stabilit Sulpiciei o geneaologie ce pare plauzibilă. Ea ar fi nepoată celebrului jurisconsult Servius Sulpicius Q. F. Rufus, amicul lui Cicero, care a fost consul în 51 şi a murit în 43. Acesta a avut un fiu, Servius Sulpicius, pe care Cicero, în 63, îl numeşte, în Pro Mu-rena, § 54, *adulescens* şi care pare a fi una şi aceeaşi persoană cu Servius Sulpicius, amintit de Ovidiu, în *Triste,* II, 441, şi de Pliniu, Ep. 5, 3, 5, ca autor de versuri erotice.
Din căsătoria lui Servius Sulpicius cu Valeria, sora " celebră a Messallilor[21], s-ar fi născut Sulpicia, nepoată deci a lui Messalla, şi ea ar fi rămas, după moartea tatălui său, sub protecţia unchiului. Iată, aşadar, o genealogie plauzibilă a unei patriciene, născută din două dintre cele mai vechi şi mai distinse familii romane.
„Ro'manul Sulpiciei", o poveste de dragoste consumată în epoca augustană, s-a constituit, pornindu-se de la realitatea «„rebelă" a textelor cuprinse în Corpus-ul *Tibullianum.*
Aşadar, Sulpicia, tînăra patriciană romană, înzestrată nu numai cu darurile frumuseţii, aflată încă sub tutela maternă şi a unchiului său, îndrăgostită de şi mai tînărul său sclav, Cerin-thus, îşi relatează, zi de zi, întîmplările poveştii de dragoste şi ■mpresule asupra mistuitoarei sale pasiuni, anticipînd burgheza obişnuinţă a ţinerii jurnalelor.
Numai că Cerinthus, fire de sclav cum era, nu s-a mulţumit marele noroc ce i-a căzut din ceruri, dragostea stăpînei sale,
15
Motivul bolii din epigrama III, 17 = IV, 11 i-ar fi inspirat Iui Tibul elegia III, 10 = IV, 4. Gingaşul strigăt de iubire de acolo, în fapt, jurămîntul de credinţă, născut din motivul bolii reale sau imaginare, a fost total schimbat de poet. Căutînd ornamentul mitologic, el cheamă acum la căpâtîiul bolnavei, aşa cum îl invocase, în altă împrejurare, pe violentul Marte, pe însuşi Phoebus, amintindu-i, în primul rînd, atributele de zeu tămăduitor, dar păstrîndu-i-le în subsidiar şi pe cele ale zeului frumuseţii virile şi ale etern-îndrăgostitului.
Elegia se sfîrşeşte cu elogiul zeului salvator, slăvit la altarul sacru de către ambii tineri şi invidiat de către ceilalţi zei pentru faptul că, prin rîvnita sa artă, nu numai că, întremînd unul, a salvat două trupuri, ci, mai ales, pentru că a atins cu mîinile sale alinătoare însăşi Frumuseţea.
Iubirii direct mărturisite, spontaneităţii sentimentului şi naturaleţii dorinţei, din epigramă, le corespund, în elegie, elegantele meandre alexandrine.
Două elegii simetrice încheie ciclul, ambele variaţii pe motivul *natalis,* care i-ar fi fost oferit lui Tibul de epigramele Sulpiciei, motiv care se mai întîlneşte la el în I, 7 şi în II, 2. \
în prima, III, 11 = IV, 5, Sulpicia, pe fondul elogiului frumuseţii iubitului şi al mărturisirii iubirii, îi roagă pe Geniul lui Cerinthus, pe Venera şi pe Natalis (deosebit, se pare, de Geniu) să-i dăruiască o dragoste împărtăşită.
A doua, III, 12 a IV, 6, este o rugă adresată de poet, în numele Sulpiciei, Iunonei, prin care este implorată aceeaşi iubire împărtăşită. Sulpicia ne este prezentată ea însăşi, gătită de sărbătoare,' aducînd sacrificii la altarul zeiţei. O mamă atentă a vegheat asupra sa, încercînd să-i direcţioneze dorinţele adresate zeilor, prescriindu-i ce anume să ceară în rugile sale. Totuşi tînăra o roagă pe zeiţă ceea ce poartă tăinuit în sufletul şi-n cugetul ei : împlinirea iubirii.
Lucrînd asupra bileţelelor Sulpiciei, Tibul ar fi lăsat deoparte epigrama 111,18 = IV, 12, care este încîntătoare prin sine şi nu s-ar fi pretat la o prelucrare şi la o dezvoltare.
Deşi a prelucrat bileţelele Sulpiciei, Tibul n-ar fi editat el însuşi elegiile născute din acestea, III, 8—12 = IV, 2—6, ci le-ar fi înapoiat, în copie, adevăratului lor proprietar, Sulpiciei, păs-trînd însă, printre „hîrtiile" lui, atît versurile compuse de el, cit şi pe cele ale doctei copile, care i-au servit de model. Nu-i exclus ca Sulpicia, găsind, în copia înapoiată ei, atît de frumos
13
cîntate amorurile sale, să fi alcătuit din aceste elegii un minuscul *volumen,* la care ar fi adăugat şi versurile sale autentice, volumaş care ar fi circulat în lumea mondenă şi a literaţilor, fără a purta însă numele lui Tibul, dar ştiindu-se că o parte din poeziile cuprinse în el îi aparţineau lui. Cînd s-ar fi întîmplat aceste fapte aranjate cu atîta risipă de fantezie ? Desigur, pentru ca Sulpicia să-1 fi ales pe Tibul drept cel mai indicat pentru a-i remania încercările, era imperios necesar ca el să fi fost cunoscut ca elegiac de prestigiu : aşadar, alegerea Sulpiciei implică apariţia a, măcar, primei cărţi a lui Tibul, prin care acesta şi-a cîştigat notorietatea. Totul s-ar fi întîmplat deci în intervalul 24—19 î.e.n. Cu foarte puţin timp înaintea acestui interval, poate chiar la începutul său, s-ar fi consumat şi povestea de dragoste dintre Sulpicia şi Cerinthus.
Editorul de mai tîrziu al operei tibuliene, găsind printre „hîrtiile" rămase în arhiva poetului şi aceste elegii şi recunos-cîndu-le şi admirîndu-le perfecţiunea le-ar fi scos la lumină, însoţindu-le de încercările Sulpiciei, ca piese justificative. Acesta ar fi editat totodată şi elegia III, 19 = IV, 13 şi epigrama III, 20 = IV, 14, râmase pînă atunci inedite[22].
Iată, aşadar, foarte pe scurt, povestea de . dragoste a Sulpiciei, numită şi „romanul Sulpiciei", şi nu mai puţin interesanta poveste a compunerii şi editării poeziilor în care aceasta e cuprinsă.
în realitate, cu tot eroismul încercării filologiei de a-1 explica, Corpus-ul *Tibullianum,* la fel ca *Appendix Vergiliana,* îşi perpetuează prin timp enigmele care sînt : -constituirea *Cor*-pus-ului, identitatea lui Lygdamus, identitatea autorului *Panegiricului lui Messalla,* identitatea Sulpiciei şi paternitatea poeziilor III, 8—18 = IV, 2—12.
Dincolo de incertitudinile filologico- istorice, rămîne suverană, prin diversitatea tematică, realitatea estetică a Corpus-ului *Tibullianum,* în primul rînd realitatea estetică a marilor elegii tibuliene a căror construcţie a fost deseori comparată cu aceea a

unei simfonii.
VASILE SAV
NOTA ASUPRA EDIŢIEI
Oferim cititorilor, pentru prima oară in cultura noastră, ediţia bilingvă integrală a operei unuia dintre cei mai de seamă poeţi elegiaci nu numai ai antichităţii greco-latine, ci ai tuturor timpurilor, *Albius Tibullus,* alături de scrierile altor poeţi car» au făcut parte din cercul literar patronat de *Marcus Valeriuţ Messalla Corvinus: Lygdamus, panegiristul anonim al lui* Afe;*-salla* şi *Sulpicia,* şi ale căror opere au fost editate împreună în celebra culegere *Corpus Tibullianum.*
Stabilirea textului latinesc s-a făcut după ediţiile : Scaliger (1582), Broekhuisen (1708), Heyne (1798), Miiller (1904), Cartault (1309) şi Ponchont (1924), adaptînd însă ortografia uzuanţelor învă-
ţămîntului nostru liceal, spre a facilita lectura unor cititori ne-specialişti.
In bunele manuscrise, *Corpus-ul Tibullianum* cuprindea numai trei cărţi. Umaniştii italieni au divizat cartea a treia, constituind, contrar tradiţiei manuscrise, o a patra carte. In numerotarea elegiilor din cartea a treia am păstrat şi numerotarea acestei a patra cărţi neautentice, notînd-o prin semnul =, urmat de numerele respective. In numerotarea versurilor, am marcat prin cifre şi litere versurile a căror ordine este inversată, prin rîn-duri punctate, lacunele şi prin paranteze pătrate, un sens bănui'..
Majoritatea elegiilor din *Corpus Tibullianum* sînt traduse pentru întîia oară în româneşte. Urmînd fecunda tradiţie a şcolii clujene, al cărei cel mai de seamă reprezentant ni se pare a fi fost Şt. Bezdechi, traducerea a fost făcută în metru original, distihul elegiac. Am evitat însă substituirea, în hexametru, a dactilului al treilea prin troheu şi nu arh încercat nici în hexametru, nici în primul hemistih al pentametrului, redarea spon-deilor.
în transcrierea numelor proprii, am păstrat, în majoritatea covîrşitoare a cazurilor, gra-fia originalului.
Schimbarea, din necesităţi ritmice, a accentului, în special pentru *Amor, Venera* şi pentru atît de des folositul *gingaş,* este, cu excepţia cazurilor în care *Amor* apare cu articol hotărît, marcată în text.
Pentru *bidens, ntis* = unealtă agricolă cu doi colţi (dinţi) cu care se lucra pămîntul arid şi pentru care nu există echivalent în limba română, nepărîndu-ni-se potrivit nici tîrnăcop, nici

ţăpoi, nici săpoi, nici hîrleţ, am adoptat forma *bident,* bazîndu-ne n_e existenţa în româneşte a vocabulei *trident.* Am adoptat, de ' semenea, şi aici, ca *i altădată în "traducerea *Cîntului secular,* de la *almus (3)* = hrănitor, rodnic, dătător de viaţă, binefăcător, binecuvîntat, cuvîntul *alm, ă, i, e,* bizuindu-ne pe existenţa în româneşte a antroponimului.
Urmărind simetria faţă de original, am păstrat în traducere, cînd nu ni s-au părut prea stridente, neologismele latineşti. Am notat prin cifre romane cartea şi prin cifre arabe, elegia şi versurile.
In redactarea *Cuvintului înainte,* a *Notelor la Cuvîntul înainte* şi a *Notelor la elegii* am folosit, pe lîngă enciclopediile de referinţă şi studiile şi ediţiile amintite, în special pe A. Cartault, *A propos du Corpus Tibullianum,* Paris, 1906 ; *Tibulle et Ies auteurs du Corpus Tibullianum,* Paris, 1909 şi Max Ponchont, *Tibulle et Ies auteurs du Corpus Tibullianum,* Paris, 1924.
Supu-nîndu-ne rigorilor colecţiei, am redus atît textul *Cuvintului înainte,* cît şi pe cel al *Notelor* la strictul necesar al informaţiei. Intrucît, cu puţine excepţii, am păstrat sensul distihurilor, în *Note,* am consemnat numai numărul versului din traducere, cuvîntul sau cuvintele din textul original putînd fi găsite, cînd nu sînt în acelaşi vers, fie în versul dinaintea celui numerotat, fie în cel din urma sa.
Ne exprimăm gratitudinea şi mulţumirile sincere distinsei noastre profesoare, conf. dr. Frieda Edelstein, pentru bunăvoinţa de a fi confruntat această traducere cu cîteva traduceri nemţeşti ale Corpus-ului *Tibullianum* şi pentru preţioasele sale sfaturi şi sugestii.
Mulţumim, de asemenea, editurii „Univers" pentru împlinirea, prin publicarea acestei cărţi, a unui act de cultură atît de necesar şi atît de mult aşteptat şi, nu în ultimul rînd, redactorului Florin Chiriţescu pentru competenta şi amicala sa colaborare în realizarea acestei ediţii.
V. **S.**

ALBII TIBULLÎ LIBER PRIMUS

I, l

Divitias alius julvo sibi congerat auro
Et teneat culţi iugera multa soli, Quem labor adsiduus vicino terreat hoste,
Martia cui somnos classica pulsa fugent: Me mea paupertas vita traducat inerţi,
Dum, meus adsiduo luceat igne jocus, Ipse seram teneras maturo tempore vites
Rusticus et jacili grandia poma mânu, Nec Spes destituat, sed frugum semper acervos
Praebeat et pleno pinguia musta lacu. Nam veneror, seu stipes habet desertus in agriş,
Seu vetus in trivio florea serta lapis ; Et, quodcumque mihi pomum novus educat annus
Libatum agricolae ponitur ante deo. Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona Spicea, quae templi pendeat ante jores;
Pomosisque ruber custos ponatur in hortis,
Terreat ut saeva falce Priapus aves ; Vos quoque, felicis quondam, nune pauperis agri
Custodes, fertis munera vestera, Lares ; Tune vitula innumeros lustrabat caesa iuvencos,
Nune agna exigui est hostia parva soli: Agna cadet vobis, quam circum rustica pubes
Clamet: „io ! rnesses et bona vina date." lam modo iam possim contentus vivere parvo
Nec semper longae deditus esse viae, Sad Caniş aestivos ortus vitare sub umbra Arboris ad rivos praetereuntis aquae ; Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem Aut stimula trados increpuisse boves ;

ALBIUS TIBULLUS

CARTEA ÎNTÎI

I, i *i:*

Strîngă-şi un altul grămadă averile-n aur roş-galben

Şi-aibă-n ogor roditor iugăre multe ; pe el Să-1 îngrozească o trudă-ndîrjită cu diişmanu-n coastă
Şi să alunge-al său somn goarna de luptă sunînd : Iară pe mine mă dea sărăcia vieţii tihnite, 5
Numai lucească a mea vatră de-un foc ne-ntrerupt. însumi, ţăran, să sădesc cu o mînă dibace, la vreme,
Viţele fragede şi pomi fructiferi viguroşi, Numai Speranţa să nu mă insele, ci-mi dea totdeauna
Roade bogate şi căzi pline de mustul vîrtos, 10
Căci venerez şi cel stîlp părăsit în ogoare, şi piatra
Veche-n răscruce, avînd cîte-o cunună de flori. Iară din pîrga de poame pe care mi-o dăruie noul
An, îi aduc, mai întîi, zeului rustic prinos. Blondă Cereră, din lan vei avea o cunună de spice, 15
Care îţi va-mpodobi poarta altarului tău, Iară cu coasa-i temută să sperie tot păsăretul,
Roşu custode,-n livezi pline,-o să-1 pun pe Priap ; Voi, de asemeni, custozi ai ogorului, cîndva mai rodnic,
Astăzi sărac, voi aveţi, Larilor, dar hărăzit ; 20
Mulţi tăuraşi curăţa pe atunci o viţea-njunghiată,
Hostie mică-i acum miala din cîmpul sărac ; Miala vă cadă, şi-n jur tinerimea cea rustică strige :
„Io ! recolte ne daţi, daţi-ne vinul cel bun." A de-aş putea să trăiesc, de acum, mulţumit cu puţinul, 25
Făr-a fi-ntruna dedat peregrinărilor lungi, [Cl]. tolănit, să mă apăr, Ia umbră, de vipia verii,
Sub un copac, lîngă-un rîu cu-apele-n murmur curgînd. [x u] o să-mi fie ruşine-a fi prins între timp şi bidentul
[or]- strămutarea să-ndemn boii cei leneşi cu ea, 30
25
Non agnamve sinu pigeat fetumve capellae
Dessertum oblita matre referre domum. At vos exiguo pecori, furesque lupique,
Partite : de magno praeda petenăa grege. Hic ego pastoremque raeum lustrare quotan-nis
Et placidam soleo spargere lacte Palem. Adsitis, divi, nec vos de paupere mensa
Dona nec e puris spernite fictilibus : Fictilia antiquus primum. sibi fecit agrestis
Pocula, de facili composuitque luto. Non ego divitias patrum fructusque requiro,
Quos tulit antiquo condita messis avo : Parva seges satis est, noto requiescere lecto
Si licet et solito membra levare ioro. Quam iuvat immites ventos audire cubantem
Et dominam tenero continuisse sinu Aut, gelidas hibernus aquas cum fuderit Auster,
Securum somnos igne iuvante sequi! Hoc mihi contingat: sit dives iure, furorem
Qui maris et tristes ferre postet pluvias. O quantum est auri pereat potiusque smaragdi,
Quam fleat ob nostras ulla puella vias. Te bellare decet terra, Messalla, marique,
Ui ăomus hostiles praeferat exuvias : Me retinent vinctum formosae vincla puellae,
Et sedeo duras ianitor anta forcs. Non ego laudari curo, mea Delia : tecum
Dum modo sim, quaeso segnis inersque vocer Te spectem, suprema mihi cum venerit hora,
Te teneam moriens deficiente mânu. Flebis et arsuro positum me, Delia, lecto,
Tristibus et lacrimis oscula mixta dabis; Flebis : non'tua sunt dur o praecordia ferro
Vincta, nec in tenero stat tibi corde silex. Illo non invenis poterit de funere quisquam
Lumina, non virgo, sicca referre domum ; Tu Manes ne laede meos, sed parce solutis
Crinibus et teneris, Delia, parce genis. Interea, dum fata sinunt, iungamus amores :
lam veniet tenebris Mors adoperta caput >• lam subrepet iners aetas, nec amare decebit,
26
Nici de-a aduce în braţe, acasă, o mială ori fătul Caprei, rămas rătăcit, mama uitîndu-şi de el. Lupilor, voi, şi voi, hoţi, turmuliţa puţină cruţaţi-mi ; .
Pradă se cade să vă cereţi din turmele mari. £[Ui] an de an, îmi purific păstorul şi am obiceiul
Laptele-n stropi să-1 stropesc peste preabuna Pales* .Zeilor, fiţi-mi prielnici şi nu îmi respingeţi ofranda
Mesei sărace, nici din vasele pure de lut : Vechiul ţăran şi-a făcut mai întîi din argilă curată
Cupele lui, modelînd lutul uşor de lucrat. Nu îmi doresc nici averi părinteşti, nici cîştigul pe care Grînele strînse-n hambar moşului meu i-1 dădeau. Kodul puţin mi-e-ndestul, de mi-e dată odihna în patul
Obişnuit şi-mi alin trupu-n culcuşul ştiut. Cit de plăcut e, culcat, să auzi furioasele vînturi.
Iară iubita s-o ţii strînsă la tînărul piept Sau. cînd Austrul iernatic revarsă gheţoasele ape. Tu să-ţi urmezi liniştit somnul, de foc ajutat. De-astea s-am parte ; iar cine-i în stare să-nfrunte furia
Mării şi jalnice ploi fie, pe drept, om bogat. Piară mai bine smaragdele şi-aurul cîte există,
Numai vreo fată să nu-mi plîngă plecarea cîndva. Ţie, Messalla, pe mări şi uscat a lupta ţi se cade,
Căci ţi se poate mîndri casa cu duşmane prăzi : Insă pe mine legat mă aţin ale fetei frumoase Lanţuri şi stau păzitor la nemiloasele porţi. JYu-s însetat eu de-a fi lăudat, ci aş sta lîngă tine,
Delia mea, şi de-aş fi trîndav şi laş poreclit. Numai la tine aş vrea să mă uit şi în ceasul din urmă,
Chiar şi murind să te ţin în tremurîndele-mi mîini Delia, dîndu-mi săruturi muiate în lacrimi "amare,
Tu mă vei plînge cînd pus fi-voi în patul de ars ; Plînge-i, căci nu ţi-e simţirea de fierul cel dur ferecată,
Nici chiar o piatră nu stă-n gingaşă inima ta. Nu s-a putea, de 1-acea-nmormîntare, întoarce acasă
Nimeni, nici tînăr şi nici fată, cu ochii uscaţi. Manii să nu mi-i jigneşti însă, Delia, cruţă-ţi tu părul
Cel despletit şi să cruţi fragezii tăi obrăjori. Cit ne surîde norocul, să-ncingem încalţe amoruri,
Căci va veni în curînd Moartea cu cap neguros, Vine furiş vlăguita etate cînd nu se mai cade
27
I, 2
Adde merum vinoque novos compesce dolores,
Occupet ut {essi lumina victa sopor, Neu quisquam multo percussum tempora baccho
Excitet, infelix dura requiescit amor. Nam posita est nostrae custodia saeve puellae,
Clauditur et dura ianua firma sera. Iauna difficilis domini, te verberet imber,

Te Iovis imperio fulmina missa petant. Ianua, iară pateas uni mihi victa querellis,
Neu furtîm verso cardine aperta sones, Et mala si qua tibi dixit dementia nostra,
Ignoscas ; capiti sint precor illa meo : Te meminisse decet quae plurima voce peregi
Supplice, cum posti florida serta darem. Tu quoqu'e ne timide custodes, Delia, falie ;
Audenduin est : fortes adiuvat ipsa Venus ; lila favet, seu quis iuvenis nova limina temptat,
Seu reserat fixo dente puella fores ; lila docet molii furtim derepere lecto,
lila pedem nullo ponere posse sono, lila viro coram nutus conferre loquaces
Blandaque compositis abdere verba notis; Nec docet hoc omnes, sed quos nec inerţia tardat
Nec vetat obscura surgere nocte Umor. En ego cum tenebris tota vagor anxius urbe,
Nec sinit occurrat quisquam qui copora fero Vulneret aut rapta praemia veste petat.
Quisquis amore tenetur, eat tutusque sacerque Qualibet: insidias non timuisse decet.

30

I, 2

Toarnă-mi vin pur şi cu vinul înăbuşe-mi noile chinuri,
Frînt şi cu ochii-mi sleiţi, fure-mă somnul adînc ! Nu mă mai tulbure nimeni cît, mult ameţită de Bacchus,
Tîmpla-mi zvîcneşte şi cît zace amarul amor, Căci o sălbatică pază i-a fost rînduită iubitei ;
Uşa haină a ei strajnic o-nchide un drug. Uşă a unui stăpîn, ne-ndurată, te biciuie ploaia,
Fulger lovească-te din voia lui Joe trimis. Uşă, învinsă de jalea-mi, deschide-te doar pentru mine
Şi,-ntredeschisă pe-ascuns, nu scîrţîi din ţîţîni, Relele, de ţi le-a spus nebunia-mi vreodată, le iartă ; .
Toate acelea, mă rog, mie să-mi cadă pe cap : . Să-ţi aminteşti, se cuvine, de cîte ţi-am spus cu smerită
Voce, punînd la usciori jerbele cele de flori. Delia, fără sfială înşeală-i pe paznici ; cutează : Celor puternici le dă Venus,
chiar ea, ajutor. Ea îl ajută pe tînăr, de cearcă el noile praguri, Ea, de zăvorul dinţat fata-1 întoarce la uşi, Ea să cobori de-a
furişul din dulcele pat te învaţă,
Ea, şi piciorul să poţi, fără vreun suaet, să-1 pui, Ea, Ungă soţ, şi vorbăreţe semne a face cu capul .
■ Şi, printr-un gest convenit, vorbe mieroase s-ascunzi. Nu îi învaţă pe toţi, doar pe-acei ce nu-ntîrzie leneşi
Şi nu-s de frică opriţi noaptea prin bezn-a umbla. Astfel şi eu rătăcesc prin întregul oraş, pe-ntuneric,
înfricoşat... [dar îmi dă Venera sprijinul ei...] Ea nu permite nicicui să m-aţină şi să mă rănească
Cu vreun pumnal ori să-mi ia haina, răsplată cerînd. ■ne-i în seama iubirii să meargă oriunde îi place Sigur şi sacru : nu-i stă
teama de curse frumos.

31

Non mihi pigra nocent hibernae frigora noctis, Non mihi cum multa decidit imber aqua ; Non labor hic laedit, reseret modo Delia postes
Et vocet ad digiti ine taciTunca sonum. Parcite luminibus, seu vir seu femina fiat
Obvia : celari vuit sua furta Venus; Neu strepitu terrete pedum neu quaerite nomen
Neu propre fulgenti lumina ierte face ; Si quis et imprudens aspexerit, occulat iile
Perque ăeos omnes se meminisse ncget: Nam fuerit quiqumque loquax, is sanguine natam,
îs Venerem e rapido sentiet esse mari. Nec tamen huic credet coniunx tuus, ut mihi verax
Pollicita est magico saga ministerio. Hanc ego de caelo ducentem sidera vidi,
Fluminis haec rapidi carmine vertit iter, llaec cantu finditque solum Manesque sepulcris
Elicit et tepido devocat ossa rogo : Iam tenet injernas magico stridore catervas, Iam iubeţ aspersas lacte referre pedem. Cum libet, haec trişti depellit nubila caelo, Cum libet, aestivo canvocat orbe nives. Sola tenere malas Medeae dicitur herbas, Sola feros Hecatae perdomuisse canes. Haec mihi composuit cantus, quis fallere posses :
Ter cane, ter dictis despue carminibus ; Iile nihil poterit de nobis credere cuiquam,
Non sibi, si in molii viderit ipse toro. Tu tamen abstineas aliis : nam cetera cernet
Omnia ; de me uno sentiet iile nihil. Quid credam ? uempe haec eadem se dixit amores
Cantibus aut herbis solvere posse meos, Et me lustravit taedis, et nocte serena
Concidit ad magicos hostia pulla deos. Non ego totus abesset amor, sed mutuus esset,
Orabam, nec te posse carere velim. Ferreus iile fuit qui, te cum posset habere, Maluerit praedas stultus et arma sequi. Iile licet Cilicum victas agat ante catervas,

32

Nu-s eu atins de-ale nopţii de iarnă năpraznice geruri.
Nu, cînd îşi varsă-n şuvoi ploaie apele mari ; 30
Nu-s vătămat de-acest chin, numai Delia-ntoarcă zăvorul
Uşii, tăcută şi mă cheme din deget c-un semn. Voi să vă-ntoarceţi privirea, bărbaţi şi femei de prin preajmă,
Venera ţine-n ascuns dragostea cea de furat. Nu mă-nfricaţi cu al paşilor zgomot şi nume nu-mi cereţi, 35
Nici nu vă apropiaţi sclipătul torţei arzînd. Dacă cumva, imprudent, m-a zărit oarecine, să uite ;
Jure pe zei că nimic nu şi-ar putea aminti, Căci, de ar fi orişicine flecar, va simţi că din sînge-i
Venus născută şi din spuma năvalnicei mări. 40
Soţul tău nu îl va crede, aşa mi-a promis o vrăciţă
Care, prin magicul rit, spune-adevărul curat. Eu am văzut-o pe-aceasta furînd ale cerului stele
Şi, prin descîntec, schimbînd rîul năvalnic din curs: Manii i-a scos din mormînt, despicînd printr-o vrajă .
pămîntul, 45
Şi, de pe rugul călduţ, oasele le-a coborît. Cheamă deodată cu şuierul magic ordii infernale
Şi porunceşte, stropind lapte, să fugă-ndărăt. Norii ce-ntunecă cerul i-alungă atunci cînd îi place ;
Pace să cadă, de vrea,-n mijlocul verii omăt. 50
Iarba cea rea a Medeei se spune că ea doar o ţine
Şi că doar ea a-mblînzit cîinii Hecatei turbaţi. Soţul să-ţi poţi înşela, mi-a făcut un descînt vrăjitoarea :

Cîntă-1 şoptit de trei ori, scuipă apoi de trei ori ; El nu-i va crede nimic nimănui despre noi şi chiar, dacă-n
Dulcele pat ne-ar vedea, lui nu şi-ar da crezămînt. Totuşi cu alţii să nu mi te ţii, căci pe toate le vede ;
Doar despre mine el nu poate să simtă nimic. Ce să mai cred ? căci aceeaşi vrăciţă mi-a spus că, prin
ierburi Ori prin descîntec, al meu dor s-ar putea potoli ;
M-a curăţat cu făclii răşinoase şi-n noaptea senină
Hostie neagr-a-nchinat zeilor magici pe-altar. Nu să-mi lipsească-ntru totul iubirea, ci împărtăşită Eu o ceream, căci n-aş vrea
lipsa să-ţi pot îndura, el ce putea să te aibă de fier a mai fost preferîndu-ţi
Prăzi de război şi urmînd armele, prostul de el. pulbere-acela cohortele ciliciene învinse

33

Ponat et in capto Martia castra solo, Totus et argento contextus, totus et auro,
Insideat celeri conspiciendus equo ; Ipse boves, mea, si tecum modo, Delia, possim
lungere et in solito pascere monte pecus, Et te dum liceat teneris reţinere lacertis,
Mollis et inculta sit mihi somnus humo. Quid Tyrio recubare toro sine amore secundo
Prodest, cum fletu nox vigilanda venit ? Nam neque tune plumae nec stragula picta soporem
Nec sonitus placidae ducere posset aquae. Num Veneris magnae violavi numina verbo Et mea nune poenas impia lingua luit ? Num feror incestus sedes adiisse deorum Sertaque de sanctis diripuisse focis ? Kon ego, si merui, dubitem procumbere templis
Et dare sacratis oscula liminibus, Non ego tellurem genibus perrepere supplex
Et miserum sancto tundere poşte caput. At tu, qui laetus rides mala nostra, caveto Mox tibi: *non uni saeviet usque deus. Vidi ego qui iuvenum miseros lusisset amores Post Veneris vinclis subdere colla senem Et sibi blanditias tremula componere voce*
Et manibus canas jingere velle comas ; Stare nec ante fores puduit caraeve puellae
Ancillam medio detinuisse foro. Hune puer hune iuvenis turba circumterit arta,
Despuit in molles et sibi quisque sinus. At mihi parce, Venus : semper tibi dedita servit Mens mea ; *quis messes uris acerba tuas ?*

Şi-ntr-un pămînt cucerit tabăra pună-şi-o el, Iasă-n veşminte bătute-n argint şi în aur, călare
Pe un focos armăsar, pentru a fi admirat.
Eu, de-aş putea să rămîn lingă tine, o Delia, boii
Să mi-i înjug şi să-mi pasc turma pe-un deal cunoscut, Cît mi-ar fi dat să te string cu iubire în braţele mele.
Chiar pe pămîntul arid, somnul plăcut l-aş simţi. Fără alintul iubirii,-ntr-o noapte de chin şi de plînset,
Are vreun rost să te culci, oare, în patul de Tyr ? Căci nici cearşafuri brodate, nici perne atuncea, nici blîndul
Murmur al apei nu pot să te cufunde în somn. Oare-am jignit cu vreo vorbă voinţa Venerei divină
Şi-i osîndită acum limba impie a mea ?
Pot, oare, fi-nvinuit c-am pătruns profanînd în lăcaşul
Zeilor şi c-am furat jerbe din sacrul altar ? N-aş şovăi, de m-aş şti vinovat, să mă-nchin pe la temple
Şi prosternat să sărut sacrele praguri şi nici Să mă tîrăsc în genunchi pe pămînt şi, cerîndu-mi iertare,
Stîlpul cel sfînt să-1 lovesc cu păcătosul meu cap. Tu, ce de relele mele îţi rîzi bucuros, pentru tine
Teme-te ; nu-i mîniat zeul pe-acelaşi mereu. Ştiu eu pe unul, rîzîndu-şi de-a' junilor triste amoruri,
Care, bătrîn, şi-a plecat gîtu-ntr-al Venerei lanţ.
Părul cărunt potrivindu-şi cu mîna,-nvăţa dinainte
Cu tremuratul său glas vorbele dulci de alint. Fără ruşine stătea în picioare la poarta iubitei
Şi, chiar în mijloc de for, slujnica i-o aţinea. Se îmbulzeau dimprejuru-i copiii şi tinerii-n cete
Şi fiecare scuipa-n cutele moi de la piept. Venere, însă pe mine mă cruţă, căci gîndu-mi de-a pururi
Ţie-ţi slujeşte ; de ce rodul tău, crudo, îl arzi ?

35

I, 3

Ibitis Aegaeas sine me, Messalla, per undas,
O utinam memores ipse cohorsque mei! Me tenet ignotis aegrum Phaeacia terris.
Abstineas avidas, Mors, modo, nigra, manus; Abstineas, Mors atra, precor : non hic mihi mater
Quae legat in maestos ossa perusta sinus, Non soror, Assyrios cineri quae dedat odores
Et fleat effusis ante sepulcra comis, Delia non usquam, quae, me cum mitteret urbe,
Dicitur ante omnes consuluisse deos;
lila sacras pueri sortes ter sustulit: Mi
Rettulit e triviis omnia certa puer; Cuncta dabant reditus; tamen est deterrita nunquam
Quin fleret nostras respiceretque vias. Ipse ego solator, cum iam mandata dedissem,
Quaerebam tardas anxius usque moras; Aut ego sum causatus aves aut omina dira
SaTuncive sacram me tenuisse diem. O quotiens ingressus iter mihi tristia dixi
Ojjensum in porta signa dedisse pedem !
Audeat invito ne quis discere Amore,
Aut sciat egressum se prohibente deo. Quid tua nune Isis mihi, Delia, quid mihi prosunt
lila tua totiens aera repulsa mânu, Quidve, pie dum sacra colis, pureque lavari
Te, memini, et puro secubuisse toro ? Nune, dea, nune suceurre mihi (nam posse mederi
Picta docet templis multa tabella tuis). Ut mea votivas persolvens Delia voces
Ante sacras lino tecta fores sedeat
Bisque die resoluta comas tibi dicere laudes

36

I. 3

Fără de mine veţi merge, Messalla, pe unde egee,

O, dacă m-aţi pomeni tu şi cohorta vreodat'!
Bolnav mă ţine pe mine Pheaeia-n locuri pribege.
Moarte, departă-ţi, te rog, neagră, hapslnele mîini! Moarte, departâ-te, sumbră, te rog, căci nu-i mama aicea,
Oasele-mi arse să le strîngă la sînu-i cernit; Nu e nici sora să-mi pună cenuşii odoruri asire t
Şi despletită să stea lîngă mormîntu-mi plîngînd. Delia nu e nici ea ce-ntrebase, se zice, toţi zeii
Mai înainte de-a-mi da voie să plec din oraş. Sorţii copilului, sacri de trei ori trăgîndu-i, acelei
Certe preziceri i-a dat pruncul din cruce de drum .< Toate-i vorbeau de întoarcerea mea, dar nimic n-o calmase,
Plînse plecarea-mi, avînd teamă grozavă de ea. Eu, alinînd-o, deşi îmi dădusem poruncile toate,
Neliniştit căutam pricini de-a întîrzia. Ba auspicii, ba rele preziceri, ba ziua cea sacră
A lui SaTunc pretindeam că mă aţin în vreun fel. O, pentru faptul că pragul lovit cu picioru-mi dăduse
Semne de râu, cit de mult m-ara mai mustrat eu, plecat. Nimeni să nu îndrăznească-a porni fără voia lui Amor Sau va simţi,
de-a purces, că i se-opune un zeu. Delia, ce mă ajută acuma Isida-ţi şi-acele
Sistre pe care a ta mînă-ntr-atît le-a atins Sau că pioasă-i făceai sacrificii, spălîndu-te-n apa Pură şi-n patul curat, îmi
amintesc, te culcai ? Azi mă ajută, zeiţă, (căci tu, cum tăbliţe votive-n
Templele tale mi-o spun, multe, tu poţi vindeca). Delia mea, răsplătindu-ţi prin rugi, va şedea-ngenunchiată-n
Faţa preasacrelor uşi, înveşmîntată în in. ᵛa trebui, despletită, în ceata de Pharos, aleasă,

37

Insignis turba debeat in Pharia. At mihi contingat patrios celebrare Penates Reddereque antiquo menstrua tura Lari. Quam, bene SaTunco vivebant rege, priusquam
Tellus in longas est patefacta vias ! Nondum caeruleas pinus contempserat undas,
Effusum ventis praebueratque sinum, Nec vagus ignotis repetens cotnpendia terris Presserat externa navita merce ratera. Illo non validus subiit iuga ternpore taurus, Non domito jrenos ore momordit equus, Non domus ulla fores habuit, non fixus in agriş,
Qui regeret certis finibus arva, lapis ; Ipsae mella dabant quercus, ultroque ferebaht
Obvia securis ubera lactis oves. Non acies, non ira fuit, non bella, nec ensem
Immiti saevus duxerat arte faber. Nune Iove sub domino caedes et vulnera semper,
Nune mare, nune leti miile repente viae. Parce, pater : timidum non me periuria terrent,
Non dicta in sanctos impia verba deos. Quod si fatales iam nune explevimus annos, Fac lapis inscriptis stet super ossa notis :
„Hic iacet immiti consumptus morte Tibullus,
Messallam terra dum sequiturque mari." *Sed me, quod facilis tenero sum semper Amori,*
Ipsa Venus campos ducet in Ehjsios. Hic choreae cantusque vigent, passimque vagantes
Dulce sonant tenui gutture carmen aves ; Fert casiam non culta seges, totosque per agros
Floret odoraiis terra benigna rosis ; Ac iuvenem series teneris immixta puellis Ludit, et adsidue proelia miscet Amor. Illic est, cuicumque rapax Mors venit amanţi,
Et gerit insigni myrtea serta coma. At scelerata iacet sedes in nocte profunda
Abdita, quam circum ilumina nigra sonant; Tisiphoneque impexa feros pro crinibus angues
Saevit et hue Uluc impia turba fugit; Tunc niger in porta serpentum Cerberus ore

33

Să te slăvească-n cîntări de două ori într-o zi. Mie să-mi fie lăsat a-mi serba părinteştii Penaţi şi
Larului vechi să îi dau iarăşi tămîie lunar. Cît de plăcut se trăia sub SaTunc, mai nainte să fie 35
Pînă-ntr-atîta de lungi drumuri brăzdate-n pămînt ! Nu înfrunta pe atunci cu dispreţ azuriile unde
Pinul şi nu-şi arăta pînze umflate la vînt, Nici, căutîndu-şi profit în ţinuturi pribege, năierul
Nu-şi încărca pe atunci nava cu marfă-n străini, 40
Nici nu muşca pe atuncea cu gura-mblînzită zăbala
Calul şi nu se pleca taurul zdravăn sub jug. Nu era uşă la case, nici piatră-mpiîntată în ţarini,
Care să-i pună hotar sigur vreunui ogor ; Miere dădeau de la sine stejarii şi-n ugere pline 45
Oile lapte-aduceau omului fără de griji ; Nu erau certuri, mînie, războaie şi nu născocise
Prin meşteşugu-i barbar sabia faurul crud. Astăzi, sub Joe, sînt veşnice răni şi omoruri ; e marea ;
Astăzi, o mie de căi duc către moarte deodat'. 50
Cruţă-mă, tată, căci nu-s îngrozit de sperjurii, timidul,
Nici de cuvinte impii spuse preasacrilor zei. Fă să îmi stea peste oase, înscrisă cu-aceste cuvinte,
Piatra, de-ar fi, chiar acum, anii sortiţi să-mi sfîrşesc : *„Zace aici, secerat de-o năpraznică moarte, Tibullus,* 55
Cînd pe Messalla-l urma şi pe uscat, şi pe mări." Insă pe mine chiar Venus m-a duce-n Cîmpii Elizee,
Pentru că-i sînt ne-ncetat tandrului Amor supus. Hora şi cîntul aicea domnesc şi cu glasuri suave
Păsări, ici colo zburînd, triluie cîntec duios. 68
Darnic, pămîntu-nfloreşte-odoraţi trandafiri, pretutindeni
Şi scorţişorii,-n cîmpii necultivate, răsar. Pilcuri de tineri şi fete gingaşe se joacă-mpreună,
Iar hîrjonelile lor Amor le-aţîţă mereu. îndrăgostiţii de-o hulpavă moarte răpiţi sînt aicea 65
Şi o cunună de mirt poartă în plete însemn. Dar sceleratul lăcaş, năruit într-o noapte profundă,
Zace şi jur împrejur negre torente-i vuiesc ; *ar Tisiphona, cu părul sălbatic, de şerpi în zbîrlire,
Se întărită şi-i fug cete infame din drum. 7©
Cerberul negru atunci le întoarce ; din gura-i de şarpe

39

Stridet et aeratas excubat ante fores. Iilic Iunonem temptare Ixionis ausi
Versantur celeri noxia membra rota Porrectusque novem Tityos per iugera terrae
Adsiduas atro viscere pascit aves ; Tantalus est illic, et circum stagna : sed acrem
lam iam poturi deserit unda sitim; Et Danai proles, Veneris quod numina laesit,

In cava Lethaeas dolia portat aquas. Illic sit quicumque meos violavit amores,
Optavit lentas et mihi militias. At tu casta precor maneas, sanctique pudoris
Adsideat custos sedula semper anus. Haec tibi fabellas rejerat positaque lucerna
Deducat plena stamina longa colu; At circa gravibus pensis adfixa puella
Paulatim somno fessa remittat opus. Tune veniam subito, nec quisquam nunti«t ante,
*Sed videar caelo missus adesse **tibi**; Tune mihi qualis eris longos turbata capillos,*
Obvia nudato, Delia, curre pede. Hoc precor, hune illum nobis Aurora nitentem Luciferum roseis candida portet equis.
40
Șuieră lung, apărînd porţile cele de bronz. *f*
Colo, fiindc-a-ndrăznit a rîvni pe Iunona, o roată
Iute-nvîrteşte al lui Ixion trup păcătos ; Tityos, care-i întins peste iugăre nouă, hrăneşte 75
Din înnegritu-i ficat vulturii stăruitori ; Tantal e-acolo şi-n juru-i e iazul, dar setea-i cumplită
Unda i-o-nşeală de'ndat' ce să şi-Q stîmpere-ar vrea. Stirpea lui Dânaus, care jignise voinţa Venerei,
Poartă din Lethe mereu apă-n butoi fără fund. 89
Zacă acolo oricine atins-a iubirile mele
Şi mi-a dorit aşa lungi încorporări la oştiri. Tu însă castă rămîi-mi şi buna bătrînă să-ţi fie
Paznic mereu credincios neîntinatei pudori. Ea să îţi spună poveşti şi, şezînd la a lămpii lumină, 15
Lungile fire să le toarcă din caierul plin, Iară alături, atentă la caiere grele, cu-ncetul,
Fata cuprinsă de somn lucrul să-şi lase şi-atunci Eu să sosesc dintr-o dată, de nimeni vestit dinainte,
Să ţi se pară că-ţi sînt tocmai din ceruri trimis. 90
Delia, tu, cum vei fi arătînd, să mă-ntîmpini atuncea
Grabnic, desculţă şi cu părul tău lung, răvăşit. Asta mi-e ruga ; o astfel de zi strălucită ne-aducă
Dalb-Aurora cu-ai ei trandafirii telegari.
41
I, 4
„Sic umbrosa tibi contingant tecta, Priape, Ne capiti soles, ne noceantque nives : Quae tua formosos cepit sollertia ? certe
Non tibi barba nitet, non tibi culta coma est; Nudus et hibemae producis frigora brumae,
Nudus et aestivi tempora sicca Caniş." Sic ego ; tum Bacchi respondit rustica proles
Armatus curva sic mihi falce deus : „O *fuge te tenerae puerorum credere turbae :*
Nam causam iusti semper amoris habent. Hic placet, angustis quod equum compescit habenis,
Hic placidam niveo pectore pellit aquam ; Hic, quia fortis adest audacia, cepit; at illi
Virgineus teneras stat pudor ante genas. Sed ne te capiant, primo si forte negabit, Taedia; paulatim sub iuga colla dabit":
Longa dies homini docuit părere leones, Longa dies molii saxa peredit aqua ; Annus in apricis maturat collibus uvas, Annus agit certa lucida signa vice. Nec iurare time : Veneris periuria venti
Inrita per terras et freta summa ferunt. Gratia magna Iovi: vetuit Pater ipse vaiere, Iurasset cupide quidquid ineptus amor ;
Perque suas impune sinit Dictynna sagittas
Adfirmes, crines perque Minerva suos. At si tardus eris errabis: transiet aetas
Quam cito ! non segnis stat remeatque dies. Quam cito purpureos deperdit terra-colores, Quam cito formosas populus alta comas. Quam iacet, infirmae venere ubi fata senectae,
42
I, 4
„Cît mai umbroase coroane ţi-acopere capul, Priape,
Ca să nu fii vătămat de-arşiţă, nici de omăt : Spune-mi prin ce vicleşug ai atras tu frumoşii, căci barba
Nu-ţi străluceşte şi nici părul nu-ţi este-ngrijit ; Gol, tu înduri în solstiţiul iernii cumplitele geruri, 5
Gol, şi căldurile mari, vara-n răstimp secetos." Astfel zisei, iară zeul armat cu o coasă curbată,
Fiul cel rustic al lui Bacchus, aşa mi-a răspuns : „O, te fereşte-a te-ncrede în gingaşe cete de tineri.
Căci totdeauna îi dau pricină dreptei iubiri. 10
Unu-i plăcut, că-mblînzeşte un cal cu-ncordatele frîie,
Altul, că taie uşor unda cu pieptul de-omăt; Unul te-atrage, că-i sade sfiala de fată-n obrajii
Gingaşi, iar altul, că-i plin de un curaj viguros. Dar, dacă-ntîi te-a respinge, să nu te cuprindă zăbava, 15
Căci îşi va pune în jug gîtul încetul cu-ncet : Timpu-ndelung i-a-nvăţat şi pe lei să asculte de oameni,
Picurul apei a ros stînci într-un timp îndelung ; Anul, pe coaste-nsorite, în vii, pîrguieşte ciorchinii,
Anul aduce pe rînd zodii lucinde-n tării 20
Tu nu te teme să faci juruinţe : sperjurul Venerei
Este-n deşert spulberat şi peste valuri de vînt. Laudă mare lui Joe, părintele bun, care iartă
Orice-ar jura înfocat nesăbuitul amor ; Fără pedeapsă te lasă să juri pe săgeţile sale 25
Dictynna şi pe-ale ei plete Minerva, dar, vai, De eşti zăbavnic, greşeşti : îţi va trece, ce iute, etatea ;
Trîndavă ziua nu stă, nici nu se-ntoarce vreodat'! O, cît de iute îşi pierde pămîntul culoarea de purpur',
O, cît de iute, un plop nalt, preafrumosu-i frunziş. 30
O. cum mai zace, lovit de etatea lipsită de vlagă,
43
Qul prior Eleo est carcere missus equus. Vidi iară iuvenem, premeret cum serior aetas,
Maerentem stultos praeteriisse dies. Crudeles divi! serpens novus exuit annos:
Formae non ullam fata dedere moram. Solis aeterna est Baccho Phoeboque iuventas :
Nam decet intonsus crinis utrumque deum. Tu, puero quodcumque tuo temptare libebit, Cedas : obsequio plurima vincet amor. Neu comes ire neges, quamvis via longa paretur
Et Caniş arenti torreat arva siti, Quamvis praetexens picta ferrugine caelum

+ *Venturam amiciat imbrifer arcuş aquam* 4- • *Vel si caeruleas puppi volet ire per undas,*
Ipse levem remo per freta pelle ratem. Nec te paeniteat duros subiisse labores
Aut opera insuetas atteruisse manus; Nec, velit insidiis altas si claudere valles,
Dum *placeas, umeri retia fere negent;*
Si volet arma, levi temptabis ludere dextra,
Saepe dabis nudum, *vincat ut iile, latus.*
Tune tibi mitis erit, rapias Tunc caro *licebit*
Oscula; pugnabit, sed tamen apta dabit;
Rapta dabit primo, post afferet ipse roganti,
Post etiam collo se implicuisse velit. Heu! male nune artes miseras haec saecula tractant;
Jam *tener adsuevit munera velle puer. At tu, qui venerem docuisti vendere primus, Quisquis es, infelix urgeat ossa lapis.*
Pieridas, pueri, doctos et amate poetas,
Aurea nec superent munera Pieridas : Carmine purperea est Nisi coma; carmina ni sint,
Ex umero Pelopis non nituisset ebur. Quem referent Musae, vivet, dum robora tellus, Dum caelum stellas, dum vehet amnis aquas. At qui non audit Musas, qui vendit amorem,
Idaeae currus iile sequatur Opis Et tercentenas erroribus expleat urbes
Et secet ad Phrygios vilia membra modos. Blanditiis vuit esse locum Venus ipsa; querellis

44

Calul, odată mînat din elidanul manej. Eu am văzut tineior ce, trecînd în a doua etate,
Se tot căina că şi-a scurs zilele-atita de prost. Şarpele, zeilor cruzi, re-nnoindu-se,-şi leapădă anii :
Numai frumseţii nu-i dă soarta răgaz de-a dura. Singurii Bacchus şi Phoebus îşi au tinereţea eternă,
Căci fiecăruia-i stă bine cu pletele lungi. Tu să-i îngădui alesului tău orice fel de-ndrăzneală :
Mai pe-ndelete vor fi multe învinse de-amor.
Nu te codi de a-i fi-nsoţitor pe o cale mai lungă,
Chiar dacă ar dogorî arşiţa-n cîmpu-nsetat. Ori de-ar abate pe cerul cuprins de un văl de rugină
Vînătă arcul ploios apele stînd a cădea, Iar, de-ar voi să se ducă în barcă pe unde azure,
Însuţi cu vîsla să-mpingi barca uşoară pe val ; Nici să nu-ţi fie ruşine-a te pune la muncile grele,
Chiar de ţi-ar bătători neînvăţatele mîini ; Iar, de-ar voi să închidă cu zmîcuri o vale adîncă,
Nu şovăi, ca să-i placi, plasa pe umeri s-o duci ;
Arme de vrea, atrăgîndu-l să lupte cu dreapta dibace,
Lasă-te descoperit des să te biruie el. Astfel ţi-a fi-nduplecat, sărutările dulci consimţindu-ţi
Să i le furi ; va lupta, totuşi te va săruta ; Prima-ţi va da-o furată, apoi ţi-o va da şi cerută,
Ca mai la urmă să vrea să te cuprindă de gît. Vai, ruşinos îşi cultivă estimpul sărmanele arte,
Căci s-a deprins a rîvni daruri gingaşul băiat. Ţie, ce-ntîi învăţat-ai a vinde iubirea, ţi-apese
Oasele lespedea rea, indiferent cine eşti.
Tineri, iubiţi Pieridele, bunii poeţi mai iubiţi-i ;
Daruri de aur presus de Pieride nu stea : Prin poezie-i de purpură părul lui Nisus ; lui Pelops
Fildeşu-n umăr nu i-ar fi strălucit fără ea. Cine-i de Muze cîntat va trăi cît în cer o să fie
Stele, cît ape în rîu, cît în pădure stejari, însă acel ce n-ascultă de Muze şi vinde iubirea
Fie de carul lui Ops, zeea idană, tîrît Şi rătăcească pe căi ocolite-n trei sute de-oraşe,
Sece-şi, în rit frigian, mîrşavul lui mădular.
Venus le vrea alintărilor rostul ; supuselor plîngeri,

45

***-**

Supplicibus, miseris jletibus illa javet." Haec mihi, quae canerem Titio, deus editit ore :
Sed Titium coniunx haec meminisse vetat. Pareat iile suae : vos me celebrate magistrum,
Quos male habet multa callidus arte puer. Gloria cuique sua est: me, qui spernentur, amantes
Consultent: cunctis ianua nostra patet. Tempus erit, cum me Veneris praecepta ferentem
Deducat iuvenum sedula turba senem. Heu ! heu ! quam Marathus lento me torquet amore '.
Deficiunt artes, deficiuntque doli. Parce, puer, quaeso, ne turpis fabula }iam,
Cum mea riăebunt vana magisteria.
Bietelor lacrimi tot ea, Venus, le dă ajutor." Zeul îmi spuse acestea ca eu să le cînt pentru Titiu
Insă, a şi le-aminti Titiu, soţia-i nu vrea. Las' s-o asculte : drept dascăl luaţi-mă voi care sînteţi
Prin viclenii hărţuiţi de-un băietan prefăcut. Gloria lui fiecăruia : sfatul mi-1 ceară respinşii
îndrăgostiţi, căci la toţi uşa-mi deschisă le stă. Fi-va un timp cînd, bătrîn, desluşindu-le taina iubirii,
Mă vor urma silitori tinerii-n ceat-adunaţi. Vai, cît mă mistuie-n chinuri Marathus cu greaua-i iubire !
Mi-e meşteşugul sfîrşit, mi-e vicleşugul sfîrşit. Gruţă-mă însă, copile, te rog, să n-ajung de poveste
Cînd se va rîde de-al meu sfat oferit în zadar.

47

1,1

Asper eram et bene discidium me ferre loquebar :
At mihi nune longe gloria fortis abest. Namque agor ut per plana citus sola verbere turben
Quem celer adsueta versat ab arte puer. Ure ferum et torque, libeat ne dicere quicquam
Magnificum post haec : horrida verba doma. Parce tamen, per te furtivi foedera lecti,
Per Venerem quaeso compositumque caput. Iile ego cum trişti morbo defessa iaceres
Te dicor votis eripuisse meis,
Ipseque te circum lustravi sulpure puro,

Carmine cum magico praecinuisset anus ; Ipse procuravi ne possent saeva nocere
Somnia, ter sancta deveneranda mola ; Ipse ego velatus filo tunicisque solutis
Vota novem Triviae nocte silente dedi. Omnia persolvi: fruitur nune alter amore,
Et precibus felix utitur iile meis. At mihi felicem vitam, si salva fuisses,
Fingebam demens, sed renuente deo.
Rura colam, frugumque aderit mea Delia custos,
Area dum messes sole calente teret. Aut mihi servabit plenis in lintribus uvas Pressaque veloci candida musta pede.
Consuescet numerare pecus ; consuescet amantis
Garrulus in dominae ludere verna sinu. lila deo sciet agricolae pro vitibus uvam,
Pro segete spicas, pro grege ferre dapem. lila regat cunctos, Mi sint omnia curae :
At iuvet in tota me nihil esse domo.
Huc veniet Messalla metis, *cui dulcia poma*

4*

I, 5

Aspru eram ; mă făleam c-aş putea suporta despărţirea,
Dar îmi lipseşte de tot fala cea mare acum, Căci mă învîrt ca prîsnelul lovit cu biciuşca pe cîmpul
Neted şi iute întors de un copil iscusit. Arde-1 pe cel îngîmfat, chinuieşte-1 şi limba-i spurcată
Pune-i-o-n frîu ca să nu se-nfumureze-ntr-atît. Cruţă-mă totuşi, te rog pe unirea-n culcuşul de taină
Şi pe Venera, pe-al tău cap rezemat de al meu. Eu, cum se spune, am fost, cînd zăceai doborîtă de boala
Cruntă, acel ce te-a smuls morţii prin dulci rugăminţi, 10 Iar, după ce o bătrînă-şi rostise descîntecul magic, ■
însumi, cu suflul curat, jur împrejur ţi-am stropit ; Jertfe-am făcut, presărînd de trei ori cu făina cea sacră,
Visele rele să nu-ţi poată aduce vreun rău ; Triviei rugi înălţatu-i-am, nouă,-ntr-o noapte tăcută,
Eu cu cordeaua de in şi, la tunică, descins. Toate-mplinii, dar ferice un altul culege acuma
Roadele rugii, fiind şi de iubire-nfruptat. O, cît de dulce-mi visam o viaţă, nebunul de mine,
Dacă-ţi vei fi revenit, însă un zeu s-a opus.
Cîmpul mi-1 voi cultiva, iară Delia roadelor paznic
Fi-va în arie cînd, pe-arşiţă,-i grîu-mblătit, Sau mi-a păzi încărcatele albii cu struguri şi mustul
Limpede care va fi stors de un sprinten picior. Ea s-a-nvăţa să îmi numere turma şi,-n poala stăpînei
Dragi, să se joace-a-nvăţa pruncul de sclav cel peltic. Zeului rustic va şti, pentru turme, să-i ducă o jertfă,
Spice-n mănunchi, pentru cîmp şi, pentru vie, ciorchini. Ea condueîndu-i pe toţi şi purtîndu-le grija la toate,
Eu bucuros nu voi fi-n casa întreagă nimic.
Bunul Messalla veni-va aici şi din pomi pe alese

49

Delta selectis detrahat arboribus : Et, tantura venerata virum, hune sedula curet,
Huic paret atque epulas ipsa ministra gerat. Haec mihi fingebam, quae nune Eurusque Notusq
lactat odoratos vota per Armenios. Saepe ego temptavi curas depellere vino :
At dolor in lacrimas verterat omne merum; Saepe aliam tenui: sed iam cum gaudia adirem,
Admonuit dominae deseruitque Venus; Tune me discedens devotum femina dixit,
Et pudet et narrat scire nefanda meam. Non facit hoc verbis, facie tenerisque lacertis
Devovet et flavis nostra puella comis : Talis ad Haemonium Nereis Pelea quondam
Vecta est frenato caerula pisce Thetis; Haec nocuere mihi. Quod adest huic dives amator,
Venit in exitium callida lena meum. Sanguineas edat illa dapes atque ore cruento Tristia cum multo pocula felie bibat ;
Hanc volitent animae circum sua fata querentes
Semper, et e tectis strix violenta canat; Ipsa fame stimulante furens herbasque sepulcris
Quaerat et a saevis ossa relicta lupis, •Currat et inguinibus nudis ululetque per urbes,
Post agat e triviis aspera turba canum. Eveniet: dat signa deus ; sunt numina amanţi,
Saevit et iniusta lege relicta Venus. At tu quam primum sagae praecepta rapacis
Desere : nam donis vincitur omnis amor. Pauper erit praesto semper, te pauper adibit
Primus et in tenero fixus erit latere ; Pauper in augusto fidus comes agmine turbae
Subicietque manus efficietque viam ; Pauper ad occultos furtim deducet amicos Vinclaque de niveo detrahet ipse pede. Heu !
canimus frustra nec verbis victa patescit
Ianua sed plena est percutienda mânu. At tu, qui potipr nune es, mea furta timeto :
Versatur celeri Fors levis orbe rotae. Non frustra quidam iam nune in limine perstat

50

li va culege chiar ea, Delia, poamele dulci Şi, venerînd un atare bărbat, grijulie-i va pune
Masa cu prînzul adus şi pregătit tot de ea. Astfel visam, dar acum, prin Armenia cea odorată,
Notus şi Eurus îmi sfarmă dorinţele mari. Am încercat deseori să-mi înăbuş eu dorul cu vinul,
Insă durerea a stors lacrimi din vinul cu*at ; M-am mai ţinut şi cu alta, dar, cînd să ating bucuria,
Venus îmi reaminti doamna şi mă părăsi ;
Că-s fermecat, depărtîndu-se,-mi spuse atuncea femeia,
Ba povesteşte roşind vrăji cum că ştie a mea. Nu prin deseîntec mă leagă ; cu nurii, cu fragede braţe,
Draga, cu părul ei blond, astfel mă farmecă ea, O azurie Thetis, nereida ce-odată fusese
Dusă de-un peşte strunit la hemonianul Peleu ; Astea m-au nenorocit ; o codoaşă abilă-i de vkiă
Şi de amantu-i bogat, şi de pierzania mea. Halci sîngerînde mănînce codoaşa şi cu-nsîngerata-i
Gura amare să bea cupe de fiere apoi ;
Suflete zboare în juru-i, plîngîndu-şi întruna destinul,
Iar de pe acoperiş piuie-i striga cea rea ; însăşi, minată de foame, nebună să caute ierburi

Printre morminte, ba chiar oase rămase de lupi. Fugă cu pîntece gol, scheunînd prin oraşe şi-n urmă-i
Meargă de pe la răscruci haite turbate de cîini. Zeul dă semne ; aşa o să fie : au zei şi amanţii ; ,
De-i părăsită nedrept, Venus se mînie crunt. Tu te dezbăra de-ndată de sfatul codoaşei hapsîne,
Fiindcă-ntregul amor este prin daruri ucis.
Cela sărac va veni orişicum şi-ţi va sta la-ndemînă
Pururea ; nedezlipit fi-va de gingaşul trup. El, călăuză fidelă, prin mare-mbulzeala mulţimii,
Mîna ţi-o va oferi, cale făcîndu-ţi să treci. El te va duce pe-ascuns la prieteni de taină ; cureaua
De pe piciorul de-omăt va dezlega-o chiar el. Vai cum mai cînt pe degeaba, cînd e de bătut doar cu mîna
Plină, căci nu se deschid uşile-nvinse de vers. Tu, mai puternic acum, de urzelile mele ia seama :
Soarta, cu iutele-i drum, roata şi-o-ntoarce uşor.
Nu în zadar, chiar acuma, în pragu-i se-opreşte un altul,
51
Sedulus ac crebro prospicit ac refugit Et simulat transire domum, mox deinde recurrit
Solus et ante ipsas exscreat usque fores. Nescio quid jurtivus amor parat. Utere quaeso,
Dum licet: in liquida nam tibi linter aqua.
75
Care pîndeşte zelos şi se retrage de-ndat'. Mi se preface că trece de casă, dar iute se-ntoarce
Singur şi-ncepe-a tuşi-n faţa aceloraşi porţi. Nu ştiu ce-aduce-o iubire furată, dar tu te înfruptă,
Cit ţi-e lăsat, căci a ta luntre-i pe-un val trecător.
53
52

1.6

Semper, ut inducar, blandos ojjers mihi vultus,
Post tamen es misero tristis et asper, Amor. Quid tibi saevitiae mecum est ? an gloria magna est
Insidias homini composuisse deum ? Nara mihi tenduntur casses : iam Delia furtim
Nescio quem tacita callida nocte fovet. lila qu.id.em iurata negat, seă credere durum est:
Sic etiam de me pernegat usque viro. îpse raiser docui, quo posset ludere pacto
Custodes : heu ! heu ! nune premor arte mea. Fingere tune didicit causas ut sola cubaret,
Cardine tune tacito vertere posse fores; Tune succos herbasque dedi, quis livor abiret
Quem tacit inpre'sso mutua dente venus. At tu, fallacis coniunx incaute puellae,
Me quoque servato, peccet ut illa nihil; Neu iuvenes celebret multo sermone, caveto,
Neve cubet laxo pectus aperta sinu, Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem
Ne trahat et mensae ducat in orbe notas. Exibit quam saepe, time, seu visere dicet
Sacra Bonae maribus non adeunda Deae. At mihi si credas, illam sequar unus ad aras :
Tune mihi non oculis sit timuisse meis. Saepe, velut gemmas eius signumque probarem
Per causam memini me tetigisse manum; Saepe mero somnum peperi tibi, at ipse bibebam
Sobria supposita pocula victor aqua. Non ego te laesi prudens : ignosce jatenti;
lussit Amor: contra quis ferat arma deos ? Iile ego sum, nec me iam dicere vera pudebit,
54

I, 6

Pururi, să fiu subjugat, mi te-arăţi cu priviri fermecate,
Bietul de mine, apoi aspru şi trist eşti, Amor, Ce ţi-e cu-atîta mînie-mpotrivă-mi ? e, oare, o mare
Laudă a-i fi întins omului curse un zeu ? Căci mi-s întinse capcane ; iar Delia-n liniştea nopţii
Ţine, vicleana, pe-ascuns, nu ştiu pe cine, la sîn. Neagă, jurîndu-se, ea, dar mi-e greu a o crede, căci neagă
Şi despre mine aşa-n faţa bărbatului ei. Bietul de mine, chiar eu o-nvăţai în ce chip să înşele
Paznicii : vai ! prin a mea artă-s acum osîndit.
Singură a se culca a-nvăţat plăsmuite motive
Şi îmi putea învîrti uşa-n tăcute ţîţîni. Ierburi i-am dat şi licori să înlăture-a-nfiptului dinte
Vînătă urmă ce-o fac împărtăşite iubiri. Tu dar, bărbat imprudent al copilei viclene, păzeşte-o
Chiar şi de mine să nu-ţi cadă-n păcat cu nimic ; Nu ţi se-aştearnă la vorbă cu tineri şi,-ntinsă la masă,
Straiul la piept vălurat sinii, vezi, nu-i lase goi. Nici nu te-nşele prin semne făcute din cap ori muindu-şi
Degetu-n vin şi trăgînd semne pe-al mesei rotund.
Teme-o, de iese adesea, măcar de-ţi va spune că merge
L-al Bonei Dea mister, ne-ngăduit la bărbaţi, Căci, de mă crezi, aş urma-o chiar eu la acele altare,
Fără să-mi pese de ce s-ar întîmpla cu-ai mei ochi. îmi amintesc că ades i-admiram un inel sau o perlă,
Numai şi numai să pot mîna,-n vreun fel, să-i ating. Te adormeam cu vin pur, iar eu însumi, din cupele sobre,
Victorios beam mai mult apă Tuncată pe-ascuns. Nu te-am jignit înadins şi, mă iartă, îţi spun, SI, Amorul
Mi-a poruncit, iar, la zei, armele cine-ar lua ?
Eu sînt acela la care, o noapte întreagă, căţeaua
55
Instabat tota cui tua nocte cants. Quid tenera tibi coniuge opus ? Tua si bona nescis
Servare, frustra clavis inest foribus. Te *tenet, absentes alois suspirat amores Et simulat subito condoluisse caput. At mihi servandam credas : non saeva recuso Verbera, detrecto non ego vincla pedum ; Tunc procul absitis, quisquis colit arte capillos,*
Et ilv.it effuso cui toga laxa sinu; Quisquis et occuret, ne possit crimen habere,
+ Stet procul aut alia stet procul ante via + . Sic fieri iubeţ ipse deus, sic magna sacerdos
Est mihi divino vaticinata sono : Haec, ubi Bellonae motu est agitata, nec acrem

Flammam, non amens verbera torta timet; Ipsa bipenne suos caedit voilenta lacertos
Sanguineque effuso spargit inulta deam, Statque latus praefixa veru, stat saucia pectus, Et cănit eventus quos dea magna monet : „Parcite, quam custodit Amor, violare puellam,
Ne pigeat magno post dedicisse malo : Attigerit, labentur opes, ut vulnere nostro
Sanguis, ut hic ventis diripiturque cinis," Et tibi nescio quas dixit, mea Delia, poenas:
Si tamen admittas, sit precor illa levis. Non ego te propter parco tibi, sed tua mater Me movet atque iras aurea vincit anus.
Haec mihi te adăucit tenebris multoque timore
Coniungit nostras dam taciTunca manus; Haec foribusque manet noctu me adfixa proculque
Cognoscit strepitus me veniente pedum. *Vive ăiu mihi, dulcis anus; proprios ego tecum,*
Sit modo fas, annos contribuisse velim. Te semper natamque tuam te propter amabo : Quidquid agit, sanguis est tamen illa tuus. Sit modo casta, doce, quamvis non vitta ligatos
lmpeăiat crines nec stola longa pedes; Et mihi sint durae leges, laudare nec ullam
Posim ego quin oculos appetat illa meos ; Et si quid peccasse putet, ducarque capillis
56
Ta a lătrat şi nu mi-e nici o ruşine s-o spun. Ce-ai tu nevoie de tinără soaţă ? De nu eşti In stare
Bunul să-ţi aperi, tu ai cheie la uşă-n zadar. Te-are la sîn, dar lipsită de-a altor iubire, suspină 35
Şi se preface pe loc c-are durere de cap. Lasă-ml-o mie în seamă, că eu nu refuz nici cătuşe
De la picior, nici nu mi-e teamă de-adînci lovituri. Cui i se unduie toga cu sinul prea larg şi oricine-şi
Piaptănă părul frumos stea deoparte atunci ; 48
De-ar întîlni-o vreunul, să stea deoparte, să scape
De-nvinuiri, sau s-o ia pe-alt drum, departe de-al ei. Seul aşa porunceşte să fie şi chiar preoteasa,
Marea, cu glasu-i divin mi-a poruncit tot aşa. Ea, răscolită de suflul Bellonei, nu are-n deliru-i 45
Teamă de flăcări şi nici de şfichiuirea de bici ; Fără durere, izbîndu-şi securea în braţe, stropeşte
Chipul zeiţei cu-al său sînge-n şuvoaie ţîşnind Şi, de o suliţă-n coaste străpunsă, cu pieptul — o rană,
Cîntă-ntîmplări care-i sint spuse de zee doar ei : 50
„Nu vă atingeţi de fata pe care-o păzeşte Amorul
Să nu vă doară, aflînd marele rău ce-aţi făcut; De-o veţi atinge, aşa, cum cenuşa de vînt şi din rana-mi
Sîngele se risipesc, s-a spulbera tot ce-aveţi." Şi pentru tine, o Delia, spus-a nu ştiu ce pedeapsă ; 55
Chiar de greşeşti, eu mă rog cit mai uşoară să-ţi dea. Nu pentru tine te cruţ, dar mi-nvinge mînia bătrîna
Mamă a ta, căci doar ea, scumpa, mă poate-mbuna. Ea mi te-aduce prin beznă şi, plină de teamă, uneşte
Ea, taciTunca, pe-ascuns, mîinile noastre atunci. 6<J
Noaptea m-aşteaptă-n tăcere la poartă şi, chiar de departe,
Mă recunoaşte venind, dup-al meu tropot de paşi. Dulce bătrînă.-ţi doresc să-mi trăieşti şi aş vrea, de se poate.
Propriii-mi ani să ţi-i dau, viaţa să ţi-o prelungese. Te voi iubi ne-ncetat şi-a ta fiică mi-e dragă prin tine : 65
Orice ar face, ea-i tot sînge din sîngele tău. Tu să mi-o-nveţi credincioasă, măcar de nu are-n velite
Pulpele-n peplu şi nici părul cu panglici legat Eu mă supun la prea grele-ncercări: să nu pot nici să laud
Pe cîte una făr-a-mi scoate ea ochii mereu, T0
Dar, bănuit de-un păcat cit de mic, mă tîrască de plet«-n
57
Inmerito in mediaş proripiarque vias ; Non ego te pulsare velim, sed, venerit iste
Si furor, optarim non habuisse manus ; Nec saevo sis casta metu, sed mente fideli
Mutuus absenţi te mihi şervet amor. At quae jida juit nulii, post victa senecta
Ducit inops tremula stamina torta mânu Firmaque conductis adnectit licia telis
Tractaque de niveo vellere ducta putat. Hanc animo gaudente vident iuvenumque catervae
Commemorant merito tot mala ferre senem; Hanc Venus ex alto jlentem sublimis Olympo
Spectat et infidis quam sit acerba monet. Haec aliis maledicta cadant: nos, Delia, amoris
Exemplum cana simus uterque coma.
58
Mijlocul drumului, chiar dacă ar fi pe nedrept. Nu aş voi să te-ating, dar, de-mi vine aşa o furie.
Eu mai degrabă-mi doresc mîini niciodată să **n-am.** Nu vreau să-mi fii credincioasă din teamă prea mare, ci-n **lipsa-mi** 75
Numai iubirea să te apere de-a mai greşi.
Cea nimănui credincioasă vreodată, slăbită de vîrstă
Torace, cu tremuru-n mîini şi nevoiaşă, un fir Şi-unei urzeli de arîndă îi pune solidele spete
Şi curăţeşte apoi lina cea albă, de-omăt. 80
Cete de tineri, cu inimi voioase,-o privesc pe bătrînă
Şi socotesc despre tot răul că-1 poartă pe drept; Venus, măreaţa, din naltul Olimp, o priveşte cum plînge,
Celor sperjuri amintind crudă cît poate fi ea. Cadă aceste blesteme pe alţii, iar noi a iubirii, 85
Delia, pildă să fim chiar şi cu părul cărunt.

1,7

Hune cecinere diem Parcae fatalia nentes
Stamina, non ulii dissoluenda deo, Hune /ore, *Aquitanas posset qui fundere gentes,*
Quem tremeret forti milite victus Atax. Evenere: novos pubes Romana triumphos
Vidit et evinctos bracehia capta duces; At te victrices lauros, Messalla, gerentem Portabat nitidis currus eburnus equis. Non sine me *est tibi partus honos : Tarbella Pyren**
Testis et Oceani litora Santonici, Testis Arar Rhodanusque celer magnusque Garunna,
Carnutis et flavi caerula lympha Liger. An te, Cydne, canam, tacitis que lentier undis

Caeruleus placidis per vadă serpis aquis, Quantus et aetherio contingens vertice nubes
Frigidus intonsos Taurus alat Cilicas ? Quid referam ut volitet crebras intacta per urbe$
Alba Palaestino sancta columba Syro, Vtque maris vastum prospectet turribus aequor
Prima ratem ventis credere docta Tyros, Qualis et, arentes cum findit Sirius agros, Fertilis aestiva Nilus abundet aqua ? Nile pater, quanam possim te dicere causa Aut quibus in terris occuluisse caput ? Te propter nullos tellus tua postulat imbres,
Arida *nec pluvio supplicat herba Iovi. Te cănit atque suum pubes miratur Osirim*
Barbara, Memphiten plângere docta bovem. Primus aratra mânu *sollerti fecit Osiris*
Et teneram ferro sollicitavit humum,
Primus vnexpertae commisit semina terrae
Pomaque non notis legit ab arboribus.
66
1,7
Ziua aceasta, cîntată de Parcele care al sorţii
Fir l-au ursit, de nerupt, pentru oricare din zei, Ziua menită să spulbere ginţi aquitane şi-Ataxul
Să se cutremure-nvins de-un preaputernic soldat, S-a împlinit, iar junimea romană văzu noi triumfuri 5
Şi comandanţii învinşi cu-nlănţuitele rnîini ; Iară pe tine, Messalla, încins de-ai victoriei lauri.
Caii de nea te purtau în de ivoriul car. Nu fără mine părtaş ţi-e triumful : Pyrenii Tarbellici
Mi-s mărturie şi chiar ţărmul santonic de-ocean ; 10
Martor mi-e-Ararul, Rhodanul cel iute şi marea Garunna
Şi al carnuţilor blonzi, c-unda-i albastră, Liger. Te voi cînta şi pe tine, o Cydne, cu unde tăcute
Care, prin vad liniştit, apele-albastre-ţi strecori, Ori cum, nălţîndu-şi în nouri eterice piscuri, hrăneşte 15
Taurus cel răcoros cilicienii pletoşi ? Sau să mai spun, peste dese cetăţi, cum o albă columbă,
In Palestina, la syri, sacră, ne-atinsă-i în zbor ; Cum, din înaltele-i Tuncuri, scrutează cîmpiile mării
Tyrul ce-ntîi a ştiut pînza s-o-ncreadă la vînt, 20
Cum, pe arşiţă, cînd Sirius crapă ogoarele arse,
Nilu-şi revarsă fertil ape de vară din plin ? Nilule, tată, aş fi eu în stare a spune din care
Pricină şi-n ce ţinut tu începutul ţi-ascunzi ? Numai prin tine pămîntu-ţi nu are nevpie de ploaie, 25
Nici, de la Joe ploios, ierburi uscate n-o cer. , Te preamăreşte, alături de-al său veneratul Osiris,
Neamul acesta barbar, boul din Memphis jelind. Primul, Osiris cu mîini iscusite făcutu-ne-a plugul
Şi, răscolind c-un brăzdar, fragede glii a întors, 3*
Primul, pămîntului vergin i-a dat în credinţă sămînţa
Şi a cules, cel dintîi, roade din pomi neştiuţi.
61
Hic docuit teneram palis adiungere vitem,
Hic viridem dura caedere falce comam ; Illi iucundos primum matura sapores 35
Expressa incultis uva dedit pedibus ; Iile liquor docuit voces inflectere cantu,
Movit et ad certos nescia membra modos ; Bacchus et agricolae magno confecta labore
pectora tristitiae dissoluenda dedit, 40
Bacchus et ăăflictis requiem mortalibus ăăjert,
Crura licet dura compede pulsa sonent. Non tibi sunt tristes curae nec luctus, Osiri,
Sed chorus et eantus et levis aptus amor, Sed varii flores et frons redimita corymbis, 45
Fusa sed a teneros lutea palia pedes Et Tyriae vestes et dulcis tibia cantu
Et levis occultis conscia cista sacris. Huc ades et Genium ludo Geniumque choreis
Concelebra et multo tempora junde mero ; 50
lllius et nitido stillent unguenta capillo,
Et capite et collo mollia serta gerat. Sic venias hodierne, tibi dem turis honores,
hiba et Mopsopio dulcia melle jeram. At tibi succrescat proles quae facta parentis 55
Augeat et circa stet veneranda senem. Nec taceat monumenta viae, quem Tuscula tellus
Candiăaque antiquo detinet Alba Lare; Namque opibus congesta tuis hic glarea dura
Sternitur, hic apta iungitur arte silex ; 60
Te cănit agricola, a magna cum venerit urbe
Serus, inojfensum rettuleritque pedem. 4t *tu, Natalis multos celebrande per annos,*
Candidior semper candidiorque veni.
62
El a-nvăţat cum de pari să se lege o fragedă, viţă
Şi, c-un cosor ascuţit, lujerii verzi a-i tăia ; Lui şi ciorchinele copt, de picioare-a-1 călca ne-nvăţate, 35
Stors, prima oară, i-a dat aromitorul său gust; Sucul acela făcu să se-mlădie vocea la cîntec ;
Şi să se mişte în ritm trupul cel neştiutor ; Bacchus i-a îngăduit să-şi aline aleanul din suflet
Celui ţăran istovit după o muncă prea grea, 40
Năpăstuiţilor Bacchus le-aduce şi lor alinare,
Chiar dacă lanţul cel greu sună la gleznă.lovit. Nu-s întristatele griji, nici durerea, Osiris,de tine,
Ci doar amorul zglobiu, dansul şi cîntu-ţi convin ; Flori felurite şi fruntea-n cunună de iederă-ncinsă, 45
Rochia cea de sofran, fragede pulpe-ascunzînd, Cîntecul dulce al naiului şi tyriene veşminte
Şi paneraşul uşor, martor la sacrul mister. Haide aici si pe Geniu cu jocuri, pe Geniu cu dansuri
Tu îl serbează, scăldînd tîmplele-n vinul cel **mult**; 50
Din strălucitul lui păr să îi picure numai parfumuri,
Iară pe cap şi la gît poarte suave cununi. Vino, slăvitule azi, să-ţi aduc şi o turtă de miere

Atică şi să-ţi ofer sacră tămîie în dar. Ţie, Messalla, urmaşii, mărind ale tatălui fapte,
La bătrîneţe să-ţi stea demni de cinstire-mprejur. Calea-ţi zidită n-o uite acel vieţuind în măreaţa
Alba cu Laru-i străvechi şi în pămînt tusculan, Căci cu pietrişul cel dur, adunat din resursele tale,
E aşternută şi cu cremene lespeduit ;
Cînd, din oraşul cel mare, se-ntoarce spre seară ţăranul
Cum te mai laudă că nu s-a lovit la picior. Tu, sa ne fii celebrat prin mulţimea de ani, o Natalis ;
Pururea strălucitor, vino şi mai strălucit.
63

1,8

Non ego celari possum, quid nutus amantis
Quidve ferant miti lenia verba sono. Nec mihi sunt sortes nec conscia fibra deorum,
Praecinit eventus nec mihi cantus avis : lpsa Venus magico religatum bracchia nodo
Perdocuit multis non sine verberibus. Desine dissimulare : deus crudelius urit, Quos videt invitos succubuisse sibi. Quid tibi nune molles prodest coluisse capillos
Saepeque mutatas disposuisse comas,
Quid *fuco splendente genas ornare, quid ungues*
Artificis docta subsecuisse mânu ? Frustra iam vestes, frustra mutantur amictus
Ansaque compressos colligit arta pedes. lila placet, quamvis inculto venerit ore
Nec nitidum tarda compserit arte caput. Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Devovit tacito tempore noctis anus ? Cantus vicinis fruges traducit ab agriş,
Cantus et iratae detinet anguis iter.
Cantus et e *curm Lunam deducere temptat,*
Et faceret, si non aera repulsa sonent. Quid queror heu ! misero carmen nocuisse, quid herbas ?
Forma nihil magicis utitur auxiliis : Sed corpus tetigisse nocet, sed longa dedisse
Oscula, sed femori conseruisse femur. Nec tu difficilis puero tamen esse memento : Persequitur poenis tristia faeta Venus.
Munera ne poscas : det munera canus amator,
Vt - foveat molii frigida mebra sinu.
64

1,8

Nu-mi poate fi tăinuit ce ascund ale-amantului semne,
Nici ce cuvîntul şoptit poartă în murmurul lin. Nu-s măruntaie-nsemnate de zei şi nici sorţii de mine,
Nici viitorul vestit nu mi-e de-al păsării cînt. Venera însăşi, fiindu-mi legate în nodul cel magic
Braţele, m-a învăţat, nu făr-adînci lovituri. Nu te preface, căci zeul mai crunt îi loveşte pe care-i
Vede că i s-au supus fără să fie convinşi. Ce mi te-ajută acum a-ţi fi uns mătăsoasele plete , Sau într-atîta de des chica a ţi-o fi schimbat, Unghii tăiate de-o mînă-ndelung iscusită, de meşter,
Sau că ţi-ai sulimenit faţa cu suc lucitor ? .' Schimbi de acuma-n zadar şi veşminte şi toga — zadarnic
Şi în preastrîmte-ncălţări ţi-este picioru-ndesat. Ea ţi-e plăcută, de-ţi vine cu faţa deloc rumenită Ori de nu şi-a pieptănat prea migălos al său păr. Oare cu ierburi de leac, prin deseîntece, oare, o babă
Noaptea, pe-un timp liniştit, să mi te fi fermecat ? Vraja strămută recolta din lanul vecin şi tot vraja
Şarpele întărîtat îl ţintuieşte în drum, Vraja chiar luna din caru-i încearcă să mi ţi-o coboare
Şi, dacă n-ar răsuna bronzul lovit, ar putea. Vai, dar de ce mă mai plîng că ţi-e răul din vrajă şi ierburi ?
Căci frumuseţii nimic magic nu-i dă ajutor : Trupul că i l-ai atins şi,-mpletindu-vă coapsă de coapsă,
Multe săruturi i-ai dat, astea-ţi făcuseră rău. Insă ia seama şi tu să nu fii cu băiatul prea aspră :
Faptelor rele le dă Venus pedepsele mari. Daruri nu-i cere ; dea daruri amantul cărunt ca să-şi poată, Lîngă un sîn tinerel, membrele reci încălzi.
05

Carior est auro iuvenis, cui levia fulgent
Ora nec amplexus aspera barba terit; Huic tu candentes umero suppone lacertos,
Et regum magnae despiciantur opes. At Venus invenit puero concumbere furtim, Dum timet et teneros conserit usque sinus,
Et dare anhelanti pugnantibus umida linguis
Oscula et in collo figere ăente notas. Non lapis hanc gemmaeque iuvant, quae frigore sola
Dormiat et nulii sit cupienda viro. Heu! sero revocatur amor seroque iuventas
Cum vetus infecit cana senecta caput. Tunc studium formae est: coma tune mutatur, ut annos
Dissimulet viridi cortice tineta nucis; Tollere tune cura est albos a stirpe capillos
Et faciem dempta pelle referre novam. At tu dum primi floret tibi temporis aetas
Utere : non tardo labitur illa pede. Neu Marathum torque : puero quae gloria victo est ?
In veteres esto dura, puella, senes; Parce, precar, tenero : non illi sontica causa est,
Sed nimius luto corpora tingit amor. Vel miser absenţi maestas quam saepe querellas
Conicit et lacrimis omnia plena madent! „Quid me spernis ?" ait. „Poterat custodia vinci:
Ipse dedit cupidis {aliere posse deus. Nota Venus furtiva mihi est, ut lenis agatur
Spiritus, ut nec dent oscula rapta sonum ; Et possum media quamvis obrepere nocte
Et strepitu nullo dam reserare fores. Quid prosunt artes, miserum si spernit amantem
Et fugit ex ipso saeva puella toro ? Vel cum promittit, subito sed perfida fallit, Est mihi nox multis evigilanda malis: Dum mihi venturam fingo, quodcumque movetur,
Illius credo tune sonuisse pedes." Desistas lacrimare, puer : non frangitur illa,
Et tua iam fletu lumina fessa tument. Oderunt, Pholoe, moneo, fastidia divi,
Nec prodest sanctis tura dedisse focis s

66
De-aur e tînărul căruia netezi obrajii-i lucesc şi
Aspra lui barbă nu te freacă de-l îmbrăţişezi. Pune-ţi sub umărul lui marmoree albele braţe
Şi să nu-ţi pese atunci nici de regeşti avuţii. Venera însă-nlesneşte unirea în taină c-un tînăr,
Cît se-nfioară, strîngînd gingaşii sini ne-ntrerupt, Şi, fremătînd într-al buzelor joc, a-i da umed sărutul
Şi a-i lăsa-ntipărit semnul de dinte pe gît. „ Nici giuvaieruri, nici perle n-ajută acelei ce doarme.
Singură-n frig şi nu e vrută de nici un bărbat.
Cînd veştejeşte un creştet trecut bătrîneţea căruntă,
Vai, tinereţea o chemi, ca şi iubirea,-n zadar. Te preocupă frumseţea atuncea, iar părul cu coaja
Verde de nucă ţi-l ungi, anii-n vopsea să-i ascunzi; Din rădăcini, te-ngrijeşti să stîrpeşti şi albitele fire ;
Tînără faţă-ţi refaci, cutele înlăturînd. Deci tu te bucur-acum de întîia-nflorire a vîrstei,
Căci, nu cu pasul domol, ţi se va scurge şi ea. Nu-l chinui pe Marathus ; să chinui băiatul ce faimă-i ?
Cu ramoliţii bătrîni fii tu, copilă, mai rea.
Cruţă-l pe tînăr, te rog, căci nu-i boala de vină, ci multa
Dragoste i-a colorat trupu' aşa de gălbui. Bietul de el, chiar în lipsa-ţi, te ceartă cu tristă mustrare,-n
Lacrimi amare stropind toate, de jur împrejur. Spune : „De ce mă respingi ? Aş putea să învinge păzitorii :
Zeul, pe cei ce iufiesc, chiar el i-nvaţ-a-nşela. Ştiu ce-i iubirea în taină şi ştiu a-mi aţine suflarea,
Ştiu cum să fur sărutări, fără un sunet măcar ; Pînă şi-n miezul de noapte mă pot strecura de-a furişul ;
Fără un foşnet eu pot uşa-n ascuns s-o deschid.
Dar iscusinţa la ce mai e bună, cînd cruda copilă,
Bietul iubit respingînd, fuge din propriu-i pat ? Chiar şi atunci cînd promite, perfida, de-ndată mă-nşeală,
Iar eu rămîn să veghez nopţile-n grele-ncercări, Căci, în răstimp ce mi-o-nchipui venind, în oricare mişcare
Cred că aud răsunînd zgomotul paşilor ei." Nu te mai plînge, băiete, căci ea nu se vrea-nduplecată
Şi ţi-s de lacrimi umflaţi ochii de-acum obosiţi. Iţi amintesc, o Pholoe, că zeii urăsc îngîmfarea
Şi nu te-ajută c-ai dat sacră tămîie-n altar.
67

1,9

Quid mihi, si fueras miseros laesurus amores, Foedera per divos, clam violanda, dabas ? A miser, et si quis primo periuria celat,
Sera tamen tacitis Poena venit pedibus. Parcite, caelestes : aequum est impune licere
Numina formosis laedere vestra semel. Lucra petens fiabili tauros adiungit aratro
Et durum terrae rusticus urget opus, Lucra petituras freta per parentia ventis Ducunt instabiles sidera certa rates :
Muneribus meus est captus puer. At deus illa
In cinerem et liquidas munera vertat aquas. Iam mihi persolvet poenas, pulvisque decorem
Detrahet et ventis horrida facta coma; Uretur facies, urentur sole capilli,
Deteret invalidos et via longa pedes. Aămonui quotiens : „Auro ne pollue formam :
Saepe solent auro multa subesse mala. Divitiis captus si quis violavit amorem,
Asperaque est illi difficilisque Venus. Ure meum potius flamma caput et pete ferro
Corpus et intorto verbere terga seca. Nec tibi celandi spes sit peccare paranti:
Est deus, occultos qui vetat esse dolos. Ipse deus tacito permisit + leve + ministro
Ederet ut multo libera verba mero ; Ipse deus somno domitos emittere vocem lussit et invitos facta tegenda loqui." Haec ego dicebam : nune me flevisse loquentem. Nune pudet *ad teneros procubuisse pedes.*
70

1,9

Oare de ce, dac-ai vrut să-mi trădezi întristatele-amoruri,
Dat-ai la zei juruinţi şi le încălci pe ascuns ? Biete, zăbavnică vine cu paşii tăcuţi, vai, Pedeapsa,
Chiar cînd sperjuru-i ascuns de cineva la-nceput. Daţi-i iertare, o zei, căci e drept să lăsaţi făr-osîndă,
De v-au jignit cei frumoşi voia divină o dat'. Doar, căutînd un cîştig, la cel plug măiestrit îşi înjugă
Boii ţăranul, grăbind munca ogorului grea ; Chiar mişcătoare corăbii purtate-s de stelele fixe
Pe-ape domnite de vînt, tot un cîştig căutînd : Şi bâietanul mi-a fost, el, prin daruri răpit, dar pe toate
Zeul prefacă-le în apa cea chioară şi-n scrum. Mi-a ispăşi el osînda, căci praful i-a şterge frumseţea
Şi răvăşită de vînt chica-i va fi în curînd ; Faţa-i va fi pîrjolită de soare şi ars i-a fi părul ;
Drumul cel lung i-a slei frînte picioarele lui. L-am dojenit nu o dată : „Cu aur să nu-ţi spurci făptura,
Căci după aur ades relele se cuibăresc. >, Cînd cineva, ispitit de avere,-şi trădează iubirea,
Crudă, de ne-nduplecat, este Venera cu el. Arde-mi cu flacăra capul şi trupul străpunge-mi cu fierul
Şi cu un bici împletit şfichiuie spatele meuj Dar nu nutri vreo speranţă s-ascunzi fărdelegi plănuite,
Căci nu-i lăsat de un zeu vreun şiretlic tăinuit. ■ Zeul, el însuşi, îl face pe-un sclav ce păstrează o taină
Ca la beţie s-o dea, slobod la gură,-n vileag ; Tot acest zeu le dezleagă de somn copleşiţilor limba
Şi îi îndeamnă-a vorbi fapte de-ascuns contra lor." Astfel ziceam, dar acum, c-am căzut la picioarele tale
Gingaşe, mă ruşinez şi că, vorbindu-ţi, am plîns.
71
Tune mihi iurabas nullo te divitis auri
Pondere, non gemmis, vendere velle fidem, Non tibi si pretium Campania terra daretur,
Non tibi si Bacchi cura Falernus ager, — Illis eriperet verbis mihi sidera caeli
Lucere et puras fulminis esse vias. — Quin etiam flebas : at non ego fallere doctus Tergebam umentes credulus usque genas.
Quid faciam, nisi et ipse fores in amore puellae ?
Sit precor exemplo sed levis illa tuo. O quotiens, verbis ne quisquam conscius esset,

Ipse comes multa lumina nocte tuli! Saepe insperanti venit tibi munere nostro Et latuit claussas post adoperta fores. Tunc miser interii, stulte confisus amari:
Nara poteram ad laqueos cautior esse tuos. Quin etiam attonita laudes tibi mente canebam,
Et me nune noştri Pieridumque pudet; lila velim rapida Vulcanus carmina flamma
Torreat et Uquida deleat amnis aqua. Tu procul hinc absis, cui formam vendere cura est
Et pretium plena grande referre mânu. At te qui puerum donis corrumpere es ausus
Rideat adsiduis uxor inulta dolis, Et, cum furtivo iuvenem lassaverit usu,
Tecum interposita languida veste cubet. Semper sit externa tuo vestigia lecto
Et pateat cupidis semper aperta domus ; Nec lasciva soror dicatur plura bibisse Pocula vel plures emeruisse viros ; Illam saepe ferunt convivia ducere baceho, Dum rota Luciferi provocet orta diem; lila nulla queat melius consumere noctem
Aut operam varias disposuisse vices. At tua perdidicit: nec tu, stultissime, sentis
Cum tibi non solită corpus ab arte movet. Tune putas illam pro te disponere crines
Aut tenues denso pectere dente comas ? Istane persuadet facies, auroque lacertos Vinciat et Tyrio prodeat apta sinu ?

72

Mi te jurai pe atuncea că nici pe-o grămadă de aur,
Nici pe rubine n-ai vrea fidelitatea să-ţi vinzi, Nici de ţi-ar fi oferite ca preţ în Campania ţarini,
Nici pe întregul Falern care-i de Bacchus iubit ; — Crezul că stelele-n ceruri lucesc şi că fulgeru-n drumu-i
Ar lumina, prin aşa vorbe, de tot mi-1 fura. — Chiar şi plîngeai, iară eu ne-nvăţat cu-nşelatul, credulul,
Pînă şi umezii de lacrimi obraji ţi-i ştergeam. Ce mă făceam dacă nu îndrăgeai chiar tu însuţi o fată ?
Necredincioasă, mă rog, fie-ţi, pe urme-ţi călcînd.
O, cît de des, ca să nu vă cunoască vreunul vorbita,
însumi, o torţă purtînd, nopţile te-am însoţit! Des, prin strădania mea, a venit nesperată la tine
Şi se-ascundea sub un văl după-ncuiatele uşi. Bietul, atunci m-am pierdut, cînd, crezînd că-s iubit nebuneşte,
Faţă de-al tău vicleşug mult mai atent puteam fi : Mai mult, cu mintea cuprinsă-n delir, îţi cîntam şi elogii,
Insă mă simt ruşinat de Pieride acum, Iar poeziile-aş vrea să le ardă Vulcan în văpaia
Iute şi-n ape curgînd să le înece un rîu.
Piei-mi din faţă, o tu, care umbli să-ţi vinzi frumuseţea,
Ca să te-ntorci în a ta mînă c-un preţ rotunjor. Iară de tine,-ndrăznind a corupe prin daruri un tînăr,
Rîdă-şi în voie a ta soaţă prin mari viclenii. Stoarsă se culce cu tine, dar şi de-aşternut despărţită,
Cînd, în plăceri, pe ascuns, pe-un tinerel 1-a secat. Casa să-ţi fie de-a pururi deschisă pe larg desfrînării
Şi totdeauna să ai urme străine în pat; Nici nu se spună că sora-ţi lascivă golit-a mai multe
Cupe ori că ar fi stors mai numeroşii bărbaţi ;
Ea îşi întinde adesea ospeţele bahice pînă
Ce al lui Lucifer car nouă aduce o zi ; Nimenea nu s-ar pricepe ca ea să-şi petreacă o noapte,
Nici nu se ştie deda-n dragoste-atîtor măscări, însă a ta le-a-nvăţat : tu, neghiobule, n-o simţi că-şi mişcă
Trupul cu un meşteşug nu de la tine deprins. Crezi tu că ea-şi aranjează cumva pentru tine cosiţa,
Sau că prin păru-i gingaş trece-şi ea pieptenul des ? Crezi că făptura-ţi o-ndeamnă în rochii de Tyr să se-arate
împodobită şi cu aur pe braţe purtat ?

73

Non tibi sed iuveni cuiăam vuit bella videri,
Devoveat pro quo remque domumque tuam ; Nec facit hoc vitio, sed corpora joeda podagra
Et senis amplexus culta puella iugit. Huic tamen accubuit noster puer : hune ego credam
Cum trucibus venerem iungere posse feris. Blanditiasne meas aliis tu vendere es ausus,
Tune aliis demens oscula ferre mea ? Tunc flebis, cum me vinctum puer alter habebit
Et geret in regno regna superba tuo. At tua Tunc me poena iuvet, Venerique merenti
Fixa notet casus aurea palma meos: „Hanc tibi fallaci resolutus amore Tibullus Dedicat et grata sis, dea, mente rogat."

74

Vreunui tînăr, nu ţie, doreşte să-i pară frumoasă .
Şi ar jertfi pentru el casa şi-ntregu-ţi avut; Nu face asta din viciu, ci fuge-nţeleapta de membre
Pline de gută şi de îmbrăţişări de senil. , Junele meu cu acesta, pe care-1 socot a fi-n stare
Să se-mpreune şi cu fiarele, s-a aciuat. Cum îndrăznit-ai, nebune, să dai sărutările mele
Altora şi să mai vinzi şi alintările-mi dulci ? Plînge-vei cînd mă va ţine un altul în mrejele sale
Şi va domni peste-a ta împărăţie deplin.
Fi-voi voios de pedeapsa-ţi atunci şi-o tăbliţă de aur,
Venerei dusă în dar, soarta mi-o va aminti : *„Asta ţi-o-nchină Tibul, renăscut din minciuna iubirii,*
Bună zeiţă, şi te roagă să-i dai ajutor"

75

Ut mihi potanti possit sua dicere facta
Miîes et in mensa pingere castra mero. Quis furor est atram bellis arcessere Mortem ?
Imminet et tacito clam venit illa pede. Non seges est injra, non vinea culta, sed audax
Cerberus et Stygiae navita turpis aquae ; Mic perscissisque genis ustoque capillo
Errat ad obscuros pallida turba lacus. Quin potius laudandus hic est quem prole parata
Occupat in parva pigra senecta casa ! Ipse suas sectatur oves, at filius agnos,
Et calidam jesso comparat uxor aquam. Sic ego sim, liceatque caput candescere caniş
Temporis et prisci facta referre senem. Interea Pax arva colat: Pax candida primum
Duxit araturos sub iuga curva boves ; Pax aluit vites et sucos condidit uvae,
Funderet ut nato testa paterna merum; Pace bidens vomerque nitent, at tristia duri Militis in tenebris occupat arma situs.

Rusticus e lucoque vehit, male sobrius ipse,
Uxorem plaustro progeniemque domum. Sed Veneris tune bella calent, scissosque capillos
Femina perfractas conqueriturque fores; Flet teneras subtusa genas : sed victor et ipse
Flet sibi dementes tara valuisse manus; At lascivus Amor rixae mala verba ministrat,
Inter et iratum lentus utrumque sedet. A lapis est ferrumque, suam quicumque puellam
Verberat: e caelo deripit iile deos. Sit satis e membris tenuem perscindere vestem,
Sit satis ornatus ăissoluisse comae, Sit lacrimas movisse satis : quater iile beatus
Quo tenera irato fiere puella potest; Sed manibus qui saevus erit, scutumque sudemq
îs gerat et miti sit procul a Venere. At nobis, Pax alma, veni spicamque teneto, Praefluat et pomis candidus ante sinus.
78
Bînd, un soldat să îmi spună isprăvile sale, muindu-şi
Degetul şi-nchipuind castre pe masă cu vin. Ce nebunie-i ca Moartea cea neagră s-o-ntîmpini în luptă,
Cînd şi aşa-ameninţînd vine cu pasul*tăcut. Nu-s în Infern nici podgorii, nici lanuri, ci-i crîncenul Cerber
Şi cu hidosul luntraş pe-apele negrului Styx ; Palida ceată cu păr pîrjolit şi cu feţele supte
Tot rătăceşte cătînd spre-ntunecimea din lac. Cît mai de laudă-i cine-i surprins de adînci bătrîneţi în
Sărăcăciosul bordei, dar înzestrat cu urmaşi!
El îşi urmează oiţele sale, iar fiul său mieii
Şi-apă ^călduţă îi dă soaţa cînd e ostenit. Astfel să fiu şi, cu capul lucind de albitele fire,
Moş, să mai pot povesti fapte din vremi de demult Pacea,-ntre-timp, ne-ocrotească ogoarele : Pacea cea dalbă
Boii sub jugul curbat dusu-i-a-ntîi la arat ; Pacea hrănit-a şi via şi fiert-a şi mustul din boabe
Ca un urcior părintesc fiului vinul să-i dea ; Lucii în Pace-s brăzdarul, bidentul, iar tristele arme
Ale soldatului dur la întuneric coclesc.
Din dumbrăvioara cea sacră, ţăranul şi-aduce acasă
însuşi, puţin cherchelit, soaţa şi pruncii în car. Insă acuma-s în toi ale Venerei lupte ; femeia Se jeluieşte de uşi sparte, de păr
răvăşit; Plînge, lovită pe-obrajii ei gingaşi, dar şi-nvingătorul
Plînge de ce-a izbîndit cu păcătoasele-i mîini ; Amor lascivul aţîţă cu mîrşave vorbele-i sfada,
Nepăsător rămînînd între cei doi învrăjbiţi. Este de piatră, de fier e oricine-şi loveşte iubita :
El năruieşte atunci zeii din nalturi de cer.
Fie destul de pe trup a desprinde uşoare veşminte,
Fie destul a strica părul cel împodobit, Fie destul că şi lacrimi i-a smuls : împătrit fericit e,
Dacă iubita i-a plîns pentru că s-a-nfuriat; Piară din faţa plăcutei Venere acela ce mîna
Crudă o va fi avut; poarte ţepuşă şi scut. Tu, dătătoare de viaţă, cu dalbul tău sîn plin de roade,
Almă, cu spice în mîini, Pace, tu vino la noi.
79

LIBER SECVNDUS

11,1

Quisquis adest, faveat: jruges lustramus et agros,
Ritus ut a prisco traditus extat avo. Bacche, veni, dulcisque tuis e cornibus uva
Pendeat, et spicis tempora cinge, Ceres. Luce sacra requiescat humus, requiescat arator,
Et grave suspenso vomere cesset opus. Solvite vincla iugis : nune ad praesepia debent
Plena coronato stare boves capite. Omnia sint operata deo ; non audeat ulla
Lanificam pensis imposuisse manum.
Vos quoque abesse procul iubeo, discedat ab aris,
Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus ; Casta placent superis : pura cum veste venite
Et manibus puris sumite jontis aquam. Cernite, fulgentes ut eat sacer agnus ad aras
Vinctaque post olea candida turba comas. Di patrii, purgamus agros, purgamus agrestes ;
Vos mala de nostris pellite limitibus, Neu seges eludat messem fallacibus herbis,
Neu timeat celeres tardior agna lupos.
Tune nitidus plenis conjisus rusticus agriş
Ingeret ardenţi grandia ligna joco, Turbaque vernarum, saturi bona signa coloni,
Ludet et ex virgis extruet ante casas. Eventura precor : viden ut jelicîbus extis
Significet placidos nuntia fibra *deos ? Nune mihi fumosos veteris proferte Falernos*
Consulis et Chio solvite vincla cado. Vina ăiem celebrent: non festa *luce madere*
Est rubor, errantes et male jerre pedes.
80

CARTEA A DOUA

II, 1

Cine-i de faţă pios să păstreze tăcere ;-mi purific
Rod şi ogoare precum dăinuie rit din străbuni. Vino, o Bacchus, şi-anine-ţi din coarne ciorchinele dulce ;
Ceres, cu spice-aurii tîmplele să ţi le-ncingi. Cîmp şi plugar odihnească-se-n ziua aceasta preasacră ;
Munca prea grea încetînd, plugul să stea atîrnat. Scoateţi şi lanţuri din juguri, căci azi, la o iesle umplută,
Boii se cade să stea cu o cunună pe cap. Zeului toate să-i fie-nchinate şi n-aibă-ndrăzneala
Caieru-n mînă măcar vreo ţesătoare să-1 ia.
Vouă vă spun să rămîneţi de-o parte, iar cui astă-noapte
Venus i-a dat desfătări plece de lîngă altar. Zeii iubesc curăţia ; veniţi cu veşmintele pure
Şi din izvorul curat apă cu mina luaţi. Mielul cel sacru se-ndreaptă, priviţi-1, spre-altare lucinde

Şi îl urmează un grup alb cu cununi de măslin. Zei părinteşti, îmi purific ogorul, purific olattîri,
Voi depărtaţi orice rău de la al nostru hotar. Cu buruieni nu ne-nşele ogorul recolta şi n-aibă
Teamă de agerii lupi miala cu mersul încet.
Astfel ţăranul atuncea, sperînd în ogoarele pline,
Vesel va pune din plin lemne pe focul arzînd. Ceata de sclavi, ca dovadă de starea colonului bună,
Se va juca şi îşi va face colibe din crengi. Ruga-mi va fi împlinită ; vedeţi vestitoarele fibre
Din măruntaie cum dau semn că ni-s zeii-nduraţi ? Scoateţi Falern afumat de pe vremea străvechiului consul
Şi un de Chios ulcior îmi desfundaţi tot acum. Vinul serbeze-ne ziua de astăzi, căci nu-i de ruşine
La sărbători să te-mbeţi şi să te datini mergînd.
81
Sed „bene Messallam" sua quisque ad pocula dicat,
Nomen et absentis singula verba sonent. Gentis Aquitanae celeber Messalla triumphis
Et magna intonsis gloria victor avis, Huc ades aspiraque mihi, dum carmine nostro
Redditur agricolis gratia caelitibus. Rura cano rurisque deos : his vita magistris Desuevit querna pellere glande famem ; llli compositis primum docuere tigillis
Exiguam viridi fronde operire domum ; llli etiam tauros primi docuisse feruntur
Servitium et plaustro supposuisse rotam. Tunc victus abiere feri, Tunc consita pomus,
Tunc bibit inriguas fertilis hortus aquas, Aurea Tunc pressos pedibus dedit uva liquores
Mixtaque securo est sorbia lympha mero. Rura ferunt messes, calidi cum sideris aestu
Deponit flavas annua terra comas ; Rure levis verno flores apis ingerit alveo, Compleat ut dulci sedula melle favos. Agricola adsiduo primum satiatus aratro
Cantavit certo rustica verba pede Et satur arenti primum est moăulatus avena
Carmen, ut ornatos diceret ante deos, Agricola et minio suffusus, Bacche, rubenti Primus inexperta duxit ab arte choros;
Huic datus a pleno, memorabile munus, ovili
Dux pecoris curtas auxerat hircus opes. Rure puer verno primum de flore coronam
Fecit et antiquis imposuit Laribus, Rure etiam teneris curam exhibitura puellis
Molie gerit tergo lucida vellus ovis : Hinc et femineus labor est, hinc pensa colusque,
Fusus et adposito pollice versat opus, Atque aliqua adsidue textrix operata minervam
Cântat, et appulso tela sonat latere. Ipse quoque inter agros interque armenta Cupido
Natus et indomitas dicitur inter equas ; lllic indocto primum se exercuit arcu;
Ei mihi, quam doctas nune habet iile manus !
32
Dar fiecare cu cupa în mînă închine-i „Noroc" lui Messalla ;
Numele lui şi absent sune în orice cuvînt. Tu, prin triumful asupr-aquitanelor ginte, celebru,
Glorie mare fiind neamului tău cu păr lung, Vino, Messalla, inspiră-mă,-n vreme ce eu prin cîntarea-mi
Zeilor rustici la toţi mari mulţumiri le aduc. Laud ogorul şi zeii cîmpiei, căci ei dezbărat-au
Omul de-a-şi mai stîmpăra foamea cu ghinzi de stejar ; L-au învăţat mai întîi cum să-şi facă din bîrne colibă
Şi s-o acopere în ramuri şi verde frunziş ;
Taurii ei îi siliră întîi să înveţe să ducă
Munca şi tot ei au pus roata la car mai întîi. Hrana cea crudă atunci a-ncetat şi săditu-s-au pomii,
Iar roditoare grădini apă, stropite,-au băut; Struguri gălbui, în picioare călcaţi, sloboziră licoarea
Şi-apa s-a amestecat sobră cu molcomul vin. Cîmpul rodeşte de-ndat' ce-n căldura solară pămîntul
Lasă să-i cad-anual pletele lui aurii. Sucul din flori şi-1 adună uşure albina la ţară-n
Primăvăratecul stup, faguri de miere umplînd.
Agricultorul de plugul cel greu ostenit prima oară
Rustice vorbe-a cîntat în potrivite măsuri. El, săturat, modelă mai întîi, dintr-un flaut mai simplu,
Cîntec menit a-1 cînta-n faţa ornaţilor zei. El, rumenit cu roşeaţă de miniu, o Bacchus, cu artă
Mai nedibace-a condus hora şi pe dansatori ; Lui i-a fost dat dintr-un staul de capre un dar memorabil,
Ţapul, al turmei stăpîn, mare răsplată pe-atunci. Iar un copil tot la ţară întîi împletit-a cunună
Primăvăratică şi-a dus-o străbunilor Lari. .
Ba, ca să dea şi de grijă gingaşelor fete, la ţară,
Moi, în spinare, îşi duc lînile albele oi. Iată de-aicea se trag muiereştile munci, de aicea,
Furca şi caierul şi fusul în deget rotit, Iar ţesătoarea cu sîrg aplecată în munca Minervei
Cîntă şi sună-n război pînza bătută în lat. Cupido însuşi, la ţară, în mijlocul turmei şi printre
Iepe sirepe, aici, zice-se că s-a născut. Nepriceputul său arc 1-a-ncercat mai întîi pe aicea ;
Vai, cît de sigure mîini are vicleanul acum.
83
Nec pecudes, vetut ante, petit: fixisse puellas
Gestit et audaces perdomuisse viros ; Hic iuveni detraxit opes, hic dicere iussit
Limen ad iratae verba pudenda senem ; Hoc duce custodes furtim transgressa iacentes
Ad iuvenem tenebris sola puella venit Et pedibus praetemptat iter suspensa timore,
Explorat caecas cui manus ante vias. A miseri, quos hic graviter deus urget! at iile
Felix, cui placidus leniter adflat Amor. Sancte, veni dapibus jestis, sed pone sagittas
Et procul ardentes hinc, precor, abde jaces. Vos celebrem cantate deum pecorique vocate
Voce ; palam pecori, clam sibi quisque vocet, Aut etiam sibi quisque palam : nara turba iocosa
Obstrepit et Phrygio tibia curva sono. Ludite : iam Nox iungit equos, currumque sequuntur
Matris lascivo sidera fulva choro, Postque venit tacitus furvis circumdatus alis Somnus et incerto Somnia nigra pede.

84

Nu mai ţinteşte în turme, ci arde-n dorinţa de-a-nfrînge
Fetele şi-a domoli pe ne-nfricaţii flăcăi ; Pradă averea la tînăr şi-1 face pe moş să rostească-n
Prag mîniatei pe el vorbe ce-1 fac a roşi. , El conducînd-o, cînd paznicii dorm, pe furiş, singurică 75.
Fata, prin beznă trecînd, vine la tînărul ei ; înfiorată de teamă şi calea cătînd cu piciorul,
Trece pe oarbe cărări, mîinile-n faţă-ntmzînd. Vai de aceia pe care-acest zeu cu tărie îi arde ;
Insă ferice de-acel molcom încins de Amor. 8fr
Vino, preasacre, la astă serbare, dar lasă-ţi săgeata
Şi părăseşte-ţi, te rog, faclele tale arzînd. Voi, preamăriţi-1 pe zeul vestit şi chemaţi-1 la turme ;
Tare, la turme ; pe-ascuns cheme-1 oricare la el ; Sau să şi-1 cheme făţiş fiecare, că-mpiedic-auzul 85,
Ceata şăgalnică şi naiul curbat, frigian. Noaptea înhamă de-acum telegarii, dansaţi, căci şi stele-n
Dans unduios aurii vin dup-al mamei lor car. Vine şi somnul tăcut, înfăşat în aripele-i sumbre
Şi cu nesigurul pas vise profunde sosesc. 9C<

85

II, 2

Dicamus bona verba : venit Natalis ad aras ;
Quisquis ades, lingua, vir mulierque, fave. Urantur pia tura focis, urantur odores
Quos tener e terra divite mittit Arabs. Ipse suos Genius adsit visurus honores,
Cui decorent sanctas nollia serta comas ; Illius puro distillent tempora nardo,
Atque satur libo sit madeatque mero, Adnuat et, Cornute, tibi, quodcumque rogabis. - En age, quid cessas ? adnuit iile : roga. Auguror, uxoris jidos optabis amores
— Iam reor hoc ipsos edidicisse deos — Nec tibi malueris, totum quaecumque per orbem
Fortis arat valido rusticus arva bove, Nec tibi, gemmarum quidquid felicibus Indis
Nascitur, Eoi qua maris unda rubet. Vota cadunt; utinam strepitantibus advolet alis
Flavaque coniugio vincula portet Amor, Vincula quae maneant semper dura tarda senectus
Inducat rugas inficiatque comas. Hic veniat Natalis avis prolemque ministret, Ludat et ante tuos turba novella pedes.

86

II, 2

Toţi cei de faţă, bărbaţi şi femei, să rostim o urare
Gînduri pioase păstrînd ; vine Natalis l-altar. Sacra tămîie şi-arome trimise din ţara-i bogată
De către-arabul gingaş ardă pe vetre acum. Geniul însuşi pogoare să vadă a sa preamărire, 5
Pletele-i sacre lucind sub o cunună de flori ; Tîmplele lui răspîndească mireasmă de nard preacurată ;
Aibă ofrandă de saţ turtă, se-mbete cu vin. Tuturor rugilor tale, Cornutus, le dea ascultare.
Haide dar ! Ce zăboveşti ? Roagă-1, căci el e-ndurat. 10
Eu îţi prezic că-i vei cere credinţă-n iubirea soţiei,
— Astă dorinţă, socot, zeii prea bine-o cunosc — N-ai preschimba-o cu cîte ogoare le ară plugarul
Zdravăn cu boul vînjos pe rotocolul întreg, Nici cu mulţimea de perle, oricîte născute-s din unda 1!>
Roşie-a mării de est pentru bogaţi indieni. Ruga ţi-a fost ascultată ; de-acuma cu aripi uşure
Amor ţi-aducă în zbor lanţuri de nunt-aurii, Lanţuri ce vor dăinui pînă cînd bătrîneţea posacă
Riduri lăsa-va-n obraz şi-albele fire în păr. 20
Iară atunci să revină Natalis în dar cu urmaşii,
Să ţi se joace în jur ceata cea nouă de prunci.

E7

II, 3

Rura meam, Cornute, tenent villaeque puellam ;
Ferreus est, heu ! heu ! quisquis in urbe manet; Ipsa Venus latos iam nune migravit in agros,
Verbaque aratoris rustica discit Amor. O *ego, cum aspicerem dominam, quam fortier Mic* 5
Versarem valido pingue bidente solum Agricolaeque modo curvum sectarer aratrum,
Dum subigunt steriles arva serenda boves ! Nec quererer, quod sol graciles exureret artus,
Laederet et teneras pussula rupta manus. 10
Pavit et Admeti tauros formosus Apollo,
Nec cithara intonsae profueruntve comae, Nec potuit curas sanare salubribus herbis :
Quidquid erat medicae vicerat artis amor. 14
Ipse deus solitus stabulis expellere vaceas 14^a
Et *miscere novo docuisse coagula lacte,* 14^b
Lacteus et mixtis obriguisse liquor. 14^c
Tune fiscella levi detexta est vimine iunci, 15
Raraque per nexus est via fada sero. O quotiens Mo vitulum gestante per agros
Dicitur oceurrens erubuisse soror ! O quotiens ausae, caneret dum valle sub alta,
Rumpere mugitu carmina docta boves ! 20
Saepe duces trepidis petiere oracula rebus,
Venit et a templis inrita turba domum ; Saepe horrere sacros doluit Latona capillos,
Quos admirata est ipsa noverca prius; Quisquis inornatumque caput crinesque solutos 25
Aspiceret, Phoebi quaereret iile comam. Delos ubi nune, Phoebe, tua est, ubi Delphica Pytho ?

88

II, 3

Cîmpuri şi vile de ţară mi-o ţin pe iubita, Cornutus,
Dur e ca fierul, vai, vai, cine rămîne-n oraş ; Venera însăşi migrat-a de-acum în ogoarele-ntinse.
Şi un limbaj de plugar, rustic învaţă Amor. O, de-aş vedea-o acolo pe doamna mea cît de cu forţă
Aş mai întoarce-un pămînt aspru c-un zdravăn bident. Plugul curbat l-aş urma ca ţăranul în vreme ce boii
Sterpi afîneaz-un ogor pentru a fi semănat. Nu m-aş mai plînge că soarele-mi arde plăpînda făptură,
Nici că gingaşele mîini sparte băşici le rănesc.
Taurii, ai lui Admetus, şi mîndrul Apollo-i păscuse,
Dar nu i-au fost de folos lyra şi pletele lungi. Nici n-a putut el prin ierburi de leac să-şi aline aleanul;
Amor a-nvins tot ce-i da arta de a vindeca.
Zeul avea obiceiul de-a scoate el însuşi din staul
Vacile.....
A învăţat să amestece cheagul cu laptele proaspăt
Şi a-nvăţat a-nchega laptele amestecat.
A împletit din nuiele uşoare de trestii o leasă
Iar pe la noduri lăsă drumul îngust pentru zer. O, cît de des, cînd pe cîmp el mîna viţeluşul, se zice
Că întîlnindu-l a sa soră s-ar fi înroşit. O, cît de des, cînd acela cînta în adîncuri de vale,
Cîntu-i frumos l-a-ntrerupt junca-nfocată mugind.
Deseori capii cerură oracole-n vremi de răstrişte
Şi de la templu acas' gloata-nşelată s-a-ntors. Deseori plîns-a Latona că părul cel sacru se-aspreşte.
Părul ce l-a admirat maştera însăşi întîi. Chica lui Phoebus în van ar căta-o, văzînd orişicine
Capul cu păr răvăşit şi de podoabe lipsit. Delosul unde ţi-e, Phoebus, şi unde ţi-e delphica Pytho ?
89
Nempe Amor in parva te iubeţ esse casa, Fclices olim, Veneri cum fertur aperte
Servire aetemos non puduisse deos.
Fabula nune iile est; sed cui sua cura puella est,
Fabula sit mavult quam sine amore deus. At tu, quisquis is es, cui trişti fronte Cupido
Imperat, ut nostra sint tua castra domo
Ferrea non venerem sed praedam saecula laudant;
Praeda tamen multis est operata malis : Praeda feras acies cinxit discordibus armis ;
Hinc cruor, hinc caedes mors propriorque venit; Praeda vago iussit geminare pericula ponto,
Bellica cum dubiis rostm dedit ratibus;
Praedator cupit immensos obsidere campos,
Ut multa innumera iugera pascat ove ; Cui lapis externus curae est, urbisque tumultu
Portatur validis miile columna iugis, Claudit et indomitum moles mare, lentus ut intra
Neglegat hibernas piscis adesse minas. At tibi laeta trahant Samiae convivia testae
Fictaque Cumana lubrica terra rota. Ueu '. heu ! divitibus video gaudere puellas :
Iam veniant praedae si Venus optat opes,
Ut mea luxuria Nemesis fluat utque per urbem
Incedat donis conspicienda meis ; lila gerat vestes tenues, quas femina Coa
Texuit, auratas disposuitque vias ; llli sint comites fusci, quos India torret
Solis et admotis inficit ignis equis; llli selectos certent praebere colores
Africa puniceum purpureumque Tyros. Nota loquor : regnum ipse tenet, quam saepe coegit
Barbara gypsatos ferre catasta pedes.
At tibi dura seges, Nemesim qui abducis ab urbe,
Persolvat nulla semina certa fide ; Et tu, Bacche tener, iucundae consitor uvae,
Tu quoque devotos, Bacche, relinque lacus : Haud impune licet formosas trtstibus agriş
Abdere; non tanti sunt tua musta, pater. O valeant fruges, ne sint modo rure puellae ;
§0
Numai Amorul te-a pus într-o colibă să stai. Vremuri ferice ! cînd zeii, eternii, puteau să-i slujească
Venerei cît mai deschis, fără a se ruşina.
Azi e de pomin-acela, dar cui îi e dor de iubită
Vrea, decît zeu neiubit, şi el de pomin-a fi. Fie, oricine ai fi, de-ţi comandă cu fruntea-ncruntată
Cupido, chiar casa mea tăbără-ţi fie de-acum.
Veacul de fier preamăreşte doar prada şi nu pe Venera ;
Prada, deşi a adus rele-ntr-atîta de mari. Prada a-ncins cu potrivnieie arme sălbatice trupe ;
Sînge şi crime, ba chiar moartea, de-aicea se trag. Prada grăbi să se-ngemene-n valul năvalnic primejdii,
Cînd nestatornicei bărci pupă de luptă i-a pus.
Iar Prădătorul rîvneşte s-ocupe imensele cîmpuri,
Iugăre multe să îi pască mulţimea de oi. Piatra străină-o doreşte şi-i este purtată columna-n
Tumultul urbei de o mie de juguri cu boi. Marea haină i-o-nchide un dig şi tihnit înăuntru
Peştelui nu-i pasă de ameninţindele ierni. Ţie-ţi desfete ospeţele vase de Samos şi cele
Ce-s modelate pe o roată de Cume din lut. O, dar eu văd că pe fete le fac să se bucure-avuţii;
Jafuri, veniţi, dacă azi Venus preferă-avuţîi,
Ca să înoate Nemesis în lux şi să fie-admirată
Printr-al meu dar în oraş împodobită treeînd. Poarte veşminte alese în care din Cos o femeie,
Cînd le-a ţesut, a urzit vrîste din fir aurit. Aibă alăturea negri pe care în India caii

Soarelui apropiind focul lor i-au colorat. Ei să se-ntreacă să poată să-i dea şi culorile-alese 1
Africa un stacojiu, Tyrul un roş-purpuriu. Spun ce se ştie 1 pe-acel ce mi-o ţine-1 silise barbarul
Podium de sclavi a avea-n cretă picioru-nsemnat.
Ţie, ce-o duci din oraş pe Nemesis, o ţarină crudă
Fără credinţă să-ţi dea numai sămînţa-napoi. Tu, săditorule gingaş plăcutelor viţe de vie,
Bacchus, tu însuţi să-ţi laşi nenorocitele căzi. Nepedepsit nu-ndrăzni să ascunzi în ogoarele triste
Fetele ; mustul tău nu face, părinte, atît. Roade, adio, ca fete să nu mai rămînă la ţară ;
91
Glans alat et prisco more bibantur aquae : Glans aluit veteres, et passim semper amărunt;
Quid nocuit sulcos non habuisse satos ? Tune, quibus aspirabat Amor, praebebat aperte
Mitis in umbrosa gaudia valle Venus ; Nullus erat custos, nulla exclusura dolentes
Ianua; si fas est, mos, precor, iile redi.
Horrida villosa corpora veste tegant. Nune si clausa mea est, si copia rara videndi,
Heu ! miserum, laxam quind iuvat esse togam ? Ducite : ad imperium dominae sulcabimus agros;
Non ego me vinclis verberibusque nego.
92
Ghinda hrănească-ne şi apă să bem ca demult. Ghinda-i hrănea pe cei vechi, dar iubeau ne-ncetat, pretutindeni {
Ce au pierdut că n-aveau cîmpuri de însămînţat ?
Celor de Amor încinşi pe atuncea mai blîndă Venera
Fără sfială le da-n valea umbroasă plăceri. Nu erau paznici, nici poartă s-alunge pe-atunci doritorii;
De-i cu putinţă, mă rog, bun obicei, să revii. .....
Trupuri păroase cu un groaznic veşmînt înveleau. Dacă o văd tot mai rar, căci iubita e-acuma închisă
Toga cea lungă la ce, vai, mai îmi e de folos ? Ia-mă şi du-mă ; la vrerea stăpînei ara-voi ogorul ;
Nu mă feresc eu de lanţ, nici de bătăi de nuia. ■
93

11,4

Sic *mihi servitium video dominamque paratam .-*
Iam mihi, libertas illa paterna, vale ; Servitium sed triste datur, teneorque catenis,
Et nunquam misero vincla remittit Amor, Et, seu quid merui seu quid peccavimus, urit;
Uror, io ! remove, saeva pueila, faces. O ego ne possirn tales sentire dolores,
Quam mallem in gelidis montibus esse lapis, Stare vel insanis cautes obnoxia ventis,
Naufraga quam vitrei tunderet unda maris ! Nune et amara dies et noctis amarior umbra est:
Omnia nara trişti tempora felie madent; Nec prosunt elegi nec carminis auctor Apollo :
lila cava pretium flagitat usque mânu. Ite procul, Musae, si non prodestis amanţi:
Non ego vos, ut sint bella canenda, colo, Nec refer o Solisque vias et qualis, ubi orbem
Complevit, versis Luna recurrit equis'; Ad dominam faciles aditus per carmina quaero :
Ite procul, Musae, si nihil ista valent. At mihi per caedem et facinus sunt dona paranda,
Ne iaceam clausam flebilis ante domum; Aut rapiam suspe?isa sacris insignia fanis ;
Sed Venus ante alios est violanda mihi: lila malura facinus suadet dominaque rapacem
Dat mihi; sacrilegas sentiat illa manus, O pereat quicumque legit viridesque smaragdos
Et niveam Tyrio murice tingit ovem ! Hic dat avaritiae causas et Coa puellis
Vestis et e rubro lucida concha mari;
94

11,4

Iată îmi văd şi robia şi doamna menită : de-acuma
Dragi libertăţi părinteşti, vouă adio vă spun ; Insă-s luat în amară robie şKn funii legatu-s,
Bietul de mine, şi-Amor nu-şi mai slăbeşte-al său lanţ. Fie că-s nevinovat, ori că-s plin de păcate, mă arde;
Torţa departă-ţi-o, vai, crudă copilă, sînt ars. O, de-aş putea să nu simt niciodată dureri de acestea,
Cum mi-aş dori să ajung piatră în munţii-ngheţaţi, Stîncă-n a vîntului furie oarbă să stau şi al mării
Vinete val ucigaş să mă izbească din plin ! Ziua-i amară acum, mai amară-i a nopţilor umbră
Şi mi se scaldă amar clipele-n fiere acum. Nu-mi folosesc elegia şi-Apollo,-autorul cîntării-mi ;
Ea îşi pretinde mereu preţul cu mina căuc. Muze, pieriţi, dacă nu-1 ajutaţi pe-un amant cu nimica 1
Nu vă cultiv ca să am lupte în vers de cîntat, Nici să descriu răsăritul de soare ori cum se întoarce
Luna cu caii desprinşi cînd şi-a-mplinit al său crug. Prin poezie vă cer să pătrund mai uşor la iubita ; Muze, pieriţi, dacă voi nu valoraţi nici atît! Trebuie să-mi dobîndesc prin hoţie şi crime cadouri,
Să nu mai zac întristat lîngă iatacul închis ; Ori să răpesc de prin templele sacre podoabele scumpe,
Dar înaintea oricui vreau pe Venera s-o prad.
Ea mă împinge la rău şi îmi dă o iubită rapace :
Ea deci să simtă întîi pîngăritoarele-mi mîini.
Piară oricine culege smaragdul cel verde şi scaldă
Lîna cea albă, de nea, în purpuriul de Tyr ! El le aduce motive în plus lăcomoaselor fete ;
El — şi-ale Roşiei Mări perle şi haine de Cos ;
95
Haec fecere malas ; hinc clavin ianua sensit
Et coepit custos liminis esse caniş ; Sed pretium si grande feras, custodia victa est
Nec prohibent claves et caniş ipse tacet. Heu! quicumque dedit formam caelestis avarae,
Quale bonum multis attulit iile malis ! Hinc fletus rixaeque sonant, haec denique causa

Fecit ut infamis nune deus exstet Amor. At Ubi, quae pretio victos excludis amantes,
Eripiant partas ventus et ignis opes : Quin tua nune iuvenes spectent incendia laeti,
Nec quisquam flammae sedulus addat aquam; Seu veniet Ubi mors, nec erit qui lugeat ullus
Nec qui det maestas munus in exsequias. At bona quae nec avara fuit, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum ; Atque aliquis senior veteres veneratus amores
Annua constructo serta dabit tumulo Et „bene" discedans dicet „placideque quiescas,
Terraque securae sit super ossa levis Vera quidem moneo, sed prosunt quid mihi vera ?*
lllius est nobis lege colendus amor ; Quin etiam sedes iubeat si vendere avitas,
Ite sub imperium sub titulumque, Lares. Quidquid habet Circe, quidquid Medea veneni, Quidquid et herbarum Thessala terra gerit, Et quod, ubi indomitis greglbus Venus adflat amores,
Hippomanes cupidae stillat ab inguine equae, Si modo me placido videat Nemesis mea vultu, Miile alias herbas misceat illa, bibam.

9fî

Astea mi le înrăiesc ; de aicea-i zăvorul la usă
Şi-a început a şedea clinele paznic în prag, Insă, de vii cu un preţ rotunjor, e învins păzitorul,
Cheile nu te opresc, tace şi cîinele chiar. Zeul, oricare e el, de a dat frumuseţe avarei, 35
A însoţit cu mult rău binele ce 1-a făcut. Iară de-aicea răsună şi plînsul şi sfada ; acestea
Dat-au prilej de a fi Amor un zeu de nimic, însă şi ţie, ce-amanţii învinşi îi deparţi dcar cu preţul,
Vîntul şi focul să îţi mistuie-averea ce-ai strîns, 40
Iar tinereii voioşi să priveasc-ale tale incendii,
Insă nici unul cu sîrg apă nu toarne pe foc ; Cînd vei muri, să nu fie nici unul să-ţi plîngă la creştet,
Nici să-ţi aducă-ntristat la funeralii vreun dar. Ceea ce n-a fost avară, ci bună, trăind chiar un secol, 45
Fi-va cu lacrimi fierbinţi plînsă la rugul arzînd. Şi-un bătrînel oarecare, cinstindu-şi trecutele-amoruri,
Va înflora an de an cripta-nălţată de el Şi, depărtîndu-se-ncet, va şopti : „Odihneşte-te-n pace,
Fie pămîntul uşor peste-osemintele dragi!" 50
Iată eu spun adevărul, dar ce-mi foloseşte el mie
Ce-s nevoit să-mi supun dragostea legilor ei ? Căci dacă ea m-ar sili să îmi vînd moştenirea străbună,
Larilor, scoşi la mezat, mergeţi la noul stâpîn. Toată otrava ce Circe o are şi vraja Medeii, _ 55
Multele ierburi de leac cîte-n Thesalia cresc Şi hippomanul ce,-n vremea cînd Venus insuflă iubire . .
Turmelor, picură din vintre de iapă-n călduri. Numai să fiu de Nemesis privit cu privirea-i gingaşă,
Chiar în amestec de o mie de ierburi voi bea. 60

97

II, 5

Phoebe, fave : novus ingreditur tua templa sacerdos
Huc age cum cithara carminibusque veni : Nune te vocales ivipellere pollice chordas.
Nune precor ad laudes flectere verba meas. Ipse triumphali devinctus tempora lauro,
Dum cumulant aras, ad tua sacra veni; Sed nitidus pulcherque veni: nune indue vestem
Sepositam, longas nune *bene pecte comas, Qualem. te memorant, SaTunco rege fugato,*
Victori laudes concinuisse Iovi. Tu procul eventura vides, tibi deditus augur Scit bene quid fati proviia cantet avis, Tuque regis sortes, per te praesentit haruspex.
Lubrica signavit cum deus exta notis ; Te duce Romanos numquam frustrata Sibylla,
Abdita quae senis fata cănit pedibus. Phoebe, sacras Messalinum sine tangere chartas
Vatis, et ipse, precor, quid canat illa doce. Haec dedit Aeneae sortes, postquam iile parentem
Dicitur et raptos sustinuisse Lares Nec fore credebat Romam, cum *maestus* ab *alto*
llion ardentes respiceretque deos — Romulus aeternae nondum formaverat urbis
Moenia, consorţi non habilanda Remo ; Sed tune pascebant herbosa Palatia vaceae Et stabant humiles in Iovis arce casae ;
Lactc madens illie suberat Pan ilicis umbrae
Et fada agresti lignea falce Pales, Pendebatque vagi pastoris in arbore votum,
Garrula silvestri fistula sacra deo, >

98

II, 5

Phoebus, îndură-te : preotul nou îţi pătrunde în temple ;
Haide cu lyra aici, vino la noi cu cîntări. Fă să-ţi tresalte acuma sub deget sonorele coarde
Şi mlădiază-mi, te rog, vorba spre laude-acum. Cînd ţi se umplu altarele, însuţi, cu tîmplele-ncinse-n
Laurul cel triumfal, vino la sacrul tău rit. Vino măreţ, strălucit şi îmbracă veşmîntul de-aorea ;
Piaptănă-ţi bine acum pletele tale prelungi, Care să te amintească slăvindu-l în imne pe Joe
Triumfător cînd SaTunc fost-a din tron alungat. Tu-n profunzime cunoşti viitorul ; prin tine augurul
Află ce soartă vestesc păsări profetice-n cint. Sorţii tot tu îi îndrumi şi prin tine haruspieiul simte
Semnul înscris de un zeu în măruntaiul labil ; Numai prin tine romanii n-au fost amăgiţi de Sibylla
Care ne cîntă în vers necunoscutul destin. Pe Messalinus învaţă-l, o Phoebus, ce cîntă profeta ;
Lasă-l să ţină, te rog, cărţile-i sacre în mîini. Sorţi lui Enea aceasta i-a dat după ce îşi salvase pe umeri
Tatăl şi Larii prădaţi, cînd nu credea că va fi Roma vreodată şi cînd, copleşit de durere, din largul
Mării, se zice, privea Troia şi zeii-i arzînd : — Romulus nu concepuse zidirea Cetăţii Eterne-n
Care lui Remus nu-i fu datul de a locui ; Vacile încă păşteau Palatinul ierbos şi, pe unde-i
Templul lui Joe, erau biete colibe pe-atunci ; Lingă o Pales cioplită din lemn cu cosorul, la umbra
Unui gorun, se-odihnea Pan cel cu lapte stropit. El şi-anina într-un arbor ofranda păstorului liber,
Naiul sonor ca însemn zeului cel cîmpenesc,

99
Fistula cui semper decrescit harundinis ordo : Nam calamus cera iungitur usque minor. At qua Velabri regio patet, irc solebat
Exiguus pulsa per vadă linter aqua ; lila saepe gregis diti placitura magistro
Ad iuvenem festa est vecta puella die, Cum qua fecundi redierunt munera ruris,
Caseus et niveae candidus agnus ovis — : „Impiger Aenea, volitantis fraier Amoris,
Troica qui profugis sacra vehis ratibus,
Iară tibi Laurentes adsignat Juppiter agros, lam vocat errantes hospita terra Lares ; Jllic sanctus eris, cum te veneranda Numici
Unda deum caelo miserit indigetem. Ecce super fessas volitat Victoria puppes ;
Tandem ad Troianos diva superba venit; Ecce mihi lucent Rutulis incendia castris :
lam tibi praedico,' barbare Tunce, necem. Ante oculos Laurens castrum murusque Lavini est
Albaque ab Ascanio eondita Longa duce.
Te *quoque iarn video, Marti placitura sacerdos*
llia, Vestales deseruisse focos, Concubitusque tuos furtim vittasque iacentes
Et cupidi ad ripas arma relicta dai. Cârpite nune, tauri, de septem montibus herbas
Dum licet: hic magnae iam locus urbis erit. Roma, tuum nomen terris fatale regendis, Qua sua de caelo prospicit arva Ceres, Quaque patent ortus et qua fluitantibus undis
Solis anhelantes abluit amnis equos.
Troia quidem tune se mirabitur et sibi dicet
Vos bene tam longa consuluisse via. Vera cano : sic usque sacras innoxia laurus Vescar, et aeternum sit mihi virginitas."
Haec cecinit vates et te sibi, Phoebe, vocavit,
lactavit fusas et caput ante comas. Quidquid Amalthea, quidquid Marpesia dixit
Herophile, Phyto Grăia quod admonuit, Quod, quae Aniena sacras Tiburs per fluwdna sortes
Portarii sieco pertuleritque sinu —
100
Naiul în care descreşte într-una şiragul de trestii
Şi se scurtează mereu tuburi lipite cu clei. Unde se-ntinde Velabrum, era obiceiul să iasă
Luntrea uşoară lovind apa sălcie, prin vad. Ea a purtat deseori la serbări cîmpeneşti păstoriţa
Dornică de-a o plăcea baciul în turme bogat **Şi-o** aducea încărcată de darul cîmpiei mănoase :
Caşul şi mielul cel alb de la o oaie de nea.— „Neostoite Enea, cu Amor şăgalnicul frate,
Care-n fugarele năvi moaştele Troiei le porţi, Ţie-ţi orînduie Joe ogoarele din Laurentum
Şi un pămînt primitor cheamă pribegii tăi Lari. Sacru acolo vei fi cînd la cer te-a-nălţa venerata
Unda lui Numicius ca pe un zeu băştinaş. lată Victoria zboară deasupra truditelor pupe :
Zîna trufaşă,-n sfîrşit, vine şi ea la troieni ; Iată de-acum îmi lucesc vîlvătăile-n taberi rutule :
Tuncus, barbare, de-acum moartea cea grea ţi-o Castrul cel laurentin mi se-arată şi zidul laviniu
Şi, sub Ascaniu, zăresc Alba zidită ; te văd Chiar şi pe tine, menită lui Marte să-i placi, preoteasă
llia, cum părăseşti focul vestalelor ; văd Şi drăgostelile tale pe-ascuns şi descinsele panglici
Şi-ale-nfocatului zeu arme zvîrlite pe rîpi. Paşteţi cît timp se mai poate, voi tauri, pe şapte coline ;
Locul acesta-i menit unui mirific oraş. Roma, prin numele tău eşti sortită stăpînă a lumii,
Peste întinderea ce-o vede Cerera din cer : Din răsărit pînă unde Oceanul cu unde-agitate
Scaldă ai soarelui cai greu răsuflînd obosiţi. **Pînă** şi Troia atunci s-a mira şi-şi va zice în sine
Că pe un drum aşa lung voi aţi condus-o-nţelept. **Cînt** adevărul ; nutrită de laurul sacru tot astfel
II voi cînta şi mă rog vergură-n veci să rămîn." **Astfel** cîntat-a profeta, apoi, invocîndu-te, Phoebus,
S-a prosternat agitînd păru-i pe frunte căzut. **Tot** ce-a prezis Amalthea şi tot ce a spus Herophile
Cea din Marphesos, ce-a spus Phyto grecoaica şi chiar Ce prorocise Sibylla din Tibur, ce-a dus peste apa
Rîului Anio salvînd cărţile sacre în sîn —
Haec fore dixerunt belii mala signa cormten,
Multus ut in terras deplueretque lapis ; Atque tubas atque arma ferunt strepitantia caelo
Audita et lucos praecinuisse fugam ;
Ipsum etiam Solem defectum lumine vidit
Iungere pallentes nubilus annus equos,
Et simulacra deum lacrimas fudisse tepentes
Fataque vocales praemonuisse boves, —
Haec fuerant olim : sed tu iam raitls, Apollo,
Prodigia indomitis merge sub aequoribus, Et succensa sacris crepitet bene laurea flammis,
Omlne quo felix et sacer annus erit. Laurus ubi bona signa dedit, gaudete coloni,
Distendet spicis horrea plena Ceres, Oblitus et musto feriet pede rusticus uvas,
Dolia dum magni deficiantque lacus ; Ac madidus baccho sua festa Palilia pastor
Concinet : a stabulis tune procul este lupi ; Iile levis stipulae sollemnis potus acervos
Accendet, jlammas transilietque sacras; Et fetus matrona dabit, natusque parenti
Oscula comprensis auribus eripiet, Nec taedebit avum parvo advigilare nepoţi
Balbaque cum puero dicere verba senem. Tunet operata deo pubes discumbet in herba, Arboris antiquae qua levis umbra cădit. Aut e veste sua tenderit umbracula sertis
Vincta, coronatus stabit et ipse calix; At sibi quisque ăapes et festas exstruet alte
Caespitibus mensas caespitibusque torum. mgeret hic potus iuvenis maledicta puellae, Postmodo quae votis inrita facta velit : Nam ţerus iile suae plorabit sobrius idem

Et se iurabit mente fuisse mala. Pace *tua pereant arcuş pereantque sagittae,*
Phoebe, modo in terris erret inermis Amor. Ars bona : sed postquam sumpsit sibi tela Cupido, Heu ! heu ! quam multis ars dedit ista malum Et mihi praecipue ; iaceo cum saucius annum Et faveo morbo, cum iuvat ipse dolor,
102
Ele vorbeau de-o cometă — războiului cruntă vestire —,
C-ar fi plouat pe pămînt ploaie de piatră ades. Că s-auzit zăngănitul de arme si trîmbiţe-n ceruri
Şi că de sacre păduri fost-a exilul prezis ; Soarele chiar s-a văzut cu lumina obscură-nhămîndu-şi,
Vrerife de-un an înnorat, palizii lui telegari. Chiar simulacrele zeilor lacrimi fierbinţi revărsat-au
Şi au făcut prorociri boii cu glas omenesc — Astea au fost oarecînd, dar de-acum, prea-ndurate Apollo.
Răul scufundă-1, te rog, in ne-mblînzitele mări. Laurul bine aprins să trosnească în flacăra sacră,
Semn că un an roditor fi-va întreg fericit. Semne de bine dă laurul : fiţi fericiţi voi plugarii,
Ceres va umple cu vîrf large hambare de grîu, Iară ţăranul, cu must îmbibat, va zdrobi în picioare
Struguri şi nu va-ncăpea vinul în căzile mari ; Chiar şi păstorul băut la Palilia sa o să cînte ;
Lupi, de la staul să staţi cît mai departe atunci ! El va aprinde solemn grămăjoara de paie uşoare
Şi chiar băut va sări flacăra sacră apoi ; Soaţa-i va naşte un prunc, iar micuţul, prinzîndu-i urechea,
Tatălui său i-a fura multe şi dulci sărutări. Lui n-o să-i fie ruşine, bunic, să-şi vegheze nepotul,
Nici să vorbească cu el în gîngurit de copil. Zeul fiind preamărit, tinerimea s-a-ntinde în iarba
Care-i umbrită plăcut de către-un arbor bătrîn Ori şi-a întinde umbrare-nflorate din hainele sale
Şi dinainte-i va sta cupa-nflorată şi ea ; S-a veseli fiecare, făcîndu-şi din glia cea verde
Mese festive şi chiar paturi din brazde mai lungi, Beat, amorezul va spune cuvinte de-ocară iubitei,
Dar i-a părea, mai apoi, rău pentru spusele lui. Treaz, violentul va plînge, cerîndu-i Iertare,
Şi s-a jura că i-a fost mintea nebună atunci. Piară, cu voia ta, Phoebus, săgeţile toate şi arcul,
Să rătăcească Amor de-arme lipsit pe pămînt. Arta-i e bună : dar, Cupido arcul de cînd şi-1 întinse,
Arta aceasta, ehei, multora rău le-a făcut! Eu, mai aparte rănit, lîncezind de acuma e anul,
Boala nutrindu-mi-o şi chiar de durere-ajutat,
103
Usque cano Nemesim, sine qua versus mihi nulius
Verba potest iustos aut reperire -ped.es. At tu, nam divum servat tutela poetas,
Praemoneo, vati parce, puella, sacro, Vt Messalinum celebrem, cum praemia belii
Ante suos currus oppida victa feret, Ipse gerens laurus ; lauro devinctus agresti
Miles „io !" magna voce „triumphe" canet. Tune Messalla meus pia det spectacula turbae
Et plaudat curru praetereunte pater. Adnue : sic tibi sint intonsi, Phoebe, capilli,
Sic tua perpetuo sit tibi casta soror.
104
N-am încetat să o cînt pe Nemesis cea fără de care
N-aflu cuvinte şi nici ritm potrivit pentru vers. Legea divină păzeşte poeţii, deci cruţă, copilo,
Sacrul profet, ca să-1 cînt pe Messalinus cînd va Trece cu chipul cetăţii învinse şi prada de luptă-n
Car şi cu laur pe-a sa frunte, urmat de oştiri, Cînd şi soldaţii încinşi cu cunună de laur sălbatic
Din răsputeri vor striga : „io, triumfe, îo", Cînd, ca părinte, primind cu aplauze carul de luptă,
însuşi Messalla va fi demn de-admirat de mulţimi. Dă-mi ascultare, o Phoebus, şi-ţi fie de-a pururea castă
Sora, iar tu să rămîi pururi cu pletele lungi.
105
II, 6
Castra Macer sequitur: tenero quid fiet Araori ?
Sit comes et collo Jortiter arma gerat ? Et, seu longa virum terrae via seu vaga ducent
Aequora, cum telis ad latus ire volet ? Ure, puer, quaeso, tua qui ferus otia liquit,
Atque iterum erronem sub tua signa voca. Quod si militibus parces, erit hic quoque miles,
Ipse levem galea qui sibi portet aquam. Castra peto, valeatque Venus valeantque puellae :
Et mihi sunt vires et mihi facta tuba est. Magna loquor, sed magnifice mihi magna locuto
Excutiunt clausae fortia verba fores. luravi quotiens rediturum ad limina numquam !
Cum bene iuravi, pes tamen ipse redit. Acer Amor, jractas utinam tua tela sagittas,
Si licet, extinctas aspiciamque faces ! Tu miserum torques, tu me mihi dira precari
Cogis et insana mente nefanda loqui. Iam mala finissem leto, sed credula vitam
Spes fovet et fore cras semper ait melius ; Spes alit agricolas, Spes sulcis credit aratis
Semina quae magno fenore reddat ager; Haec laqueo volucres, haec captat harundine pisces,
Cum tenues hamos abdidit ante cibus ; Spes etiam valida solatur cornpede vinctum :
Crura sonant ferro, sed cănit inter opus ; Spes facilem Nemesim spondet mihi, sed negat illa ;
Ei mihi, ne vincas, dura puella, deam. Parce, per immatura tuae precar ossa sororis :
Sic bene sub tenera parva quiescat humo
106
II, 6
Macer se duce Ia oaste, dar ce-a fi de gingaşul Amor ?
Fi-i-va ortac şi-a purta arme la umăr, semeţ ? Oare va vrea să-1 urmeze cu suliţa-n mină în lungul
Marş pe uscat, ori purtat pe mişcătoarele mări ? Arde-1, copile, te rog, pe nebunul ce lasă odihna-ţi
Şi de pe drumuri hoinar cheamă-1 sub semnul tău iar. Dar, dacă cruţi militarii, voi fi chiar eu însumi soldatul
Care îşi poartă a sa limpede apă în coif. Merg la oştire, adio, Venere, adio, frumoase :
Şi pentru min' s-a făcut goarna ;-n putere-s şi eu.

Multe vorbesc, însă toată bravura-mi şi toate acele
Vorbe măreţe se frîng lîngă-ncuiatele uşi. Mult m-am jurat să nu vin niciodată la pragul acela !
Totuşi, nu bine-am jurat, paşii acolo m-au dus. Frînge-s-ar, crîncene Amor, în tolba-ţi săgeţile toate,
O, de-aş vedea chiar acum torţele cum ţi se sting ! *Tu,* torturîndu-mă, bietul de mine, mă faci de mă blestem
Şi mă sileşti să rostesc ca un nebun blasfemii. Răul prin moarte-l curmam, dar Speranţa credulă-mi răsfaţă
Viaţa, spunîndu-mi c-ar fi veşnic un mîine mai bun.
Ea-nsufleţeşte plugarii, Speranţa, ea pune sub brazdă
Bobul pe care-l redă glia cu mare belşug. Păsări ea prinde în laţ şi agaţă în undiţă peştii.
Cînd un cîrlig ascuţit stă sub .momeală ascuns. Celui în fiare legat" îi aduce-alinare Speranţa :
Lanţu-i răsună la tălpi, totuşi el cîntă trudind ; Mie-mi promite-o Nemesis docilă, dar ea se opune ;
Crudo, opreşte-te, vai, chiar pe zeiţă s-o-nfrunţi. Cruţă-mă, vai, pe-osemintele fragede ale surorii-ţi
Şi sub pămîntul uşor lină odihna-i va fi.

10?

lila mihi sancţa est, illius dona sepulcro
Et madefacta meis serta feram lacrimis, Illius ad tumulum fugiam supplexque sedebo
Et mea cum muto fata querar cinere, Non feret usque suum te propter fiere clientem ;
Illius ut verbis, sis mihi lenta, veto, Ne tibi neglecti mittant mala somnia Manes,
Maestaque sospitae stet soror ante torum, Qualis ab excelsa praeceps delapsa fenestra
Venit ad infernos sanguinolenta lacus. Desino, ne dominae luctus renooentur acerbi:
Non ego sum tanti, ploret ut illa semel; Nec lacrimis oculos digna est foedare loquaces :
Lena nocet nobis, ipsa puella bona est; Lena necat miserum Phryne furtimque tabellas
Occulto portans itque reditque sinu ; Saepe, ego cum dominae dulces a limine duro
Agnosco voces, haec negat esse domi; Saepe, ubi nox mihi promissa est, languere puella
Nuntiat aut aliquas extimuisse minas. Tune morior curis, tune mens mihi perdita fingit,
Quisve meam teneat, quot teneatve modis ; Tune tibi, lena, precor diras : satis anxia vivas,
Moverit e votis pars quotacumque deos.

108

Ea-i pentru mine o sfîntă şi-ades la mormîntu-i voi duce
Daruri şi jerbe de flori ude de propriu-mi plîns. Ingenunchiat la mormîntu-i găsi-voi refugiu şi soarta
Plînge-mi-o-voi, implorînd scrumului mut ajutor. Ea n-o să-şi lase alesul să plîngă atît pentru tine ;
La rugăminţile ei rece să fii nu voiesc, Nu cumva Manii jigniţi să-ţi trimită coşmaruri şi sora
Ta întristată adînc lîng-aşternutu-ţi să stea, Ca şi în ziua în care, câzînd pe fereastra înaltă,
Insîngerată s-a dus la al Infernului lac.
Dar mă opresc ca să nu re-nviez întristarea iubitei :
Căci eu nu merit cît să-mi plîngă aleasa o dat'. Galeşii ochi să şi-i umple de lacrimi nu merită draga-mi
Care e bună, căci rău numai codoaşa-mi făcu. Crunta Phryne mă ucide pe bietul de mine cînd duce
Şi-i readuce în sîn dulci bileţele de-amor ; Cînd recunosc deseori al iubitei glas dulce din pragul
Neiertător, ea îmi stă-n cale negînd că-i acas'. Cînd mi-e promisă o noapte, adesea îmi spune că fata
Este bolnavă ori că o întristează ceva ;
Mor de necaz şi cu mintea răzleaţă-mi închipui cam cine
Mi-ar dezmierda-o şi cum mi-ar drăgosti-o, şi cît; Cum te mai blestem, codoaşo, şi, numai c-o parte din râul
Cît ţi-l doresc de la zei, tristă viaţ-ai avea.

109

LIBER TERTIUS

(LYGDAMI ALIORUMQVE)

LYGDAMI ELEGIAE

III, l

Martis Romani jestae venere kalendae
— Exoriens nostris hic fuit annus avis — Et vaga nune certa discurrunt undique pompa
Perque vias urbis munera perque ăomos. Dicite, Pierides, quonam donetur honore
Seu mea, seu fallor, cară Neaera tamen. Carmine formosae, pretio capiuntur avarae :
Gaudeat, ut digna est, versibus illa meis. Lutea sed niveum involvat membrana libellum,
Pumex et canas tondeat ante comas, Summaque praetexat tenuis fastigia chartae
Indicet ut nomen littera facta tuum, Atque inter geminas pingantur cornua jrontes :
Sic etenim comptum mittere oportet opus. Per vos, auctores huius mihi carminis, oro
Castaliamque umbram Pieriosque lacus, Ite domum cultumque Mi donate libellum,
Sicut erit : nullus defluat inde color. Illa mihi rejeret, si noştri mutua cura est,
An minor, an toto pectore deciderim. Sed primum meritam larga donate salute
Atque haec submisso dicite verba sono : „Haec tibi vir quondam, nune frater, casta Neaera,
Mittit et accipias munera parva rogat, Teque suiş iurat caram magis esse medullis,
Sive sibi coniunx sive jutura soror ; Sed potius coniunx : huius spera nominis illi
Auferet extincto pallida Ditis aqua."

110

CARTEA A TREIA

(LYGDAMUS ŞI ALŢII)

ELEGIILE LUI LYGDAMUS

III, 1

Ale romanului Marte kalende-au venit norocoase
— Anul acum începea pentru ai noştri strămoşi — Astăzi, încoace şi-ncolo, pe străzi, în oraş, către case,
De pretutindeni se scurg daruri, cu mare alai. Spuneţi-mi, o Pieride, cam ce aş putea să îi dărui,
Dacă-i a mea ori mă-nşel, totuşi Neaerei preadragi. De pioezie-s frumoasele-atrase, de preţ — cele-avare :
Versul mi-o-neînte, căci e demnă-ntru totul de el. Un pergament de şofran mi-nfăşoare de-omăt cărticica ;
Pumicea-i cureţe-ntîi puful lucios, scămoşat; Poarte, în partea de sus a foiţei subţiri, încrustată
Literă ca pe al tău nume să-1 facă ştiut, Iar între gemene frunţi, pe la capete fie pictată :
Numai aşa-mpodobit cade-se dat un volum. Voi, autoarele versului meu, vă implor, Pieride,
Pe-umbra Castaliei şi apele din Pieros, Mergeţi acasă la ea şi îi daţi cărticica frumoasă,
Cită va fi : şi să nu-şi piardă culoarea deloc. Eu voi vedea din răspuns dacă dorul ne este asemeni,
De mai puţin sau de tot inima ei m-a pierdut. Insă, întîi, să îi daţi pe deplin meritata urare ;
Spuneţi cu glasul smerit vorbele-acestea apoi : „Castă Neaera, bărbatul cîndva, acum frate,-ţi trimite
Astea şi daru-i mărunt roagă-se să i-1 primeşti. El ţi se jură că-i eşti decît măduva-n oase mai dragă.
Fie soţie a lui, fie doar soră-n curînd ; Dar mai degrabă soţie, căci apa lui Dite gălbuie
Ii va lua numai mort dorul de-a-ţi spune aşa."

111

III, 2

Qui primus caram iuveni carumque puellae
Eripuit iuvenem, ferreus iile fuit; Durus et iile fuit, qui tantum ferre dolorem,
Vivere et erepta coniuge qui potuit. ,
Non ego firmus in hoc, non haec patientia nostro 5
Ingenio : frangit fortia corda dolor ; Nec mihi vera loqui pudor est vitaeque fateri,
Tot mala perpessae, taedia nata meae. Ergo cura tenuem fuero mutatus in umbram
Candidaque ossa supra nigra favilla teget, 10
Ante meum veniat longos incompta capillos
Et fleat ante meum maesta Neaera rogum ; Sed veniat carae matris comitata dolore :
Maereat haec genero, maereat illa viro. Praefatae ante meos manes animamque precatae 15
Perfusaeque pias ante. liquore manus, Pars que sola mei superabit corporis, ossa
Incinctae nigra candida veste legent Et primum annoso spargent collecta lyaeo,
Mox etiam niveo fundere lacte parent, 20
Post haec carbaseis umorem tollere velis
Atque in marmor ea ponere sicca-domo. Illic quas mittit dives Panchaia merces
Eoique Arabes, dives et Assyria, Et noştri memores lacrimae fundentur eodem : *25-*
Sic ego componi versus in ossa velim. .
Sed tristem mortis demonstret littera causam
Atque haec in celebri carmina fronte notet: „Lygdamus hic situs est : dolor huic et cura Neaerae,
Coniugis ereptae, causa perire fuit." 30

112

III, 2

Cel care-ntîi i-a răpit unui tînăr iubita, iar fetei
I 1-a răpit pe iubit, fost-a acela de fier. Dur a mai fost şi acel ce-a putut să suporte durerea
Şi-a mai trăit cînd a sa soaţă răpită i-a fost. Nu-s eu în stare de astea şi nici o atare răbdare
Nu mi-e în fire ; se frîng suflete tari în dureri. Nu mi-e ruşine să spun adevărul şi nici să dezvălui
Greaţa de viaţa-rni mereu greu încercată-n amar. Deci, cînd voi fi transformat într-o umbră uşoară şi scrumul
Negru-mi va acoperi oasele albe, la rug Vină-mi cu părul ei lung, despletită şi tristă Neaera
Şi mă jelească atunci, stîndu-mi alături de rug. Dar să îmi vină-nsoţită de jalea iubitei ei mame :
Plîngă-şi un ginere ea, plîngă-1 Neaera pe soţ. Manii întîi invocîndu-i, rugîndu-se pentru-al meu suflet
Şi înmuindu-şi într-o apă pioasele mîini, Strînge-or, încinse în negre veşminte, albitele oase,
Singura parte ce îmi va mai rămîne din trup, Şi le-or stropi, adunate, cu vinul cel vechi, dar să aibă
Grijă să-mprăştie şi lapte ca neaua de alb ; Stropii să-i şteargă cu pînza subţire de in şi, uscate,-n ».
Marmora unui lăcaş să le aşeze apoi. Toate miresmele ce le trimite Panchaia bogată,
Orientalii arabi şi-mbelşugaţii asiri Să se amestece-acolo cu lacrimi păstrînd amintirea-mi .
Astfel aş vrea să fiu plîns cînd numai oase voi fi. Iar o inscripţie-arate şi cauza tristă a morţii
Şi, la vedere-aşezat, versul acesta să stea : *„Lygdamus zace aicea, durerea şi dorul Neaerei,*
Soaţei răpite, au fost cauza că a pierit."

113

III, 3

Quid prodest caelum votis implesse, Neaera,
Blandaque cum multa tura dedisse prece, Non ut marmorei prodirem e limine tecti,
Insigîris clara conspicuusque domo, Aut ut multa mei renovarent iugera tauri
Et magnas messes terra benigna daret, Sed tecum ut longae sociarem gaudia vitae
Inque tuo caderet nostra senecta sinu, Tunc cum permenso defunctus tem'pore lucis
Nudus Lethaea cogerer ire rate ? Nam grave quid prodest pondus mihi divitis auri
Arvaque si findant pinguia miile boves ? Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis,

Taenare sive tuis, sive Caryste tuis, Et nernora in domibus sacros imitantia lucos Aurataeque trabes marmoreumque solum ?
Quidve in Erythraeo legitur quae litore concha
Tinctaque Sidonio murice lâna iuvat, Et quae praeterea populus miratur ? In illis
Invidia est: falso plurima vulgus amat. Non opibus mentes hominum curaeque levantur
Nec Fortuna sua tempora lege regit Sit mihi paupertas tecum iucunda, Neaera :
At sine te regum munera nulla volo. O niveam quae te poterit mihi reddere lucem '.
O mihi felicem terque quaterque diem ! At si, pro dulci reditu quaecumque voventur,
Audiat aversa non meus aure deus, Nec me regna iuvat nec Lydius aurifer amnis
Nec quas terrarum sustinet orbis opes.
114

III, 3

Ce-mi foloseşte, Neaera, de-a fi împînzit de dorinţe
Cerul şi,-n multele rugi, blinda tămîie-a fi dat ? Nu ca să ies peste pragul lăcaşului celui de marmor şi
Multe priviri să-mi atrag pentru palatul măreţ, Nici ca pogoanele multe să le afîneze-ai mei tauri
Şi un ogor roditor mare recoltă să-mi dea, Ci într-o lungă viaţă, să-mpart bucuria cu tine
Şi bătrîneţile la sînu-ţi să mi le sfîrşesc, Cînd împlinindu-mi ursitele zile şi în letheana
Luntre voi fi nevoit să mă îmbarc şi să merg, Ce-mi foloseşte o mare grămadă de aur ce-mbuibă
Sau să îmi are-n ogor rodnic o mie de boi ? Ce, un palat ridicat pe coloane din Phrigia şi din
Tine, Tenare, ori din tine, Caryste, sau ce, Crînguri în ease.-amintind de dumbrăvile sacre,
Intrauritele grinzi, marmora din pardoseli, Scoica pe erytreenele ţărmuri culeasă şi lîna
Trasă în roş de Sidon oare la ce-mi folosesc ? Ce, şi acelea de care se miră poporul : în ele
Zace invidia ; fals, multe-s iubite de vulg. Nu-i uşurat prin avere al omului.suflet de grijă.
Căci după bunul ei plac Soarta ne duce prin timp. Fie a mea sărăcie ferice cu tine, Neaera,
Căci fără tine nu vreau nici un tezaur regesc, O, strălucit-ar fi clipa ce mi te-ar putea readuce,
O, fericită-ntreit şi împătrit, acea zi ! De-ar asculta cu ureche duşmană dorinţa-nălţată
Dulcei întoarceri un zeu, care nu este al meu, Nu m-ar salva vreun regat, nici, din Lydia, rîul cu aur,
Nici bogăţiile ce le-are întregul pămînt.
115

11

Haec alii cupiant; liceat mihi paupere cultu
Securo cară coniuge posse ţrui. Adsis et timidia iaveas, SaTuncia, votis,
Et faveas concha, Cypria, vecta tua. Aut si fata negant reditum tristesque sorores,
Stamina quae ducunt quaeque futura neunt, Me vocet in vastos amnes nigramque paludem
Dives in ignava luridus Orcus aqua.
116

35
Alţii rîvnească-le ; mie, în traiul sărac, de soţia
Dragă să-mi fie lăsat a mă putea bucura. Vino, SaTuncia, şi împlineşte-mi dorinţa umilă,
Cypria, dusă de-a ta scoică, plineşte-o şi tu ! Dacă Destinul şi triste Surorile, care din caier
Torc, viitorul ursind, astei întoarceri se-opun, Cheme-mă-atuncea în vastele-i rîuri şi-n negrele-i mlaştini
Orcus cel sumbru şi în leneşă apă bogat.
117

i

III, 4

Di meliora jerant, nec sM mihi somnia vera,
Quae tulit hesterna pessima nocte quies. Ite procul vani falsique avertite visus,
Desinite in nobis quaerere velle fidem. Divi vera monent, venWrae nuntia sortis,
Vera monent Tuscis exta probata viris ; Somnia fallaci ludunt temeraria nocte
Et pavidas mentes falsa timere iubent; Et natum in curas horninum genus omina noctis
Fare.pio placant et saliente sale! Et tamen, utcumque est, sive Mi vera moneri,
Mendaci somno credere sive volent, Effıciat vanos noctis Lucina timores
Et frustra inmeritum pertimuisse velit, Si mea nec turpi mens est obnoxia facto
Nec laesit magnos impia lingua deos. lam Nox aetherium nigris emensa quadrigis
Mundum caeruleo laverat amne rotaş, Nec me sopierat menii dens utilis aegrae :
Somnus sollicitas deficit ante domos. ■*Tandem, cum summo Phoebus prospexit ab ortu,*
Pressit languentis lumina sera quies. Hic iuvenis casta redimitus tempora lauro
Est visus nastra ponere sede pedem. Non Mo quicquam formosius ulla priorum
Aetas, heroum nec tulit ulla domus. Intonsi crines longa cervice fluebant,
Stillabat Syrio inyrtea rore coma. .Candor erat qualem praefert Latonia Luna,
Et color in niveo corpore purpureus,
118

III, 4

Zeii să dea numai bine, să nu poată fi-adevărate
Visele ce mi le-adus somnul de-azi-noapte-agitat. Cit mai departe de-aici dispăreţi, arătări mincinoase,

Şi încetaţi a câta urmă de-ncredere-n noi ! Zeii prezic adevărul, iar viscere, soli viitoarei
Soarte, prezic adevăr prin interpreţii etrusci. Visele cele-ndrăzneţe se joacă în noaptea vicleană,
Slabelor minţi poruncind, falsele, a se-nfrica. Neamul de oameni, născut în'nelinişti, îmbun-ale nopţii
Semne cu sare pe foc şi cu făină de grîu.
Totuşi, oricum, de se-ncred în acele ce spun adevărul
Ori de îi dau crezământ somnului înşelător, Să-mi risipească Lucina deşartele spaime-ale nopţii,
Ca pe nemerit să nu mă mai înfrice-n zadar. Fiindcă nici gîndul nu mi-e întinat de vreo faptă murdară
Şi nici pe zeii cei mari limba-mi rea nu i-a jignit. Noaptea, de-acum, străbătînd în cvadriga ei neagră' eterul,
Roţile-n rîul de-azur şi le scaldă, dar cel zeu, Care alină-ntristatele suflete, nu m-adormise :
Somnul lipseşte de prin case-ntristate de griji.
Totuşi, cînd Phoebus, de-acum răsărit, se uita, un repaos
Intîrziat se lăsă peste-ai mei ochi osteniţi ; Iată un tînăr cu tîmple curate încinse de laur
Mi se-arătase trecînd pragul lăcaşului meu. Nici legendarele timpuri şi nici a eroilor stirpe
Nu au văzut vreodat' tînăr mai mîndru ca el. Plete netunse-i curgeau peste gîtul cel lung, iară părul
Său ca de mirt răspîndea miros de-odor sirian. Palid era, cum arată şi Luna, copila Latonei,
Şi i se împurpura trupul ca neaua de alb,
119

III, 4

Di meliora ferant, nec sînt mihi somnia vera,
Quae tulit hesterna pessima nocte quies. Ite procul vani falsique avertite visus,
Desinite in nobis quaerere velle fidem. Divi vera monent, venturae nuntia sortis,
Vera monent Tuscis exta probata viris ; Somnia jallaci ludunt temeraria nocte
Et pavidas mentes falsa timere iubent; Et natura in curas hominum genus omina noctis
Fare . pio placant et saliente sale ! Et tamen, utcumque est, sive Mi vera moneri,
Mendaci somno credere sive volent, Effîciat vanos noctis Lucina timores
Et frustra inmeritum pertimuisse velit, Si mea nec turpi mens est obnoxia facto
Nec laesit magnos impia lingua deos. Iam Nox aetherium nigris emensa quadrigis
Mundum caeruleo laverat amne rotaş, Nec rae *sopierat menti deus utilis aegrae :*
Somnus sollicitas deficit ante domos. Tandem, cum summo Phoebus prospexit ab ortu,
Pressit languentis lumina sera quies. Hic iuvenis casta redimitus tempora lauro
Est visus nostra panere sede pedem. Non Mo quicquam formosius ulla priorum
Aetas, heroum nec tulit ulla domus. Intonsi crines longa cervice fluebant,
Stillabat Syrio myrtea rore coma. .Candor erat qualem praefert Latonia Luna,
Et color in niveo corpore purpureus,
.118

III, 4

Zeii să dea numai bine, să nu poată fi-adevărate
Visele ce mi le-adus somnul de-azi-noapte-agitat. rit mai departe de-aici dispăreţi, arătări mincinoase,
Si încetaţi a căta urmă de-ncredere-n noi ! Zeii prezic adevărul, iar viscere, soli viitoarei
Soarte, prezic adevăr prin interpreţii etrusci. Visele cele-ndrăzneţe se joacă în noaptea vicleană,
Slabelor minţi poruncind, falsele, a se-nfrica. Neamul de oameni, născut în'nelinişti, îmbun-ale nopţii
Semne cu sare pe foc şi cu făină de grîu.
Totuşi, oricum, de se-ncred în acele ce spun adevărul
Ori de îi dau crezământ somnului înşelător, Să-mi risipească Lucina deşartele spaime-ale nopţii.
Ca pe nemerit să nu mă mai înfrice-n zadar, Fiindcă nici gîndul nu mi-e întinat de vreo faptă murdară
Şi nici pe zeii cei mari limba-mi rea nu i-a jignit. Noaptea, de-acum, străbătînd în cvadriga ei neagră* eterul,
Roţile-n rîul de-azur şi le scaldă, dar cel zeu, Care alină-ntristatele suflete, nu m-adormise :
Somnul lipseşte de prin case-ntristate de griji.
Totuşi, cînd Phoebus, de-acum răsărit, se uita, un repaos
Intîrziat se lăsă peste-ai mei ochi osteniţi ; Iată un tînăr cu tîmple curate încinse de laur ,
Mi se-arătase trecînd pragul lăcaşului meu. 'Ci legendarele timpuri şi nici a eroilor stirpe
Nu au văzut vreodat' tînăr mai mîndru ca el. >ete netunse-i curgeau peste gîtul cel lung, iară părul p_{al} au ca db mirt răspîndea miros de-odor sirian. [1] era, cum arată şi Luna, copila Latonei,
* ' se împurpura trupul ca neaua de alb,
H9

III, 4

Di meliora ferant, nec sînt mihi somnia vera,
Quae tulit hesterna pessima nocte quies. Ite procul vani falsique avertite visus,
Desinite in nobis quaerere velle fidem. Divi vera monent, venturae nuntia sortis,
Vera monent Tuscis exta probata viris ; Somnia jallaci ludunt temeraria nocte
Et pavidas mentes falsa timere iubent; Et natum in curas hominum genus omina noctis
Fare pio placant et saliente sale! Et tamen, utcumque est, sive illi vera moneri,
Mendaci somno credere sive volent, Effîciat vanos noctis Lucina timores
Et frustra inmeritum pertimuisse velit, Si mea nec turpi mens est obnoxia facto
Nec laesit magnos impia lingua deos. lam Nox aetherium nigris emensa quadrigis
Mundum caeruleo laverat amne rotaş, Nec me sopierat menti deus utilis aegrae :

Somnus sollicitas deficit ante domos. Tandem, cum summo Phoebus prospexit ab ortu
Pressit languentis lumina sera quies. Hic iuvenis casta redimitus tempora lauro
Est visus nostra ponere sede pedem. Non illo quicquam formosius ulla priorum
Aetas, heroum nec tulit ulla domus. Intonsi crines longa cervice fluebant,
Stillabat Syrio myrtea rore coma. ■Candor erat qualem praefert Latonia Luna,
Et color in niveo corpore purpureus,
.113

III, 4

Zeii să dea numai bine, să nu poată fi-adevărate
Visele ce mi le-adus somnul de-azi-noapte-agitat. Cît mai departe de-aici dispăreţi, arătări mincinoase,
Şi încetaţi a căta urmă de-ncredere-n noi ! Zeii prezic adevărul, iar viscere, soli viitoarei
Soarte, prezic adevăr prin interpreţii etrusci. Visele cele-ndrăznețe se joacă în noaptea vicleană,
Slabelor minţi poruncind, falsele, a se-nfrica. Neamul de oameni, născut în nelinişti, îmbun-ale nopţii
Semne cu sare pe foc şi cu făină de grîu.
Totuşi, oricum, de se-ncred în acele ce spun adevărul
Ori de îi dau crezămînt somnului înşelător, Să-mi risipească Lucina deşartele spaime-ale nopţii,
Ca pe nemerit să nu mă mai înfrice-n zadar, Fiindcă nici gîndul nu mi-e întinat de vreo faptă murdară
Şi nici pe zeii cei mari limba-mi rea nu i-a jignit. Noaptea, de-acum, străbatînd în cvadriga ei neagră* eterul,
Roţile-n rîul de-azur şi le scaldă, dar cel zeu, Care alină-ntristatele suflete, nu m-adormise :
Somnul lipseşte de prin case-ntristate de griji.
Totuşi, cînd Phoebus, de-acum răsărit, se uita, un repaos
Intîrziat se lăsă peste-ai mei ochi osteniţi ; Iată un tînăr cu tîmple curate încinse de laur ,
Mi se-arătase trecînd pragul lăcaşului meu. Nici legendarele timpuri şi nici a eroilor stirpe
Nu au văzut vreodat' tînăr mai mîndru ca el. Plete netunse-i curgeau peste gîtul cel lung, iară părul
Său ca de mirt răspîndea miros de-odor sirian. Palid era, cum arată şi Luna, copila Latonei,
Şi i se împurpura trupul ca neaua de alb,
119
Ut iuveni primum virgo deducta marito Inficitur teneras ore rubente genas, Et cum contexunt amarantis alba puellae
Lilia et aulumno candida mala rubent. Ima videbaiur talis inludere palia:
Namque haec in nitido corpore vestis erat. Artis opus rarae, fulgens testudine et auro
Pendebat laeva garrula parte lyra. Hanc primum veniens plectro modulatus eburno
Felices cantus ore sonante dedit;
Sed postquam juerant digiti cum voce locuti,
Edidit haec dulci tristia verba modo : „Salve, cura acum : casto nam rite poetae
Phoebusque et Bacchus Pieridesque favent; Sed proles Semelae Bacchus doctaeque sorores
Dicere non norunt quid ferat hora sequens ; At mihi fatorum leges aevique futuri
Eventura pater posse videre dedit; Quare ego quae dico non jallax accipe vates
Quodque deus vero Cynthius ore feram.
Tantum cară tibi quantum nec ţilia matri, Quantum nec cupido bella puella viro, Pro qua sollicitas caelestia numina votis,
Quae tibi securos non sinit ire dies Et, cum te iusco Somnus velavit amictu,
Vanum nocTuncis fallit imaginibus, Carminibus calebrata tuis formosa Neaera
Alterius mavult esse puella viri, Diversasque suas agitat mens impia curas,
Nec gaudet casta nupta Neaera domo.
A crudele genus nec jidum femina nomen ! A pereat, didicit faliere si qua virum ! Sed flecti poterit: mens est mutabilis illis ;
Tu modo cum multa bracchia tende fide. Saevus Amor docuit validos temptare labores, .
Saevus Amor docuit verbera posse pati Me quondam Admeti niveas pavisse iuvencas
Non est in vanum fabula ficta iocum ; Tune ego nec cithara poteram gaudere sonora
Nec similes chordis reddere voce sonos,
120
•Cum se împurpura gingaşi obrajii fecioarei şi gura
Cum i se-mpurpură cînd dusă-i la tînărul soţ, Cum e-mpletit în cununi amarantul cu crinul de fete.
Toamna cum se rumenesc merele albe, în pîrg. Mantia-n falduri părea că se joacă cu gleznele sale,
Căci lucitorul său trup cu-asta era învăscut, îar de pe umărul stîng i-atîrna, iscusit ferecată-n
Aur, boltită-n baga, lira cu sunet plăcut. Cum a sosit, mi-a cîntat, modulîndu-şi cu plectrul de fildeş
Melodiosul său glas, cîntece de bun augur.
îar după ce mi-a cîntat, însoţindu-şi cu degetul glasul,
Astfel, în chip mişcător, triste cuvinte-mi rosti : „Ţie, a zeilor grijă, salut, căci poetul, prin datini
Cast, şi de Muze, şi de Phoebus şi Bacchus i-ales, însă Surorile docte şi Bacchus, odrasla Semelei,
Nu pot să spună ce-aduc clipele care ne vin. Mie părintele meu mi-a lăsat şi puteri de-a cunoaşte
Fapte din timpi viitori, şi-ale ursitelor legi. Ia deci aminte la glasul ce spune-adevărul, căci eu sînt
Zeul din Cynt şi-un profet care nu minte nicieînd.
Ceea-ntr-atîta de dragă, cum nu-i este mamei o fiică,
Nici vreo frumoasă nu-i e unui bărbat doritor, Cea pentru care tot cerul îl umpli de rugile tale,
Care nu-ţi lasă o zi să ţi se scurgă-mpăcat, Cea care-atunci cînd te-nvăluie somnul cu vălul său negru
Mi te înşeală-n zadar cu ale nopţii-arătări, . Ea, ce-i cîntată-n poemele tale, frumoasa Neaera,
Vrea fetişcana ca un altul s-o aibă, nu tu. Pentru un altul e inima-i crudă pătrunsă de doruri
Şi nu se bucură de-o nuntă-n lăcaşu-ţi pios.

Neam de muiere, lipsit de credinţă, o, stirpe vicleană,
Piară aceea ce-ntîi soţu-a-nvăţat a-nşela ! Tu o mai poţi îmbuna ; schimbătoare le este lor firea,
Numai întinde destul de-ncrezător al tău braţ. Crudul Amor te-a-nvăţat să înduri încercările grele,
Crudul Amor te-a-nvăţat şi lovituri a răbda. Eu, altădat[1], i-am păscut lui Admetus junincile albe :
Fabula asta nu e glumă zvonită în van. Nu mă puteam bucura pe atunci de chitara sonoră.
Nici nu-mi puteam însoţi sunetul vocii pe corzi,
121
Sed perlucenti cantum meditabar avena
Iile ego Latonae jilius atque Iovis. Nescis quis sit amor, iuvenis, si ferre recusas
Immitem dominam coniugiumque ferum. Ergo ne dubita blandas adhibere querellas :
Vincuntur molii pectora dura prece. Quod si vera canunt sacris oracula templis,
Haec illi nostro nomine dicta rejer : Hoc tibi coniugium promittit Delius ipse ;
Felix hoc, alium desine velle virum."
Dixit, et ignavus defuxit corpore somnus.
A ego ne possim tanta videre mala ! Nec tibi crediderim votis contraria vota
Nec tantum crimen pectore inesse tuo : Nam te nec vasti genuerunt aequora ponţi
Nec jlammam volens ore Chimaera fero Nec caniş anguinea redimitus terga caterva,
Cui tres sunt linguae tergeminumque caput, Scyllaque virginearn canibus succincta figuram,
Nec te conceptam saeva leaena tulit,
Barbara nec Scythiae tellus horrendave Syrtis,
Sed culta et duris non habitanda domus Et longe ante alias omnes mitissima mater
Isque pater quo non alter amabilior. Haec deus in melius crudelia somnia vertat
Et iubeat tepidos inrita ferre Notos.
122
Ci măiestream pe atuncea din nai străvezie cîntare,
Eu, al lui Joe copil, cel din Latona născut. Tinere, dacă nu vrei să suporţi o iubită mai crudă
Şi o soţie mai rea, ce e iubirea, nu ştii. Nu te sfii, aşadar, să-i aduci tînguirile blînde ;
Ruga umilă a-nvins deseori inimi de fier. Dacă oracole-n templele mele mai cînt-adevârul,
Spusele-acestea la ea du-i-le-n numele meu : Chiar Delianul, el însuşi, ţi-orînduie astă unire
Ce-i fericită, deci tu nu-ţi mai dori alt bărbat !"
Zise ; şi somnul cel leneş se scurse cu-ncetul din trupu-mi;
Q, dacă n-aş mai vedea rele atîta de mari ! N-aş fi crezut c-ai avea vreo dorinţă contrară dorinţii-mi.
Nici că în sufletul tău astfel de crime-ar zăcea. Nu te-ai născut din oceanul cel vast cu adîncile-i ape,
Nici din Chimera ce foc varsă pe cruntu-i gîtlej, Nici din cel cîine zbîrlit pe spinare de şerpi o mulţime.
Cel cu trei capete şi limbi, de asemenea, trei, Nici din cea Scyllă cu chip de fecioară, de cîini însoţită,
Nici nu mi te-a zămislit cruda leoaică si nici
Barbarul Scythiei ţărmur, nici Sirta cea îngrozitoare.
Ci te-ai născut într-un loc unde cei răi nu-s primiţi, Şi dintr-o mamă cum nu este alta pe lume mai blîndă
Şi dintr-un tată cu mult mai iubitor decît toţi. Groaznice visele-acestea le-ntoarcă un zeu înspre bine,
Fără urmări poruncind Notusul cald să le ia.
123

III, 5

Vos tenet, Etruscis mânat quae fontibus unda,
Unda sub aestivum non adeunda Canem, Nune autem sacris Baiarum proxima lymphis,
Cum se purpureo vere remittit humus. At mihi Persephone nigram denuntiat horam :
Immerito iuveni parce nocere, dea. Non ego temptavi nulii temeranda virorum
Audax lauăandae sacra docere deae, Nec mea mortiferis infecit pocula sucis
Dextera nec cuiquam trita venena dedit,
Nec nos sacrilegos templis admovimus ignes,
Nec cor sollicitant facta nejanda meum, Nec nos insanae meditantes iurgia mentis—
Impia in adversos solvimus ora deos. Et nondum câni nigros laesere capillos,
Nec venit tardo curva senecta pede : Natalcm primo nostrum videre parentes,
Cum cecidit fato consul uterque pari. Quid fraudare iuvat vitem crescentibus uvis
Et modo nata mala vellere poma mânu ?
Parcite, pallentes undas quicumque tenetis
Duraque sortiţi tertia regna dei. Elysios olim liceat cognoscere campos
Lethaeamque ratem Cimmeriosque lacus, Cum mea rugosa pallebunt ora senecta
Et referam pueris tempora prisca senex. Atque utinam vano neguiquam terrear aestu ! Languent ter quinos sed mea membra dies. At vobis Tuscae celebrantur numina lymphae
Et facilis lenta pellitur unda mânu.
124

III, 5

Unda curgînd din izvoare etrusce v-aţine, prieteni.
Unda la care nu e, pe-arşiţă, bine de mers, însă cu sacrele unde-ale Baiaei egală acuma
Cînd primăvara a-ntins strai purpuriu pe pămînt. Dar Persephona-mi vesteşte clipita cea neagră ; o, zee,
Cruţă-mă, tînăr cum sînt, nu mă lovi pe nedrept. Nu am nutrit îndrăzneala, oricărui bărbat temerară,
Bunei zeiţe să îi aflu misterele, nici N-a otrăvit nici o cupă cu sucuri ce moartea o poartă,

Nici nu a dat nimănui dreapta-mi veninul pisat, Nici n-am venit lîngă temple cu torţele profanatoare.
Nici de vreun fapt nepermis sufletul nu mi-e-ncărcat. Cugetul meu nu a fost într-atît de nebun ca să mustre
Zeii potrivnici şi nici să le aducă ocări. Nu mi-a sosit bătrîneţea înceată la pas, gîrbovita ;
Părul meu negru nu e de cărunteţe pătat. Ziua de naştere-a mea mai întîi o văzură părinţii
Cînd prin acelaşi destin fost-au doi consuli răpuşi. Ce foloseşte să rupi de pe-o viţă ciorchinii cei fragezi
Sau cu un braţ înrăit poamele verzi să le smulgi ? Daţi-mi cruţare, o zei, ce domniţi peste palide unde,
Voi, care sînteţi meniţi peste al treilea cerc. Fie-mi lăsat ca şi luntrea lethee şi lacul cimeric
Şi Elizee Cîmpii să le cunosc mai tîrziu, Faţa cînd mi-o vor sfriji bătrîneţile pline de riduri,
Pruncilor cînd voi vorbi, moş, despre vremi de demult. O, dacă vană o febră m-ar fi îngrozit pe degeaba,
Insă de cîte trei ori cinci zile membrele-mi zac ! Voi, între timp, celebraţi zeităţile apei etrusce, •
Mîna gingâşă-ndelung unde uşoare tăind.
125
Vivite jelices, memores et vivite noştri, Sive erimus seu nos fata fuisse velint.
Interea nigras pecudes promittite Diti Et nivei lactis pocula mixta mero.

126
Fiţi fericiţi şi trăiţi, amintirea şi mie păstrîndu-mj.
De voj mai fi sau de vrea soarta ca doar să fi fost.
Jar mai încalte-i promiteti lui Dite mioarele negre, Cupe să-i daţi, însoţind lapte ca neaua cu vin.
127

III, 6

Candide Liber, ades — sic sit tibi mystica vitis
Semper, sic hedera tempora vincta feras — Aujer et, ipse, meurn, pariter medicande, dolorem :
Saepe tuo cecidit munere victus amor. Care puer, madeant generoso pocula baccho,
Et nobis prona funde Falerna mânu. Ite procul durură curae genus, ite labores ;
Fulserit hic niveis Delius alitibus. Vos modo proposito dulces faveatis amici,
Neve neget quisquam me duce se comitem, Aut si quis vini certamen mite recusat, .
Fallat eum tecto cară puella ăolo. Iile facit dites animos deus, iile ferocem
Contudit et dominae misit in arbitrium, Armenias tigres et fulvas iile leaenas
Vicit et indomitis mollia corda dedit. Haec Amor et maiora valet; sed poscite Bacchi
Munera : quem vestrum pocula sicca iuvant ? Conve7iit ex aequo nec torvus Liber in illis
Qui se quique una vina iocosa colunt, Nune venit iratus nimium nimiumque severis :
Qui timet irati numina magna, bibat. Quales his poenas qualis quantusque minetur,
Cadmeae matris praeda cruenta docet. Sed procul a nobis hic sit timor, illaque, si qua est
Quid valeat laesi sentiat ira dei. Quid precor a demens ? Venti temeraria vota,
Aeriae et nubes diripienda ferant. Quamvis nulla mei superest tibi cura, Neaera,
Sis ielix et sint candida fata tua.
128

III, 6

Vino, o candide Liber, şi mistica viţă să fie
Pururi a ta şi să ai creştetu-n iederă-ncins. Tu, trebuind vindecat de asemeni, alină-mi durerea ;
Dragostea-nvinsă ades printr-al tău dar a zăcut. Cupele, dragă băiete, se scalde în nobile vinuri ;
Toarnă Falernuri cu-a ta mînă-nclinată uşor ! Doruri, voi neam blestemat, dispăreţi, dispăreţi, voi nelinişti ;
Delius fulgure-aici cu-ntraripaţii-i de nea. Nimenea nu se-ncontreze să-mi fie părtaş, conducîndu-1,
Ci într-un gînd să-mi urmaţi vrerea, prieteni iubiţi !
Iar, de refuză vreunul a vinului luptă plăcută,
Să mi-1 înşele pe-ascuns fata iubită de el. Zeul acela dă suflete mari şi tot el pe cel trufaş
II potoleşte şi-1 dă-n voia ibovnicei lui. Armeirene tigroaice, leoaice roşcate supune
Şi ne-mblînziţilor dă inimi duioase tot el. De-astea, de mai mari chiar, Amor e-n stare ; voi însă lui Bacchus
Cereţi-i daruri, căci cui cupele seci îi slujesc ? E-o învoială egală şi Liber nu-i aspru cu care
Pe-Amor slujindu-1, slujesc vinul glumeţ totodat'.
Insă se-arată-ncruntat cu acei cumpătaţi ; de voinţa
Mare, de zeu mîniat, cine se teme, să bea. Prada cumplită a mamei Cadmee ne poate fi pildă
Care-s pedepsele lui, cît ameninţă şi cum. Teama aceasta departe de noi ! şi să simtă, de-i una,
Ea cît de vajnică e ura jignitului zeu. Vai, ce mă rog eu, nebunul ? dorinţele-mi necugetate
Vîntul şi norii le ia, de risipit în văzduh. Chiar dacă n-ai nici o dragoste faţă de mine, Neaera,
Fii fericită şi ai şi un destin fericit.
129
At nos securae reddamus tempora mensae :
Venit post multos una serena dies. Ei, mihi difficile est imitări gaudia falsa,
Difficile est trişti fingere mente iocum, Nec bene mendaci risus componitur ore,
Nec bene sollicitis ebria verba sonant. Quid queror injelix ? Turpes discedite curae ••
Odit Lenaeus tristia verba pater. Gnosia, Theseae quondam periuria linguae
Flevisti ignoto sola relicta mari:
Sic cecinit pro te doctus, Minoi, Catullus

Ingraţi referens impia facta viri. Vos ego nune moneo : felix, quicumque dolore
Alterius disces posse cavere tuos. Nec vos aut capiant pendentia bracehia collo
Aut f aliat blânda sordida lingua fide ; Etsi perque suos fallax iuravit ocellos
Iunonemque suam perque suam Venerem, Nulla fides inerit: periuria ridet amantum
Iuppiter et ventos inrita ferre iubeţ.
Ergo quid totiens fallacis verba puellae
Conqueror ? Ite a me, seria verba, precor. Quam vellem tecum longas requiescere noctes
Et tecum longos pervigilare dies, Perfida nec merito nobis inimica merenti,
Perfida, sed, quamvis perfida, cară tamen ! Naida Bacchus amat: cessas, o lente minister ?
Temperet annosum Marcia lympha merum. Non ego, si fugit nostrae convivia mensae
Ignotum cupiens vana puella torum,
Sollicitus repetam tota suspiria nocte.
Tu, puer, i, liquidum fortius adde merum. Iam dudum Syrio madefactus tempora nardo
Debueram sertis implicuisse comas.

130

Noi să ne-ntoarcem cu gîndul la masa lipsită de grijă ;
După mai triste,-n sfîrşit, vine senină o zi. Vai, cit de greu e să poţi imita bucuriile false,
Greu e cu sufletul trist glume să poţi născoci. Zîmbetul nu se-ntrupează uşor pe o gură ce minte,
Nici nu le sună plăcut vorbe cheflii celor trişti. Ce mă mai plîng abătut ? întristate cuvinte urăşte
Tatăl Lenaeus, pieriţi voi, ruşinoaselor griji. Gnosia, tu, părăsită, sperjurele limbii thesee
însingurată le-ai puns mării străine cîndva.
Astfel, Minoico, doctul Catullus, vorbind de isprava Impie-a unui bărbat mîrşav, pe tin' te-a cîntat. Vouă acum v-amintesc : fericit e oricine din răul Altuia poate-nvăţa să se păzească de-al său. Nu vă înşele nici limba mieroasă, mîrşavă-n credinţă

45

Şi nu vă-nlănţuie nici braţe ce gîtu-1 cuprind. Chiar de-a jurat mincinoasa pe Venera sa, pe Iunona
Şi pe-ai săi ochi de-a jurat, nici o crezare nu-i daţi, Căci de cuvîntul sperjur al amanţilor Jupiter rîde
Şi porunceşte-a-1 lua vîntul şi a-1 risipi.
Vai, dar de ce mă mai plîng într-atît de cuvîntul perfidei?
Să dispăreţi, aşadar, grave cuvinte de-acum. Cît aş mai vrea ca în lungile nopţi să rămîn lîngă tine
Şi lîngă tine să pot zilele lungi a veghea. Tu, pe nedrept, mi-eşti perfidă şi, pe nemerit, duşmancă.
Cît de perfidă şi tot dragă, perfidă oricît ! Bacchus iubeşte Naiada ; ce stai, servitorule leneş ? Apa din Marcia să-mi stîmpere vinul cel vechi. Cind de al meselor noastre ospăţ uşuratica fată
Fuge, dorind a şedea-n necunoscutul culcuş,
Nu mă voi nelinişti, petrecîndu-mi o noapte-n suspine.
Haide, băiete, din plin toarnă-ne vinul curat, încă demult trebuia să-mi fi-ncins în cunună
Părul şi să-mi fi muiat tîmplele-n nard sirian.

131

PANEGYRICUS MESSALLAE
(TERŢII LIBRI, 7 = QUARTI, 1)
III, 7 = IV, 1

Te, Messalla, canam, quamquam me cognita virtus
Terret; ut infirmae nequeant subsistere vires,
Incipiam tamen, ac meritas si carmina laudes
Deficiant, — humilis tantis sim conditor actis
Nec tua praeter te chartis intexere quisquatn
Facta queat, dictis ut non maiora supersint, —
Est nobis voluisse satis ; nec munera parva
Respueris : etiam Phoebo gratissima dona
Cres tulit, et cunctis Baccho iucundior hospes
Icarus, ut puro testantur sidera caelo
Erigonequc Canisque, neget ne longior aetas :
Quin etiam Alcides, deus ascensurus Olympum,
Laeta Molorcheis posuit vestigia tectis,
Parvaque caelestis placavit mica, nec illis
Semper inaurato taurus căcdit hostia cornu.
Hic quoque sit gratus parvus labor, ut tibi possim
înde alios aliosque memor componere versus.
Alter ăicat opus magni mirabile mundi, Qualis in immenso desederit aere tellus,
Qualis et in curvum pontus confluxerit orbem,
Et vagus, e terris qua surgere nititur, aer, Huic et contextus passim fluat igneus aether, Pendentique super claudantur ut omnia caelo ; At quodcumque meae poterunt audere camenae, Seu tibi par poterunt seu, quod spes abnuit, ultra

25

Sive minus (certeque canent minus), omne vovemus Hoc tibi, nec tanto careat mihi carmine charta. Nam quamquam antiquae gentis superant tibi laudes, Non tua maiorum contenta est gloria iama Nec quaeris quid quaque index sub imagine dicat,

3"

132

PANEGIRICUL LUI MESSALLA
(CARTEA A TREIA, 7 = CARTEA A PATRA, 1)
III, 7 = IV, 1

Chiar de mă-nfrică ştiuta-ţi virtute, eu totuşi, Messalla, Te voi cînta ; dacă biata-mi putere n-ar fi să m-ajute, Tot voi începe şi, dac-al meu vers nu ar fi pe potriva Dreptelor laude — sînt doar umil cîntăreţ al atîtor Fapte măreţe şi nimeni, afară de tine, nu poate

Să le înşiruie-n scrieri, ca spusei să nu-i stea deasupra, — Sînt mulţumit să încerc, iar măruntele mele ofrande Nu le privi cu dispreţ ; şi Cretanul lui însuşi, lui Phoebus, Daruri plăcute i-a dat, iară Bacchus, din toate, alese A lui Icar ospeţie, cum martori stau stele-n seninul

Cer, Erigone şi Cîinele, timpii cei lungi să nu uite ; Chiar şi Alcide, ca zeu, trebuind în Olimp să se nalte. Vesel piciorul şi-1 puse în prag lui Molorchus. Bobul de grîu chiar împacă pe zei, căci nici lor nu le cade întotdeauna, drept jertfă, un taur cu coarne-aurite.

Şi tu primeşte-mi umila-ncercare, ca alte şi alte Versuri să-ţi pot închina,-ndatorat de acum înainte. Spună un altul mirabila facere-a lumii eterne, Cum se va fi împlîntat în imensele spaţii pămîntul, Cum, în rotundul acesta, oceanul unitu-şi-a apa

Şi-aerul cum, răspîndit din pămînt, s-a silit să se nalte Pînă eterul de foc în plutire-1 cuprinse de-a-ntregul, Cum le închise pe toate deasupra a cerului boltă. Insă eu tot ce camenele mele-ar putea să cuteze, Fie egalele-ţi, fie, ce nici nu o sper, mai dibace,

Fie mai slabe (şi sigur mai slab o să cînte), eu, totul, Ţie-ţi închin ; o aşa poezie-ncununе-mi lucrarea. Chiar dacă tu moşteneşti un renume al vechii familii, Nu ţi-e virtutea de faima strămoşilor tăi ostoită, Nici nu prea cauţi să afli ce spune sub chipuri înscrisul,

133

Sed generis priscos contendis vincere honores,
Quam tibi maiores maius decus ipse futuris :
At tua non titulus capiet sub nomine fada,
Aeterno sed erunt tibi magna volumina versu,
Convenientque tuas cupidi componere laudes
Undique quique canent vincto pede quique soluto ;
Quis potius, certamen erit: şira victor in illis,
Ut nostrum tantis inscribam nomen in actis.
Nara quis te maiora gerit castrisve forove ? Nec tamen hic aut hic tibi laus raaiorve minorve,
Iusta pari premitur veluti cura pondere libra, Prona nec hac plus parte sedet nec surgit ab illa, Qualis, inaequatum si quando onus urget utriraque, Instabilis natat alterna depressior orbe.
Nara seu diverşi fremat inconstantia vulgi
Non alius sedare queat; seu iudicis ira Sit placanda, tuis poterit mitescere verbis. Non Pylos aut Ithace tantos genuisse feruntur Nestora vel parvae magnum decus urbis Ulixem, Vixerit iile senex quaravis, dum terna per orbera
Saecula fertilibus Titan decurreret horis, Iile per ignotas audax erraverit urbes, Qua maris extrerais tellus includitur undis :
Nara Ciconumque manus adversis reppulit armis, Nec valuit lotos coeptos avertere cursus,
Cessit et Aetnaeae Neptunius incola rupis Victa Maroneo foedatus lumina baccho ; Vexit et Aeolios placidura per Nerea ventos, Incultos adiit Laestrygonas Antiphatenque,
Nobilis Artacie gelida quos inrigat unda ;
Sohirn nec doctae verterunt pocula Circes, Quaravis illa foret Solis genus, apta vel he^bis Aptaque vel cantu veteres mutare figuras , Cimmerion etiam obscuras accessit ad arces,
Quis nuraquam candente dies apparuit ortu,
Seu supra terras Phoebus seu curreret infra ; Vidit ut inferno Plutonis subdita regno Magna deum proles levibus discurreret urabris, Praeteriitque cita Sirenum litora puppi; Illum inter geminae nantera confinia mortis

134

Ci te munceşti să întreci măreţia străvechii familii,
Mai strălucit tu urmaşilor tăi, decît ţie strămoşii.
Faptele tale nu pot fi cuprinse-n inscripţii sub stemă,
Ci de măreţe volume de versuri vor fi veşnicite.
Cei doritori să înalţe elogiul tău se vor strînge
De pretutindeni să cînte-n piciorul strunit şi-n cel slobod.
Fi-va întrecerea celor mai buni ; o, de-aş putea să o cîştig,
Numele meu să-1 înscriu lîng-asemenea fapte de seamă.
Căci oare cine le face mai mari decît tine în for sau in castre :
Nu ţi-e mai mic sau mai mare renumele-aici sau acolo,
Astfel precum o balanţă-ncărcată cu sarcini egale
Nu-i povîrnită-ntr-o parte şi nu se ridică în alta,
Dar, de apasă povară mai mare de-o parte sau alta,
Cît de nesigur-atunci se înclină din talgere-ntruna !
Iar, de se naşte rumoarea-n mulţimile cele duşmance, Altul n-ar fi s-o supună, iar, de-i de-mblînzit şi mînia
Judecătorului, tu vei putea-o-mbuna cu cuvîntul. N-au fost atîta de mari nici născuţii-n Ithaca şi Păros, Nestor şi marea podoabă-ntr-o mică cetate, Ulise, Chiar de bătrînul celebru trăi pînă ce în trei veacuri
Rostogoli anotimpuri fertile Titanul în lume, Iară viteazul va fi rătăcit prin cetăţi neumblate, Pîn' 1-al pămîntului capăt, sfîrşit

în a' mărilor valuri. Căci a respins a' ciconilor armii duşmane cu mîna Şi să-1 aţină din cale nici Lotosul n-a fost în stare ;
55
I s-a supus băştinaşul neputnic din văile Etnei Cînd, ameţindu-1 cu vin de Morona,-i striviseră ochiul ; Duse pe marea cea calmă aeolice vînturi şi-ajunse La laestrigonii sălbatici şi la Antiphate, pe care-i Scald-ale-Artaciei nobile unde şi reci ca de gheaţă. 60
Numai pe el nu-1 schimbară licorile Circei dibace, Cît va fi fost ea a soarelui fiică, în stare cu ierburi Ori prin descîntece-n stare să schimbe făptura normală ; Chiar în noptoasele creste ajunse la cimerienii Cărora ziua nicicînd nu se-arată-n lucirea ivirii, 65
De-i pe deasupra pămîntului Phoebus, de-i pe dedesubtul. El a văzut cum, ajunşi în Infern, pe tărîmul lui Pluto, Fiii iluştri de zei rătăcesc ca şi umbre uşoare. Şi de-al Sirenelor ţărmur trecu cu corabia-i iute ; Printre hotarele gemenei morţi navigînd, pe acela 70
135
Nec Scyllae saevo conterruit impetus ore,
Cum canibus rabidas inter fera serperet undas,
Nec violenta suo consumpsit more Charybdis,
Vel si sublimis fluctu consurgeret imo,
Vel si interrupto nudaret gurgite pontum. 75
Non violata vagi sileantur pascua Solis,
Non amor et fecunda Atlantidos arva Calypsus,
Finis et erroris miseri Phaeacia tellus.
Atque haec seu nostras inter sunt cognita terras,
Fabula sive novum dedit his erroribus orbem, 80
Sit labor illius, tua dum facundia maior.
Iam te non alius belii tenet aptius artes, Qua deceat tutam castris praeducere fossam, Qualiter cdversos hosti defigere cervos,
Quemve locum ducto melius sit claudere vallo, 85
Fontis Ubi dulc ?s *erumpat terra liquores, Ut facilisque tuis aditus sit et arduus hosti, Laudis ut adsiduo vigeat certamine miles, Quis tarăcnve sudem melius celeremve sagittam lecerit aut lento perfregerit obvia pilo,* 90
Aut quis equum celeremve arto compescere freno Possit et effusas tardo permittere habenas Inque vicem modo directo contendere passu, Seu libeat, curvo brevius convertere gyro,
Quis parma, seu dextra velit seu laeva, tueri, 95
Sive hac sive Mac veniat gravis impetus hastae Amplior aut signata cita loca tangere funda. Iam simul audacis venient certamina Martis Adversisque parent ades concurerre signis,
Tunc tibi non desit faciem componere pugnae, 100
Seu sit opus quadratum ades consistat in agmen, Rectus ut aequatis decurrat frontibus ordo, Seu libeat duplicem seiunctim cernere martem, Dexter uti laevum teneat dextrumque sinister Miles sitque duplex gemini victoria casus.
105
At non per dubias errant mea carmina laudes i Nam bellis experta cano. Testis mihi victae Fortis Iapydiae miles, testis quoque fallax Pannonius, gelidas passim disiectus in Alpes, Testis Arupinis et pauper natus in arvis,
110
136
Nu-l îngrozi nici al Scyllaei atac, cu gîtleju-i sălbatic, Cînd şerpuia printre valuri turbate cu cîinii ei, fiara, Nici nu-l răpuse Charibda atît de haină din fire, De se nălţa cu trufie pe creştet de valuri stîrnite, De dezvelea ale mării adîncuri, vîrtejul rupîndu-1. 75
Nu voi uita nici cîmpii devastate-a' pribeagului Soare, Nici roditorul ogor şi iubirea-atlantidei Calypso, Nici al Pheaciei ţărmur, sfîrşit rătăcirii lui triste. Fie c-au fost făptuite acestea-n hotarele noastre, Fie că dat-a povestea noi lumi rătăcirilor sale, 80
Muncile lui să-i rămînă cit timp le întrece vîrtutea-ţi. Căci nu-i un altul să ştie ca tine-a războiului artă, Cum se cuvine săpat pentru tabere şanţ cît mai sigur Şi în ce fel se înfig împotriva duşmanului parii, Care e locul mai bun printr-un val de pămînt a se-nchide, 85
Unde ţîşnesc din pămînt, în izvoare, plăcutele ape, Cît mai uşor de ajuns pentru-ai tăi şi mai greu pentru duşman, Cum să-şi sporească soldaţii vigoarea-n continue-ntreceri, Cine s-arunce mai bine ţepuşa cea grea ori săgeata Iute sau cin' cu zăbavnica suliţă ţinta s-o frîngă ; 90
Cine să poată cu frîu-ncordat domoli un buiestru Sau să-1 zorească pe calul mai leneş, slăbindu-i zăbala, Cum să îl facă, pe rînd, să se mişte în linie dreaptă. Sau să se poată întoarce în cerc, în manejuri preastrîmte ; Cin' să se apere-n stînga şi-n dreapta mai bine cu scutul, 95 Oridincotro ar veni izbitura puternicei lance, Sau să atingă cu praştia iute-nsemnatele locuri. Iar de îndată ce luptele crudului Marte-o să vină Şi vor apare cu semne duşmane oştiri să se-nfrunte, Nu-ţi va lipsi măiestria să-nchipui un plan de bătaie, 100
Fie c-ai vrea să se-adune oştirea-n careul de luptă. Astfel încît să atace cu fronturi unite-nainte, Fie c-ai vrea să se lupte cu ambele fronturi, ca flancul Drept să înfrunte duşmanul la stînga, iar stîngul — la dreapta Şi-astfel, din două-nfruntări, să cîştigi o victorie dublă. 105
Nu-mi rătăceşte-n zadarnice laude versul, ci despre Lupte-ncercate eu cînt şi mi-e martor soldatul puternic Al cuceritei Iapydii ba chiar şi panonul, vicleanul, °el risipit pretutindeni în Alpii-nghеţaţi, mi-este martor. Martor, născutul sărac în ţinutul arupin pe care 110
137
Quem si quis videat vetus ut non fregerit aetas,
Terna minus Pyliae miretur saecula jamae :

Namque senex longae peragit dura tempora vitae, 112*
Centum fecundos Titan renovaverit annos,
Ipse tamen velox celerem super edere corpus
Audet equum validisque sedet moderator habenis 115
Te duce non alias conversus terga Domator
Libera Romanae subiecit colla catenae.
Nec tamen his contentus eris : maiora peractis Instant, compertum est veracibus ut mihi signis, Quis Amythaonius nequeat certare Melampus. 120
Nam modo fulgentem Tyrio subtegmine vestem Indueras oriente die duce fertilis anni, Splendidior liquidis cum Sol caput extulit undis Et fera discordes tenuerunt flamina venti,
Curva nec adsuetos egerunt flumina cursus, 125
Quin rapidum placidis etiam mare constitit undis, Vila nec aerias volucris perlabitur auras Nec quadrupes densas depascitur aspera silvas, Quin lărgita tuis sunt muta silentia votis.
Iuppiter ipse levi vectus per inania curru 130
Adfuit et caelo vicinum liquit Olympum Intentaque tuis precibus se praebuit aure
Cunctaque veraci capite adnuit: additus aris
Laetior eluxit structos super ignis acervos.
Quin hortante deo magnis insistere rebus 135
Incipe ; non idem tibi sint aliisque triumphi :
Non te vicino remorabitur obvia marte
Gallia nec latis audax Hispania terris
Nec fera Theraeo tellus obsessa colono,
Nec qua vel Nilus vel regia lympha Choaspes 140
Profluit aut rapidus, Cyri dementia, Gyndes,
Aret Araccaeis aut unda Oroatia campis,
Nec qua regna vago Tomyris finivit Araxe,
Impia nec saevis celebrans convivia mensis
Ultima vicinus Phoebo tenet arva Padaeus, 145
Quaque Hebrus Tanaisque Getas rigat atque Magynos.
Quid moror ? Oceanus ponto qua continet orbem,
Nulla tibi adversis regio şese offeret armis.

138

De l-ar vedea orişicine, bătrîn, nestrivit de etate,
Faima de veac întreit a lui Nestor puţin o să-1 mire,,
Căci petrecut-a-ndelungă viaţă bătrînul, în vremea-n 112»
Care Titanul o sută de ani roditori înnoit-a,
Şi, uşurel, mai cutează să-ncalece calul cel iute
Şi-1 călăreşte, strunindu-1 cu frîiele-ntmse. 115
Doar sub conducerea ta şi-a pus gîtul în lanţuri romane
Liber Domator ce spatele n-a-ntors la nimenea altul.
Totuşi tu nu te vei da mulţumit cu acestea ; te-aşteaptă Fapte mai mari ; mi-arătară preasigure semne, cu care Nu ar putea să se-ntreacă Melampus Amythaoninul. 120
Cum îmbrăcaseşi veşmîntul din firul de Tyr, lucitorul, La începutul de an roditor, chiar în ziua întîia, Soarele mai strălucit şi-a scos capul din unde domoale, Vînturi certâreţe-atunci încetară suflarea haină. Şerpuitoarele rîuri n-au curs prin ştiutele albii, 125
Chiar şi năvalnica mare stătu-n domolitele unde ; Nu a trecut nici o pasăre-n zbor prin înalte văzduhuri, Nici în adîncul pădurii n-a fost sfîşiere de fiare ; Rugilor tale cu toate le-au dat o linişte deplină ; Jupiter însuşi, purtat într-un car mai uşor prin înalturi, 130
Fost-a de faţă, Olimpul, cu cerul vecin, părăsindu-1. El şi-a plecat o ureche atentă spre rugile tale, Toate-aprobîndu-le sincer cu capul ; pe-altare Focul aprins străluci mai voios peste jertfele-aduse. Dîndu-ţi un zeu ajutorul, purcede la fapte măreţe, 135
Căci ale altor izbînde nu sînt alor tale asemeni ! Nu te vor face să-ntîrzii în luptă vecin-ncontrată, Galia, nici înrăita Hispanie lată-n ţinuturi, Nici de colonul theraic supuse pămînturi barbare, Cele udate de Nil, de Choaspes cu unda regală,

140

Nici Oroatis cu unda ce seacă-n cîmpia Arachă, Nici un regat hotărit de Tomyris prin Arax pribeagul, Nici stăpînitul pămînt de Padeus, vecinul lui Phoebus, Care-şi serbează la mese barbare impiile-ospeţe, Nici cel ciudat pe la geţi şi magyni de Tanais şi Herbus. 145
Ce mă opresc ? Pînă unde oceanul înconjură lumea, Nici un ţinut nu va scoate-mpotrivă-ţi duşmanele arme.

139

Te manet invictus Romano marte Britannus
Teque interiecto mundi pars altera sole. 150
Nam circumfuso consistit in aere tellus
Et quinque in partes toto ăisponitur orbe.
Atque duae gelido vastantur frigore semper :
lllic et densa tellus absconditur umbra,
Et nulla incepio perlabitur unda liquore, . 155
Sed durata riget densam in glaciemque nivemque,

Quippe ubi non umquam Titan super egerit ortus.
At media est Phoebi semper subiecta calori,
Seu propior terris aestivum fertur in orbem
Seu celer hibernas properat decurrere luces ;
Non igitur presso tellus exurgit aratro,
Nec frugem segetes praebent neque pabula terrae ;
Non Mic colit arva deus, Bacchusve Ceresve,
Nulla nec exustas habitant animalia partes.
Fertilis hanc inter posita est interque rigentes
Nostraque et huic adversa solo pars altera nostro,
Quas similis utrimque tenens vicinia caeli
Temperat, alter et alterius vires necat aer;
Hinc placidus nobis per tempora vertitur annus,
Hinc et colla iugo diăicit submittere taurus
Et lenta excelsos vitis conscendere ramos,
Tondeturque seges maturos annua partus,
Et jerro tellus, pontus conjinditur aere,
Quin etiam structis exsurgunt oppida muris.
Ergo ubi per claros ierint tua facta triumphos,
Solus utroque idem diceris magnus in orbe.
Non ego sura satis ad tantae praeconia laudis, Ipse mini non si praescrîbat carmina Phoebus. Est tibi, qui possit magnis se accingere rebus,
Valgius : aeterno propior non alter Homero.
Languida non noster peragit labor otia, quamvis Fortuna, ut mos est Mi, me adversa fatiget. Nam mihi, cum magnis opibus domus alta niteret, Cui fuerant flavi ditantes ordine sulei
Horrea fecundas ad dejicientia messis,
Cuique pecus denso pascebant agmine colles, Et domino satis et nimium furique lupoque, Nune ăesiderium superest: nam cura novatur.

140

Ţie ţi-e dat neînvinsul de arme romane, britanul,
Ţie, şi partea de lume, fiindu-ne-ascunsă de soare ;
Căci suspendat e pământul în aerul ce-l înconjoară
Şi se împarte-n cinci părţi rotocolul pământului, totul.
Două din ele-s mereu pustiite de frigul năpraznic.
Iară pământul e-aicea ascuns într-o veşnică umbră,
Nu-i picătură de apă s-ajungă aicea să curgă,
Ci se-ntăreşte schimbîndu-se-n nea şi în gheaţă compactă,
Fiindcă aicea, niciunde, Titan nu răsare vreodată.
Cea mijlocie e veşnic supusă căldurii lui Phoebus,
Fie că-n vreme de vară-i aproape, trecînd pe orbită,
Fie mai iute-alergînd să sfîrşească iernatice zile.
Nu se-ntoarce,-aşadar, nici o glie sub greul de pluguri,
Nici nu dă roade ogorul şi n-are cîmpia nutreţuri ;
Nu ocrotesc pe aicea ogorul nici Bacchus, nici Ceres,
Nici nu trăiesc animale în părţile-acestea uscate.
Intre acestea şi cele-ngheţate se-ntind şi fertila
Parte a noastră, şi partea-ncontrată pământului nostru,
Ambele-asemeni, ţinînd amîndouă de-acelaşi climat ce
Le temperează,-nvingîndu-şi puterile una la alta.
Anul se scurge în partea aceasta-n plăcute-anotimpuri ;
Tauru-aici s-a deprins să-şi aplece grumazul în juguri
Şi, să se caţere viţa înceată pe naltele rarrfuri,
Iară ogorul — să-şi taie-anual pîrguitele roade ;
Fierul despică pământul şi marea-i de bronz despicată,
Ba, chiar mai mult, se înalţă cetăţi apărate de ziduri.
CInd prin triumfuri măreţe vor trece deci faptele tale,
Marele,-n ambele lumi, numai tu-i fi numit deodată.
Nu-s eu de-ajuns să glorific asemenea fapte, nici dacă Mie chiar Phoebus, el însuşi, ar vrea a-mi dicta poezia. Valgius ţi-este acel ce se poate încinge cu fapte Mari, de eternul Homer nu-i altul ca el mai aproape.
Versuri lipsite de vlagă nu-mi ţine lucrarea, chiar dacă Mă istoveşte, cum are-obiceiul, potrivnica Soartă. Mie, cel căruia casa măreaţă-mi lucea de avere, Căruia galbene lanuri de roade bogate hambarul Ne-ncăpător pentru-atîta recoltă pe rînd mi-l umplură,
Căruia turmele-i multe la număr păşteau pe coline, Indestulîndu-şi stăpînul, ba încă şi furii şi lupii, Mi-a mai rămas doar mîhnirea, căci grija-mi mereu se nnoieşte.

141

Cum memor ante actos semper dolor admonet annos.
Sed licet asperiora cadant spolierque relictis,

Non te deficient nostrae memorare camenae.
Nec solum tibi Pierii tribuentur hanores :
Pro te vel rapidas ausim maris ire per undas,
Adversis hiberna licet tumeant freta ventis,
Pro te vel densis solus subsistere turmis
Vel parvum Aetnaeae corpus committere flammae.
Sum quodcumque, tuum est. Noştri si parvula cura
Sit tibi, quanta libet, si sit modo, non mihi regna
Lydia, non magni potior sit jama Gylippi,
Posse Meleteas nec mallem vincere chartas.
Quod tibi si versus noster, totusVe minusve,
Vel bene sit notus suramo vel inerret in ore,
Nulla mihi statuunt finem te fata canendi.
Quin etiam mea tune tumulus cum texerit ossa,
Seu matura dies celerem properat mihi mortem,
Longa manet seu vita, tamen, mutata figura
Seu me finget equum rigidos percurrere campos
Doctum seu tardi pecoris sim gloria taurus
Sive ego per liquidum volucris vehar aera pennis,
Quandocumque hominem me longa receperit aetas,
Inceptis de te subtexam carmina chartis.
142
Cînd ne-ostoita durere de anii trecuţi mi-aminteşte.
Chiar şi mai rele să vină, răpindu-mi şi cele rămase,
N-ar înceta nici atunci să te laude muzele mele.
Nu doar măririle muzelor mele-ţi vor fi închinate,
Ci-aş înfrunta pentru tine năvalnice undele mării,
Chiar de-ar umfla furtunoasele valuri potrivnice vînturi.
M-aş arunca pentru tine eu singur în mijlocul luptei ;
Trupul plăpînd mi l-aş da să îl mistuie flacăra Etnei.
Tot ce sînt eu e al tău şi oricît de puţină să-ţi fie
Grija de mine, s-o ai doar, şi nu aş schimba-o pe toată
Lydia, nici de renumele, marele, al lui Gylippus,
Nici pe putinţa de-a-nvinge măreţele cărţi Meletee,
Căci de ţi-ar fi cunoscut pe de-a-ntregul sau numai în parte
Versul acesta al meu, de ţi-ar sta vreodată pe buze,
Nu-i să îmi pună sfîrşit să te cînt vreo voinţă, nici una.
Pînă şi-atunci cînd mormîntul va-nchide-osemintele mele,
Fie că mi-e pregătită o moarte nainte de vreme,
Ori că-mi rămîne-o viaţă-ndelungă, cu forma schimbată,
Fie în cal învăţat să străbată cîmpiile aspre,
Ori transformat într-un taur, mîndria domoalelor turme,
Fie în pasăre dusă de aripi în nalte văzduhuri,
Şi-oricît de lung va fi crugul să-mi dea iară forma normală,
Voi relua poezia-nceputelor cărţi despre tine.
1<H

TIBULLI ELEGIAE DE AMORE SULPICIAE

(TERŢII LIBRI, 8—12 ■■ ■ QVARTI, 2—6)

III, 8 = IV, 2

Sulpicia est tibi culta tuis, Marş magne, Kalendis ;
Spectatum e caelo, si sapis, ipse veni; *Hoc Venus ignoscet ; at tu, violente, caveto*
Ne tibi miranti turpiter arma cadant: Illius ex oculis, cum vuit exurere divos,
Accendit geminas lampadas acer Amov. Illam, quidquid agit, quoquo vestigia movit,
Componit furtim subsequiturque Decor ; Seu solvit crines, jusis decet esse capillis :
■ *. Seu compsit, comptis est venerada comis.*
Urit, seu Tyria voluit procedere palia :
Urit, seu nivea candida veste venit. Talis in aeterno felix Vertumnus Olympo
Miile habet ornatus, miile decenter habet. Sola puellarum digna est cui mollia caris
Vellera det sucis bis madefacta Tyros, Possideatque, metit quidquid bene olentibus arvis
Cultor odoratae dives Arabs segetis, Et quascumque niger rubro de litore gemmas
Proximus Eois colligit Indus aquis.
Hanc vos, Pierides, festis cantate Kalendis,
Et testudinea Phoebe superbe lyra. Hoc sollemne sacrum multos haec sumet in annos :
Dignior est vestro nulla puella choro.
144

ELEGIILE LUI TIBUL DESPRE IUBIREA SULPICIEI

(CARTEA A TREIA, 8—12 = CARTEA A PATRA, 2—6)

III, 8 = IV, 2

Marte puternic, Sulpicia ţi s-a gătit de kalende ;
Vino, de eşti înţelept, însuţi, din cer să o vezi ! Venera ţi-o va ierta, însă vezi, violente,-n uimire,
Vezi să nu-ţi cadă cumva armele,-n mod ruşinos : Amor şi-aţîţă din ochii aceleia, crudul, a' sale
Gemene torţe cînd vrea să îi aprindă pe zei. Tot ce ar face şi-oriunde îşi pune piciorul, Frumseţea
O însoţeşte mereu şi-o-mpodobeşte pe-ascuns. Şi-a dezlegat ea cosiţa ? cu păr despletit îi stă bine ;
Şi-a pieptănat-o ? ea e de adorat cu păr strîns. Arde cînd vrea să se-arate în mantia cea tyriană ;
Arde şi dalbă venind într-un veşmînt de omăt. Astfel Vertumnus ferice-n eternul Olimp se arată-n
Mii de podoabe şi-i vin toate la fel de frumos. Demnă-i doar ea între fete ca Tyrul să-i deie vopsite-n
Sucuri alese.-ndoit, moile lui ţesături. S-aibă şi cîte parfumuri adună din înmiresmate
Cîmpuri arabul avut în odorate culturi, Şi cîte perle culege pe ţărmul cel roşu al mării
Indul cel oacheş, vecin apelor de răsărit. Voi, Pieride, pe ea preamăriţi-o de sacre kalende,
Lira-ţi boltită-n baga, Phoebus, o cînte pe ea. Ea să primească mulţi ani închinarea aceasta solemnă ;
Fată mai demnă ca ea alta de-al vostru cor nu-i.
145

III, 9 = IV,3

Parce meo iuveni, seu quis bona pascua campi
Seu colis umbroşi devia montis aper, Nec tibi sit duros acuisse in proelia dentes;
Incolumen custos hune mihi şervet Amor. Sed procul abducit venandi Delia cura : O pereant silvae dejiciantque canes ! Quis furor est, quae mens, densos indagine colles
Claudentem teneras laedere velle manus ? Quidve iuvat furtim latebras intrare ferarum Candidaque hamatis crura notare rubis ? Sed tamen, ut tecum liceat, Cerinthe, vagari,
Ipsa ego per montes retia torta feram, Ipsa ego velocis quaeram vestigia cervi Et demam celeri ferrea vindla câni. Tune mihi, tune placeant silvae, si, lux mea, tec
Arguar ante ipsas concubuisse plagas : Tune veniat licet ad casses, inlaesus abibit, Ne veneris cupidae gaudia turbet, aper. Nune sine me sit nulla Venus, sed lege Dianae,
Caste puer, casta retia tange mânu; Et, quaecumque meo furtim subrepit amori,
Incidat in saevas diripienda feras. At tu venandi studium concede parenti, Et celer in nostros ipse recurre sinus.
146

III, 9 = IV,3

Cruţă-mi iubitul, mistreţ, de cutreieri păşunile bune
Ale cîmpiei, ori baţi coaste de munte umbrit. Colţii puternici să nu mi te pui să-i ascuţi a bătaie ;
Paznicu-i Amor să mi-1 apere nevătămat. Dar Deliana mi-1 poartă departe-n plăcerea vînării ;
Piară pădurile şi clinii să piară cu toţi. Ce nebunie-i ! ce minte ! hăţişuri de munte cu laţul
Să le închizi şi să îţi zgîrii gingaşele mîini. E vreo plăcere să intri pe-ascuns în culcuşul de fiară
Şi-n mărăcinii spinoşi dalbele tălpi să-ţi înspini ?
Totuşi, de mi-ar fi lăsat împreună cu tfne, Cerinthe,
Să rătăcesc, aş purta plasa-mpletită prin munţi. Aş căuta chiar eu însămi cea urmă a cerbului sprinten,
Cîinelui ager tot eu zgarda de fier dezlegînd. Codrii atunci mi-ar plăcea, dacă, soarele meu, eu cu tine
Descoperită aş fi că lîngă plase-am dormit. Las' să îmi cadă-n capcane mistreţul, căci teafăr pleca-va,
Făr' să mai tulbure-atunci dorul aprinsei iubiri. Azi, făr' de mine să n-ai vreo Venera, ci-n legea Dianei,
Tinere cast, să întinzi plasa cu castele mîini. Dacă-n iubirea-mi pe-ascunsul vreuna-ar pătrunde, aceea
Cadă spre-a o sfîşia fiarele crude-n bucăţi. Tu însă lasă-i părintelui tău pasiunea vînării
Şi, cît mai repede poţi, mi te întoarce la sîn.
147

III, 10 = IV, 4

Huc ades et tenerae morbos expelle puellae,
Huc ades, intonsa Phoebe superbe coma ; Crede mihi, propera, nec te iam, Phoebe, pigebit
Formosae medicas applicuisse manus. Effice ne macies pallentes occupet artus,
Neu notet informis candida membra color, Et quodcumque mali est et quidquid triste timemus
In pelagus rapidis evehat amnis aquis. Sancte, veni, tecumque feras, quicumque sapores,
Quicumque et cantus corpora fessa levant; Neu iuvenem torque, metuit qui fata puellae
Votaque pro domina vix numeranda facit; înterdum vovet, interdum, quod langueat illa,
Dicit in aeternos aspera verba deos. Pone metum, Cerinthe : deus non laedit amantes ;
Tu modo semper ama : salva puella tibi est; Nil opus est fletu : lacrimis erit aptius uti,
Si quando fuerit tristior illa tibi. At nune tota tua est, te solum candida secum
Cogitat, et frustra credula turba sedet. Phoebe, fave : laus magna tibi tribuetur in uno
Corpore servato restituisse duos. Iam celeber, iam laetus eris, cum debita reddet
Certatim sanctis laetus uterque focis ; Tune te felicem dicet pia turba deorum, Optabunt artes et sibi quisque tuas.
148

III, 10 = IV, 4

Vino aici şi alină durerile gingaşei fete,
Vino, o Phoebus, aici, mîndru de pletele-ţi lungi! Crede-mă, haide mai grabnic, căci nu-i regreta nici tu însuţi,

Phoebus, frumseţea s-atingi cu-alinătoarele mîini ! Fă ca să nu-i veştejească o ştearsă culoare candoarea,
Nici slăbiciunea să nu-i macine palidul trup ! Răul, oricare ar fi, şi de-orice cu tristeţe ne temem,
Ducă-l în mare acum rîul cu apele iuţi ! , Vino, o sacre, cu multele ierburi de leac şi cu toate
Cele deseîntece cu care-i întremi pe bolnavi;
Nu-l chinui pe un tînăr pe care destinul iubitei
îl îngrozeşte şi dă pentru stăpîna lui rugi ; Nalţă el rugi uneori, alteori, cînd o vede că zace,
Mustră cu aspru cuvînt zeii cei nemuritori. Leapădă-ţi teama, Cerinthe ; nu vatămă zeii amanţii :
Tu doar iubeşte mereu ; fata-ntrematã-i a ta. Nu e nevoie de plîns, ajutor de la lacrimi primi-vei,
Dacă iubita-ţi va fi ne-nduplecată cîndva.
Toată e astăzi a ta şi la tine curată gîndeşte ;
O împresoară în van ceata credulă acum. Phoebus, să fii favorabil şi laudă mare să-ţi fie
Că, printr-un trup ce-ai salvat, două vieţii-ai redat.
Fi-vei şi tu bucuros cînd, slăvit la altarele sacre,
îi vei vedea pe-amîndoi veseli cu daruri venind. Corul pioşilor zei te-a numi fericitul atuncea
Şi fiecare din ei arta ta şi-o va rîvni.
149

III, 11 = IV, 5

Qui mihi te, Cerinthe, dies dedit, hic mihi sanctus
Atque inter festos semper habendus erit: Te nascente novum Parcae cecinere puellis
Servitium et dederunt regna superba tibi. Uror ego ante alias : iuvat hoc, Cerinthe, quod uror.
Si tibi de nobis mutuus ignis adest; Mutuus adsit amor, per te dulcissima furia
Perque tuos oculos per Geniumque rogo. Mane Geni, cape tura libens votisque faveto. Si modo, cum de me cogitat, iile caiet.
Quod si forte alios iam nune suspiret amores,
Tune precor infidos, sancte, relinque focos. Nec tu sis iniusta, Venus : vel serviat aeque
Vinctus uterque tibi vel mea vincla leva ; Sed potius valida teneamur uterque catena, Nulla queat posthac quam soluisse dies.
Optat idem iuvenis quod nos, sed tectius optat: Nam pudet haec Uium dicere verba palam. At tu, Natalis, quoniam deus omnia sentis, Adnue : quid refert, clamne palamne roget ?
150

III, 11 = IV, 5

Sacră e ziua aceea ce mi te-a dat mie, Cerinthe,
Şi voi meni-o a-mi fi de sărbătoare mereu. Cînd te-ai născut, pentru fete o nouă sclavie cîntat-au
Parcele şi de domnit trufaş ţi le-au dăruit. Ard mai presus decît toate şi-mi place că ard, o Cerinthe,
Dacă te mistui şi tu-n flacăra ce m-a cuprins, împărtăşită să-mi fie iubirea, mă rog pe unirea
Dulce, furată, mă rog pe-ochii-ţi, pe Geniu mă rog. Bunule Geniu, primeşte-mi tămîia-ndurat şi plineşte-mi
Rugile, numai şi el ardă, la mine gîndind.
Iar de-ar tînji de acum înainte dup-alte amoruri,
Tu părăseşte, te rog, sfinte, altarul nedemn. Venere, nu fi nedreaptă nici tu, ori legaţi în aceleaşi
Lanţuri ne fă să-ţi slujim, ori îl dezleagă pe-al meu, Dar mai degrab' pe-amîndoi să ne lege un lanţ preaputernic
Ca nici o zi de acum să nu ni-1 poată slăbi. Tînărul şi el doreşte ca mine, dar numai în taină,
Căci i-e ruşine-a rosti astfel de vorbe făţiş. Iar tu Natalis, ca zeu ce pe toate le ştii, le-mplineşte,
Căci nu-i totuna de eşti tainic rugat ori făţiş ?
151

III, 12 ~ IV, 6

Natalis Iuno, sanctos cape turis acervos,
Quos tibi dat tenera docta puella mânu ; Tota tibi est hodie, tibi se laetissima coinpsit,
Stareţ ut ante tuos conspicienda focos, lila quidem ornandi causas tibi, diva, relegat;
Est tamen, occulte cui placuisse velit. At tu, sancta, fave, neu quis divellat amantes,
Sed iuveni, quaeso, mutua vincla para. Sic bene compones : ullae non iile puellae Servire aut cuiquam dignior illa viro. Nec possit cupidos vigilans deprendere custos
Fallendique vias miile ministret Amor. Adnue purpureaque veni perlucida palia : Ter tibi jit libo, ter, dea casta, viero ; Praecipit et natae mater studiosa, quod optat :
lila aliud tacita iam sua mente rogat; Vritur, ut celeres urunt altaria flammae, Nec, liceat quamvis, sana fuisse velit. Sis iuveni grata ac, veniet cum proximus annus, Hic idem votis iam vetus exstet amor.
152

III, 12 = IV, 6

O, Născătoare Iunonă, primr-ate pioasa tămîie,
Ce ţi-o aduce cu-a sa gingaşă mînă în dar Fata-nţeleaptă ce-i astăzi gătită voios pentru tine,
Toată a ta spre a fi cit mai frumoasă l-altar. Pune în seama-ţi, zeiţă, motivul că ea e gătită,
Totuşi mai are-n secret, cui să îi placă ar vrea. Sacro, ajută-i, ca nimeni să nu despărţească amanţii,
Tu rînduieşte-i, te rog, junelui lanţul la fel ! Bine, aşa-i vei uni : să nu creadă el alta mai demnă
De-a o iubi şi nici ea — altul mai demn decît el.
Paznicul care veghează nu poată surprinde iubiţii
Şi prin o mie de căi Amor i-nveţe-a-nşela ! Ruga-mplineşte-mi şi hai lucitoare-n veşmîntul de purpur,
Turtă şi vin să primeşti, castă zeiţă.-ntreit. Chiar dacă mama atentă prescrie dorinţele fiicei,

Ea mi te roagă acum ce-are în gînd tăinuit ; Arde cum flacăra iute îţi arde acum pe altare
Şi-oricît i-ar fi-ngăduit nu ar dori-a se-ntrema. Fii îndrăgită de tînăr şi-aceeaşi iubire la anul,
Veche de-acum, să o spui în rugăminţi tot la fel. 20
153

SULPÎCIAE ELEGIDIA

(TERŢII LIBRI, 13—18 = QUARTI, 7—12)

III, 13 = IV, 7

Tandem venit amor, qualem texisse pudori
Quam nudasse alicui sit mihi fama magis. Exorata meis Uium Cytherea Camenis
Attulit in nostrum deposuitque sinum. Exolvit promissa Venus : mea gaudia narret, ■ 5
Dicetur si quis non habuisse sua. Non ego signatis quicquam mandare tabellis.
Ne legat id nemo quam meus ante, velim, Sed peccasse iuvat, vultus componere famae
Taedet: cum digno digna fuisse ferar. 10
154

ELEGIOARELE SULPICIEI

(CARTEA A TREIA, 13—18 = CARTEA A PATRA, 7—12)

III, 13 = IV, 7

Iată,-n sfîrşit, a venit şi iubirea, pe care s-o tăinui
Din sfiiciune, decît să o dezvălui cuiva, Faimă mai mare îmi e ; îndurată de-a' mele Camene,
Mi 1-a adus şi 1-al meu sîn Cytherea 1-a pus. Şi-a-ndeplinit juruinţa Venera ; bîrfească-mi plăcerea 5
Cine se zice că nu ar fi avut-o pe-a sa. N-o să destăinui ceva prin tăbliţe cerate, ca nimeni
Să nu le poată citi mai înainte de-al meu. A fi greşit însă-mi place şi masca virtuţii mi-e groază
A mi-o lua : cu cel demn, demnă s-ar spune c-am fost. 10
155

III, 14 = IV, 8

Invisus natalis adest, qui rure molesto
Et sine Cerintho tristis agendus erit. Dulcius urbe quid est ? An villa sit apta puellae
Atque Arretino frigidus amnis agro ? Iam, nimium Messalla mei studiose, quiescas;
Non tempestivae saepe, propinque, viae. Hic animum sensusque meos abducta relinquo
Arbitrio, quamvis non sinis esse, meo.
156

III, 14 = IV, 8

Groaznică ziua de naştere, iată, la ţară.-ntristată,
Fără Cerinthus cu greu a mi-o petrece mi-e dat. Ce-i mai plăcut ca oraşul ? şi-s demne cumva de o fată
Vila şi recele rîu într-un ţinut arretin ? Tu, o Messalla.-ncetează cu grija prea mare de mine, 5
Drumuri de-acestea nu-mi sînt, bunule, dese pe plac. Sufletul meu şi simţirea aici mi le las, de sînt dusă ;
Asta mi-e voia, oricît nu vrei .să fie aşa.
157

III, 15 = IV, 9

Scis iter ex animo sublatum triste puellae ?
Natali Romae iam licet esse tuo. Omnibus iile dies nobis natalis agatur,
Qui nec opinanti nune tibi forte venit.

III, 15 = IV, 9

Ştii că din sufletul fetei e ştearsă-ntristata plecare ?
Poate, de ziua ta, să fie la Roma şi ea. Ziua aceea va fi petrecută de noi împreună ;
Ceea ce nici nu sperai, iată, deodat' ţi-a sosit.
158
159

III, 16 = IV, 10

Gratum est, securus multum quod iam tibi de me Permittis, subito ne mole inepta cadam.
Sit iibi cura togae potior pressumque quasillo Scortum quam Servi filia Sulpicia :
SolUciti sunt pro nobis, quibus illa dolori est Ne cedam ignoto maxima causa toro.
160

III, 16 = IV, 10

Sînt bucuroasă că tu îţi îngădui atîtea de mine,
Sigur că nu aş putea, proasta, deodat' să mă pierd.
Ai, mai degrabă decît de Sulpicia, fiica lui Serviu, Grijă de coşul cu tort greu şi-al mişelei veşmînt !
Sînt temători pentru noi şi mare prilej de durere 5
E pentru ei ca-ntr-un pat mie nedemn să n-ajung.

III, 17 = IV, 11

Estne tibi, Cerinthe, tuae pia cura puellae,
Quod mea nune veacat corpora fessa calor ?
A ego 11011 aliter tristes evincere morbos

Optarim, quam te si quoque velJe putem.
At mihi quid prosit morbos evincere, si tu Nostra potes îento pectore ferre mala ?
162

III, 17 = IV, 11

Porţi-i tu, oare, Cerinthe, o grijă pioasă iubitei.
Pentru că-i mistuie-acum febra trupşorul slăbit ?
Nu îmi doresc eu încalţe să birui durerea cea mare, Numai de ştiu că şi tu însuţi la fel o doreşti.
Oare la ce mi-ar putea folosi să înving suferinţa, Cînd tu cu suflet senin răul mi-1 poţi îndura ?
163

III, 18 = IV, 12

Ne tibi sim, mea lux, aeque iam fervida cura Ac videor paucos ante fuisse dies,
Si quicquam tota commisi stulta iuventa Cuius me fatear paenituisse magis,
Hesterna quam te solum quod nocte reliqui, Ardorem cupiens dissimulare meum.

III, 18 = IV, 12

Soarele meu, să nu fiu niciodată iubită de tine Cum mi se pare că de cîteva zile am fost,
Dacă-n întreaga juneţe, nebuna de mine, făcut-am Faptă de care să spun că m-aş fi fost ruşinat
Mai mult decît că în noaptea trecută lăsatu-te-am singur, Vrînd înadins să-ţi ascund mistuitorul meu dor.

TIBULLI

(TERŢII LIBR1, 19—20 = QUART1, 13—14)

ni, 19 = iv, 13

Nulla tuum nobis subducet femina lectum :
Hoc primum iuncta est foedere nostra venus. Tu mihi sola places, nec iam te praeter in urbe
Formosa est oculis ulla puella meis. Atque utinam posses ***uni*** *mihi bella vicieri!*
Displiceas aliis : sic ego tutus ero. Nil opus invidia est, procul absit gloria vulgi:
Qui sapit, in tacito gaudeat iile sinu. Sic ego secretis possum bene vivere silvis,
Qua nulla humano sit via trita pede. Tu mihi curarum requies, tu nocte vel atra
Lumen, et in solis tu mihi turba locis. Nune licet e caelo mittatur amica Tibullo,
Mitteţur frustra deficietque Venus ; Hoc tibi sancta tuae Iunonis numina iuro,
Quae sola ante alios est mihi magna deos. Quid facio demens ? Heu ! 'heu ! mea pignora cedo ;
Iuravi stulte : proderat iste timor. Nunq tu fortis eris, nune tu me audacius ures :
Hoc peperit misero garrula lingua malum. Iam faciam quodcumque voles, tuus usque manebo,
Ne fugiam notae servitium dominae, Sed Veneris sanctae considam vinctus ad aras :
Haec notat iniustos supplicibusque favet.
166

TIBUL

(CARTEA A TREIA, 19—20-" = CARTEA A PATRA, 13—14)

m, 19 = IV, 13

Din aşternutu-ţi nu o să mă smulgă vreo altă femeie,
Căci prin acest jurămînt dragostea-ntîi ne-a legat. Tu doar îmi placi şi-n afară de tine-n oraş nu se află
Fată în ochii mei să pară frumoasă a fi. O, dac-ar fi să îmi pari numai unuia mie frumoasă.
Altora să le displaci ; astfel voi fi liniştit. Nu-mi vreau invidii, departe de mine a vulgului fală ;
Tainic se va bucura-n sine cel ce-i înţelept. Astfel mă simt eu în stare-a trăi în adîncul pădurii,
Unde să nu fi călcat calea picior omenesc.
Tu îmi astîmperi aleanul ; lumină în noaptea cea neagră,
Lumea, în locuri pustii, eşti pentru mine doar tu. Cerul îi poate trimite acum lui Tibul o amică.
Dar ar trimite-o-n zadar ; Venera l-ar părăsi. Asta ţi-o jur pe Iunona-ţi şi sfinte puterile sale,
Căci pentru mine ea e cea mai de seamă-ntre zei. Ce fac, nebunul de mine,-mi cedez chezăşia, vai mie,
Cît de prosteşte-am jurat; teama-i mi-era de folos. Fi-vei mai crudă de-acum şi mai tare de-acum mă vei arde ;
Limba-mi vorbâreţă, vai, răul acesta-mi făcu.
Nu voi fugi din robia de-acum cunoscutei stăpîne
Veşnic fiind doar al tău, ce-mi porunceşti o să fac. Ingenunchea-voi învins la altarele sacrei Venere ;
Ea, pe nedrepţi însemnînd, sprijină pe rugători.
167

&£

III, 20 = IV, 14

Rumor *ait crebro nostram peccare puellam Nune ego me surdis auribus esse velim.*
Crimina non haec sunt nostro sine facta dolore : Quid miserum torques, rumor acerbe ? Tace.

III, 20 = IV, 14

Cum că iubita mă-nşală, aşa umblă repede Zvonul ;
O, cit aş vrea să pot fi surd întru totul acum. Astfel de fapte nu-mi fac decît răul, vai, bietul de mine.
Crudule Zvon, pentru ce oare mă chinui, vai ? Taci !

NOTE LA CUVINT ÎNAINTE

[1] *Literatura epocii lui Augustus* mai este delimitată şi prin anii 43 î.e.n., anul morţii lui Cicero, şi 17 sau 18 e.n., anul morţii lui Ovidiu (cf. J.W. Duff, *A Literary History of Rome,* London and Leipsic, 1909, p. 433).

[2] Acelaşi sens îl atribuie elegiei şi Ovidiu în *Avi.* III, 9, 1—4. Pentru sensurile cuvîntului la greci vezi şi W.Y. Sellar, *The Roman Poets of the Aiigustan Age,* Oxford, 1899, p. 204.

[3] Hegel întrevede în distihul elegiac începutul unei „rotunjiri strofic*" *(Prelegeri* de *estetică,* II, Buc. Ed. Acad., p. 550).

[4] Vezi J.W. Duff, op. *cit.,* pag. 546 şi Nicolae Lascu, *Ovidiu. Omul si Poetul,* Ed. „Dacia", 1971, p. 94 sqq.

[5] Horaţiu, *A.P.* 75—78.

[6] Quintilian nu se sfieşte nu numai să-i compare pe scriitorii latini cu cei greci, ci chiar să releve supremaţia valorică a latinilor : *„Elegia Graecos quoque provocamus, cuius mihi tersus at-que elegans maxime videtur auctor Tibullus. Sunt qui Propertium malint. Ovidius lascivor, sicut durior Gallus."* „Chiar şi în elegie, al cărei fin şi elegant autor mi se pare, în primul rînd, Tibullus, îi putem concura pe greci. Unii îl preferă pe Propertius. Ovidius este mai lasciv decît amîndoi, după cum Gallus este mai dur" *(Instit. or.* X, 1, 93).

[7] Ovidiu, *Trist.,* IV, 10. 51—54 şi Trist., II, 445—468.

[8] Vezi I, 1, 19 sqq. ; I, 5, 31 sqq.; I, 10, 15 ; II, 1 passim;
II, 4, 53.

[9] Horaţiu, *Ep.,* I, 4 şi O., I, 33. -

[10] La finele mss.-lor *Ambrosianus* şi *Vaticanus,* figurează următoarea notiţă bibliografică : *„Albius Tibullus, eques R + egalis, insignis forma cultuque corporis observabilis, ante alios Corvi*-raurn *Messalam Or + iginem dilexit cuius et contubernalis Aqui-tanico bello militaribus donis donatus est. Hic multorum iudicio principem inter elegiographos optinet locum. Epistolae quoque eius amatoriae quamquam breves omnino utiles sunt. Obiit adolescens ut indicat epigramma supra scriptum."* „Albius Tibullus, cavaler roman (atît aici, cît şi la Or -f- *iginem,* traducem textul cu conjecturile în general acceptate ; vezi rîndurile următoare), de o frumuseţe aleasă şi remarcabil prin grija pe care o acorda împodobirii propriei persoane, a fost, mai persus de toate, prietenul devotat al lui Messala "Corvinus, oratorul, şi, făcînd parte din
170
suita acestuia în războiul contra aquitanilor, a fost distins cu ordine şi medalii militare. După judecata multora, el deţine locul de frunte printre poeţii elegiaci. A murit tmăr, aşa «im arătă epigrama citată mai sus."
Baehrens, în *Tibullische Blätter,* Jena, 1876, vedea în această notiţă biografică o prescurtare a aceleia care trebuie să fi figurat în *De Poetis* de Suetonius. Astăzi, ce-rcetătorii operei tibuliene sînt de părere că această biografie e de la finele antichităţii, aşa cum a demonstrat E. Hiller încă din 1883, şi că datele pe care le conţine sînt împrumutate din opera poetului şi din epigrama (vezi iafra n. 14) lui Domitius Marsus. In plus, prin textul corupt în cîteva puncte esenţiale, această *Vita* îşi pierde mult din autoritate (cf. J.W. Duff, *op. cit.,* p. 552). Cele două părţi corupte ale textului sînt cuvintele *„regalis",* după *„eques"* şi *„originem",* după *„Messalam".* Acestea au fost corectate în *„Romanus"* şi *„ora-torem".* Baehrens însă propune să se citească *„R/omanus/"* şi e *Gabis" (* = e *Gabiis),* identificînd astfel proprietatea şi, poate, locul naşterii poetului.

[11] I, 3, 5 sqq.

[12] *Marcus Valerius Messalla Corvinus* (64 î.e.n. — 8 e.n.), celebru ortor, comandant de oşti, gramatic, istoric literar, cunoscut ca patron literar, el însuşi poet, partizan al lui Brutus, a fost proscris în anul 43 î.e.n.. A avut un rol important în lupta de la Actium. A condus mai multe expediţii militare, iar în anul 27 î.e.n., în urma victoriei asupra populaţiilor din Pirinei, i-a fost acordată sărbătorirea trimfului. In cercul literar patronat de el
-au scris, printre alţii, Tibul, Lygdam, Suplicia, panegiristul său şi, o vreme, Properţiu şi Ovidiu. Tradiţia antică, în special Appian, ni-1 prezintă ca pe un om de un caracter deosebit. A devenit celebru răspunsul său dat lui Octavianus, după bătălia de la Actium, că, atît la Philippi cît şi la Actium, el a luptat de partea cea dreaptă. Or, la Philippi, el a luptat împotriva lui Octavianus. S-a spus despre cercul său literar că ar fi fost unul de opoziţie sau, cel puţin, de rezistenţă discretă faţă de escrescenţele politice oficiale, îmbrăţişate pe larg în cercul lui Mecena. Oricum, rămîne încă neexplicată lipsa numelui împăratului în întregul *Corpus Tibullianum.*

[13] Horaţiu, O., I, 33.

[14] Din interpretarea următoarei epigrame : *„Te quoque Ver-gilio comitem non aequa, Tibulle, I Mors iuvenem Campos misit ad Elysios. / Ne foret aut elegis molles qui fleret amores j Aut caneret forti regia bella pede."* „Chiar şi pe tine, ortac lui Vergiliu, Tibule, nedreapta / Moarte, de tînăr te-a dus în Elisse Cîmpii / Spre-a nu mai fi,-n elegii, cin' să plîngă gingaşele-amoruri / Nici cin' să cînte regeşti lupte,-n eroicul vers", care, în manuscrise, precedă anonim amintita *Vita Tibulli,* anonimă şi ᵉŞ, dar despre care Scaliger, în ediţia sa din 1577, menţionează ᶜa, în *Fragmentum CtCiacianum,* purta semnătura *Domiti Marsi V-* în care, prin *elegis molles qui fleret amores,* sînt definite atît
onalitatea *(fleret),* cît şi tematica elegiei *(molles amores),* iar prin ■*anaret forti regia bella pede* sînt numite atît principala trăsă-
17!
tură formală a poemului epic, a epopeii, *(forti pede* = în picioi cadenţat, puternic = hexametrul, versul eroic), cit şi aceea de conţinut *(regia bella),* deducem că moartea lui Tibul a survenit
după apariţia Eneidei.

[15] Principalele manuscrise sînt: a) complete : *Ambrosianus* (Milano, sec. XIV) ; *Vaticanus* (Roma, sfîrşitul sec. al XlV-lea) ; b) fragmentare : *Fragmentum Cuiacianum* (azi pierdut) ; c) extrase ; *Excerpta Frisingensia* (sec. al XI-lea) ; *Excerpta Parisina* (sec. al XII-lea şi al XlII-lea) ; d) inferioare : *Guelferbytanus* (sec. al XV-lea) ; *Liber Cuiacianus* (sec. al XV-lea). Ediţii : a) princeps : *Roma,* 1475 (unii citează drept ediţie princeps : *Puccius,* 1502) ; b) critice : I, pînă la 1829: *Scaliger* (1577—1607) ; *Broekhuisen* (1708) ; *Volpi* (1749) şi *Heyne* (1755-1798); II, 18 29 — 1876: *Lachmann* (1729—1835); *Haupt* (1853— 1868); III, după 1876: *Baehrens* (1878); *Hiller* (1885—1891), *Vahlen* (1904) ; *Postgate* (1905—1914) ; *Nemethy* (1906) ; *Cartault* (1909) ; *K.F. Smith* (1913) ; *Ponchont* (1924—1931) ; *F.W. Lem*
(1937—1964).

[16] Cf. A. Cartault, *A propos du Corpus Tibulllanum,* Paris
1906, p. 561 sqq.

[17] Ettore Paratore, *La litteratura latina dell'età republicana e augustea. L'età augustea,* Sansoni/Accademia, 1969, I, p. 462
[18] Vezi A. Cartault, *A propos...,* p. 562 sqq.
[19] Cf. Geyza Nemethy, *Lygdami Carmina,* Budapesta, 1906
p. 88 sq.
[20] Cf. A. Cartault. *Tibulle et Ies auteurs du Corpus TibulUanum,* Paris, 1909, p. 78.
[21] Amintind de fidelitatea unor soţii fără de bărbaţii lor, Hieronymus, în *Adv. Iovin.,* I, 46, relatează următoarele : *„Va-leria, Messallarum soror, amisso Servio viro nulii volebant nu-bere ; quae interrogata cur faceret ait sibi semper maritum vi-vere",* „Valeria, sora Messallilor, pierzîndu-şi soţul, pe Severius, nu voia să se mărite cu nimeni, iar, întrebată de ce procedează aşa, a răspuns că pentru ea soţul ei trăieşte pururi." Messallii pomeniţi aici ar putea fi M. Valerius Messalla Corvinus, protectorul lui Tibul, şi M. Valerius Messalla Potitus, probabil fraţi, deşi nici un izvor nu atestă acest fapt, iar Severius, soţul surorii lor, ar putea fi fiul amicului lui Cicero.
[22] In prezentarea ipotezei compunerii poemelor în care este cuprins *romanul Sulpiciei* i-am urmat, uneori în literă, pe susţinătorii acesteia, în special pe A. Cartault, (cf. *Tibulle...,* p. 80 sqq.), înlocuind, însă, certitudinea prin prezumţie, deoarece această ipoteză nu se bazează pe nimic altceva decît pe fantezie, e adevărat, o fantezie strunită de frîiele acceptabilului.

NOTE LA ELEGII

I, 1.
v. 9. Speranţa *(Spes ; Elpis,* la greci), divinitate a cărei sărbătoare cădea la 1 august, avea un templu în Forum Olitorium.
v. 11. Stîlpul părăsit în ogoare este semnul de hotar. Aceste semne, pari sau simple trunchiuri de lemn, erau cuprinse în cultul lui *Terminus,* divnitate protectoare a haturilor dintre ogoare. *Terminaliile,* sărbători închinate acestei divinităţi, cădeau la 23 februarie.
v. 11—12. De piatra din răscruce se lagă vechi credinţe religioase. E posibil ca ele să fi fost asimilate cultului lui *Terminus.*
v. 14. Acest zeu este foarte greu de idenitficat. Nu e exclus ca Tibul să folosească aici, ca şi in I, 5, 27, un singular colectiv, referindu-se la zeii rustici în general.
v. 15. *Cerere* (Ceres), veche divinitate latină a vegetaţiei, zeiţă a ogoarelor semănate cu grîu şi a recoltelor de cereale. Blondă, pentru că avea părul de culoarea spicelor coapte, avea un templu la poalele Aventinului. *Cerialia,* sărbătorile închinate zeiţei, cădeau la 12 aprilie.
v. 20. *Larii (Lares familiares* ; *praestites ; compitales)* sînt la origine divinităţi ale fecundităţii. După o versiune, ei sînt fraţi gemeni, fiii lui Mercur şi ai nimfei Lara, după alta, reprezentau sufletele strămoşilor care vegheau asupra urmaşilor. Cultul lor era foarte răspîndit la romani. Larii custozi ai ogoarelor sînt *Lares compitales.*
v. 21. *Curăţa (lustrabat)* : jertfa, în cazul de faţă viţeaua înjunghiată, purifica şi apăra în acelaşi timp de boli cireada. *Lustratio,* purificarea ogoarelor, a sclavilor, a uneltelor şi vitelor de muncă, a cirezilor şi a turmelor era o prescripţie religioasă, strict respectată de romani.
v. 36. *Pales,* divinitate pastorală, ocrotitoare a turmelor şi a păstorilor, fără o legendă anume, avea un cult pe Palatin. Sărbătorile ei, numite *Palilia,* cădeau la 21 aprilie.
v. 54v După ce erau înfăţişate în cortegiul triumfal, prăzile de război care constituiau trofee erau folosite pentru împodobirea templelor zeilor care au patronat luptele şi a casei învingătorului.
v. 67. *Manii,* divinităţi de origine obscură, genii protectoare, umbre ale morţilor, răzbunători din fire, erau îmbunaţi prin tot felul de daruri. însăşi denumirea lor este o antifrază.
173
I, 2.
v. 1. In mod obişnuit, romanii beau vinul amestecat cu apă. *Merum* este vinul pur.
v. 3. *Bacchus,* aici, vinul.
v. 7. Cu acest vers debutează un celebru motiv alexandrin, *paraclausitiron,* cîntec la uşa iubitei.
v. 16. *Venus,* zeiţă a frumuseţii şi iubirii, divinitate a vegetaţiei şi fertilităţii, ca mamă a lui Eenea, era considerată patroană a Romei.
v. 25. In manuscrise, versurile 25 şi 25a se succed fără interval. Pentametrul care urmează v. 25 este neautentic.
v. 39—40. Distihul se referă la cruzimea Venerei mimate.
v. 51. *Medeea,* magiciană celebră din Calchis, nepoata Circei, fiica regelui Aeetes. Prin vrăjile ei 1-a ajutat pe Iason să pună mina pe Lîna de aur, devenind apoi soţia acestuia. Printre multele ei cruzimi se numără şi uciderea propriilor copii, pentru a-1 pedepsi pe Iason care o părăsise.
v. 65—70. Pasajul acesta a suscitat o serie de interpretări contradictorii. La cine face Tibul aluzie prin acel *iile* ? La *Me-ssalla* ? In acet caz, Delia ar deveni o simplă convenţie literară, o „iubire închipuită." La soţul Deliei ? Dar, din restul elegiei sîntem încredinţaţi că el era la Roma. La el însuşi ? în acest caz rămîne inexplicabilă apoziţia din v. 71 sqq. La un rival ? Tibul era însă la începutul idilei sale şi nu putea avea încă un rival. La un personaj nedeterminat ? Textul mss.-lor nu permite însă această interpretare. S-a emis şi ipoteza că textul ar fi corupt şi că ar trebui citit *fuat* în loc de *Suit,* păstrîndu-se *possit,* aşa cum apare în unele mss., în loc de *posset,* dar, în acest caz, se contrazice prezenţa sigură a lui *maluerit.* In traducere am menţinut o oarecare nedeterminare (cu vagi aluzii, totuşi, la Messalla), interesîndu-ne, în primul rînd, opoziţia dintre soldat şi amant.
I, 3.
v. 1—2. Se referă la expediţia lui Messalla în Orient, din a cărui *Cohors Praetoria* urma să facă parte şi Tibul.
v. 3. *Pheacia* (Corcyra), nume vechi ale insulei Corfu. Citarea Pheaciei mai însemna şi evocarea unui loc al plăcerilor, al „iubirilor gingaşe."
v. 4. *Mors,* zeiţă a morţii, una dintre divinităţile Infernului.
v. 11. *Sorţi,* tăbliţe avînd înscrise tot felul de răspunsuri car»
erau interpretate.
v. 17—18. *Ziua cea sacră a lui SaTunc* este sabatul iudeilor care, în epoca lui August, avea mulţi adepţi la Roma.

v. 23. *Isis,* divinitate egipteană al cărei cult era celebrat în special de către femei, avea un templu în Gîmpul lui Marte.
v. 31—32. *Ceata de Pharos,* preoţi egipteni, recrutaţi din insula Pharos, ai Isidei. Delia „aleasă în ceata lui Pharos[1]*, distinsă prin frumuseţe, întrucît preoţii zeiţei, îmbrăcaţi în veşminte
174
rudimentare, de in şi raşi In cap nu erau o apariţie tocmai agreabilă.
v. 67. *Sceleratul lăcaş* este Hadesul.
v. 69. *Tisiphona,* una dintre furii, genii răzbunătoare care îi pedepseau pe Gei nelegiuiţi.
v. 73. *Iunona,* soţia lui Jupiter, protectoare a femeilor, în special a celor măritate. Romanii considerau că există o *Iuno* a femeilor, aşa cum credeau în existenţa unui *Genius* al bărbaţilor. ■ Iunona a fost asimilată cu Hera, zeiţa grecilor. De numele ei sînt legate nenumărate legende. Era supranumită *Iuga,* fiindcă proteja căsătoriile ; *Lucina,* fiindcă ajuta naşterile; *Moneta,* fiindcă gîştele de pe Capitoliu, consacrate ei, i-au prevenit pe romani la atacul galilor. Sărbătorile închinate ei, *Matronalia,* care aminteau curajul sabinelor care au intervenit în cearta dintre taţii şi soţii lor, oprindu-i să se distrugă unii pe alţii, cădeau îndeobşte la 1 martie, dar şi Kalendele tuturor lunilor îi erau dedicate tot Iunonei.
v. 73—74. *Ixion,* rege al Lapiţilor, căsătorit cu Dia, fiica regelui Deioneus, nevoind să-i dea socrului său darurile promise înainte de nuntă, îl omoară pe acesta şi-1 aruncă într-o groapă cu jeratic. Nu s-a aflat nimeni care să-1 purifice de sperjur şi de crimă. Pînă la urmă 1-a purificat însuşi Jupiter. Ixion, nelegiuit cum era, a încercat s-o necinstească pe Iunona. Jupiter însă a înlocuit-o pe Iunona cu un nour. Din împreunarea lui Ixion cu nourul s-au născut fiinţele monstruoase numite centauri. Ca pedeapsă că a rîvnit-o pe Iunona, Jupiter 1-a aruncat pe Ixion în Infern, unde o roată de foc îl chinuie veşnic.
v. 75. *Tityos,* gigant din Euboea, fiindcă a încercat s-o necinstească pe Leto, iubita lui 2eus şi mama lui Apollo şi a Artemidei, este ucis de copiii acestuia şi aruncat în Infern.
v. 78. *Stirpea lui Danaus,* Danaidele, cele cincizeci de fiice ale regelui Argosului, Danaus. Fiindcă, la rugămintea părintelui lor, căruia un oracol i-a prezis că va muri de mîna unuia dintre nepoţii săi, şi-au ucis soţii, Danaidele au fost condamnate să umple, în Infern, un butoi fără fund.
I, 4.
v. 1. *Priap,* paznicul viilor şi al grădinilor, zeu al virilităţii şi al fecundităţii, fiul lui Dionysos şi al Afroditei. împreună cu Silenius şi cu Satirii făcea parte din cortegiul zeului vinului. După tradiţia mjtografică, Hera, geloasă pe Afrodită, a făcut ca fiul acesteia să se nască diform. Abandonat, din această cauză,
175
de către mama sa, Priap a fost găsit în munţi de nişte ciobani care s-au închinat virilităţii lui. Iniţial a fost venerat în Lampsacos (Asia Mică). Cultul lui a fost introdus de timpuriu în Grecia şi, de aici, la Roma. Avea statui grosolane, în grădini si livezi, care-1 înfăţişau înarmat cu un cosor, o coasă sau un ciomag şi vopsit, în unele părţi, puternic cu miniu. A devenit şi mai popular prin glumele care se făceau la adresa sa. Locul în care acestea prolifereau erau, în general, banchetele. Era folosit, în grădini, şi ca sperietoare a păsărilor. De numele lui se leagă *epigramele priapeice, Priapeia,* poezii fără perdea, cuprinzînd elogiul virtuţilor zeului şi ameninţări şi glume la adresa diferitelor categorii de oameni, în special a comesenilor. Epigrama priapeică, introdusă la romani, se pare, de către Catul, s-a bucurat de mare succes. Însuşi Vergiliu este bănuit ca autor al unor priapei. Două epigrame de acest fel, atribuite lui Tibul, au fost respinse de exegeţi ca neautentice.
v. 25—26. *Dictynna,* cognomen al Dianei.
v. 32. *Elidanul manej (eleo carcere)* este, propriu-zis, linia de~start din incinta de unde plecau carele de cursă în concursurile olimpice. Olimpia se afla în Elida.
v. 63. *Nisus,* rege al Megarei, avea în cap - o şuviţă de păr ca purpura care-1 făcea neînvins. Scylla, fiica lui, îndrăgostită de Minos, care a atacat Megara, a tăiat această şuviţă şi a predat astfel cetatea duşmanului. După moarte, Nisus a fost transformat în vultur de mare. *Pelops,* fiul lui Tantalus, regele Phry-giei. In tinereţe a fost tăiat în bucăţi de către tatăl său şi oferit ca hrană la un ospăţ al zeilor. Zeii însă, ştiind, au refuzat să mănînce. Doar Demetra, neştiutoare, a apucat să-i mănînce o bucată din umăr. Zeii au pus bucăţile la loc şi l-au readus la viaţă. In locul bucăţii mîncate de către Hera i s-a pus o placă de fildeş. El este considerat întemeietorul Jocurilor Olimpice.
v. 68—70. Ops, zeiţa abundenţei şi a fertilităţii, soţia lui SaTunc, identificată cu Rhea şi confundată de romani cu Cybele, zeiţa frigiană de pe muntele Ida, ai cărei slujitori erau despuiaţi de virilitate.
v. 73. Personaj neidentificat.
v. 81 *Marathus,* ..personaj" a cărui indentitate literară este
mult mai plauzibilă decît cea reală. 176
I, 5.
v. 15—16. *Triviei,* fiind *Dea Triformis,* i se aduceau nouă rugi ; de trei ori cîte trei.
Descins la tunică (tunicisque solutis) : în timpul divinaţiilor toate nodurile trebuiau desfăcute, altfel divinaţiile nu-şi aveau efectul. '
v. 35—36. *Notus* şi *Eurus,* personificări divine ale vînturilor de sud şi de sud-est.
V. 45—46. *Thetis,* divinitate marină, una dintre fiicele lui Nereu (de unde şi denumirea de Nereide) şi ale Doridei, divinitate marină şi ea, obişnuia să vină goală, călare pe un delfin pe care-1 strunea din frîie, şi să se odihnească într-o peşteră din golful Haemoniei, numele vechi al Thesaliei. Aici o vede Peleu, care, îndrăgostindu-se de ea, reuşeşte, cu ajutorul lui Proteu, zeul marin, să şi-o facă soţie. Din unirea lor s-a născut Ahile.
v. 52. *Striga,* aici, pasăre fabuloasă care cîntă noaptea pe acoperiş şi despre care se credea că suge sîngele copiilor.
v. 70. *Fortuna,* veche zeitate romană, stăpînă a sorţii, avea în mîini Cornul Abundenţei şi o cîrmă, semn că ea conducea destinele lumii şi era legată la ochi, semn că Soarta este oarbă.
I, 6.
v. 21—22. *Bona Dea,* divinitate protectoare a femeilor, al cărei cult era o contaminare între cultul vechii divinităţi italice. *Fauna,* şi cel al zeiţei greceşti. *Damia.* La misterele ei accesul bărbaţilor era interzis, crezîndu-se că acel care ar asista la ele şi-ar pierde vederea.

v. 43. *Zeul :* Tibul se referă aici la puterea divină în general, fără a specifica un zeu anume.
v. 45. *Bellona,* divinitate a războiului, înfăţişată mînînd un car de luptă şi avînd în mînă o sabie, lance sau o torţă aprinsă.
v. 67—68. Rochia lungă, tivită la poală cu un volan *(instita)* Şi *panglicile,* un fel maramă din care atîrnau pe spate două fişii lungi, erau purtate numai de către matroanele romane, fi-indu-le interzise curtezanelor.
177
I, 7.
v. 1. *Parcele,* trei surori, Clotho, Lachesis, Atropos, considerate zeiţe ale sorţii şi asimilate cu Moirele din mitologia elină.
v. 3—4. *Aquitania,* provincie în Galia meridională ; *Ataxul* (Audă), rîu în Galia Narbonensis.
v. 9. *Pyrenii Tarbellici,* populaţie din Aquitania, între Pirinei şi Adour.
v. 10. *Santonii,* populaţie din Galia Celtică, pe coasta oceanului, între Charente şi Garonne (Saintonge):
v. 11. *Ararul* (Saâne), afluent al Rhodanului (Ronul) şi *Garu-nna* (Garonne), fluvii în Aquitania.
v. 12. *Carnutii,* populaţie din Galia Centrală ; *Ligerul* (Loire), rîu în Galia. ' v. 13. *Cydnul,* rîu în Cilicia.
v. 21. *Sirius,* stea a Caniculei.
v. 27. *Osiris,* zeu al agriculturii la egipteni, identificat de greci cu Dionysos şi de romani cu Bacchus.
v. 28. *Boul Apis,* despre care egiptenii credeau că are în el sufletul lui Osiris.
v. 49. *Geniul,* divinitatea protectoare a oricărei persoane, daimonionul.
v. 59. Partea din Via Latina pe care a construit-o Messalla, în planul mai larg de reconstrucţie, început de August după 27 î. e. n..
I, 8.
v. 3—4. Sînt amintite trei feluri de divinaţie: prin sorţi *(sortes),* prin observarea măruntaielor *(extispicium)* şi prin cînte-cul păsărilor interpretat de către auguri *(augurium per oscines).*
v. 7. ZeuZ=Amor. Unii comentatori văd aici, ca şi în I, 2, 88, un *deus pro dea,* deci, Venus.
v. 19. E vorba de superstiţia posibilităţii trecerii recoltelor, cu ajutorul vrăjilor, dintr-un lan în altul. încercarea de punere în practică a acestei superstiţii era, în Legea celor XII table, pedpsită cu moartea.
v. 51. Prin boală *(sontica causa, morbus sonticus)* se înţelege de obicei o boală deosebită (de cele mai multe ori epilepsia), singura care-1 putea împiedeca pe un pîrît să se prezinte la judecată.
178
v. 69. Numele sub care este prezentată tînăra iubită de Marat-hus. A fost identificată cu Pholoe (cf. Horaţiu, *O,* I, 33 ; II, 5 şi III, 15).
I, 9.
v. 3—4 *Pedeapsa,* personificare a răzbunării. v. 6. *Numina,* voinţa divină.
v. 33. *Campania,* regiune renumită pentru fertilitatea sa.
v. 34. *Falern,* regiune celebră prin podgoriile şi prin vinurile sale.
v. 62. *Lucifer,* steaua dimineţii (planeta Venus). Poeţii îi atribuiau ca şi soarelui şi lunii un car tras de cai.
v. 65. *„A ta",* soţia celui care 1-a corupt prin cadouri pe Marathus.
I, 10.
v. 30. *Marte,* zeu al războiului, avea un cult deosebit *ie* interesant la romani, de numele lui fiind legată naşterea întemeietorilor legendari ai Romei, Romulus şi Remus.
v. 36. *Charon,* celebrul luntraş al Infernului.
v. 45. *Pacea* (Pax), zeiţa păcii, identificată cu Irene din mitologia greacă, era înfăţişată ca o tînără, în rochie albă, strălucitoare, avînd în mîna dreaptă o ramură de măslin (uneori caduceul lui Mercur), iar în cea stingă. Cornul Abundenţei.
II, 1.
v. 3. *Bacchus* era prezentat purtind coarne. In afară de iederă el mai era împodobit şi cu un ciorchine. Grecii 11 supranumeau şi *kerasforos, taurokeros şi boukeros.*
v. 16. Albul era culoarea pentru sacrificii şi ofrande.
v. 27—28. Vechimea vinului era cunoscută după numele consulului înscris pe amforă. Vinul de Falern se amesteca uneori cu cel de Chios pentru că unul era sec, iar altul mai dulce.
v. 65. *Minerva,* aici invocată ca patroană a meşteşugului ţesătoriei.
179
II, 2.
v. 1—2. *Natalis,* divinitate cu o origine obscură şi controversată, era, după unii, o zeitate distinctă, invocată la aniversarea zilei de naştere a fiecărei persoane, după alţii, doar numele sub care era invocat Geniul protector al individului, în ziua aniversară.
II, 3.
v. 1. *Cornutus,* personaj neidentificat.
v. 11. *Admetus,* unul dintre argonauţi, rege în cetatea Pherae din Thesalia.
v. 18. E vorba de Diana, sora lui Apollo.
v. 23. *Latona,* mama lui Apollo.
v. 24. *Maştera,* Iunona.
v. 27. *Apollo* era născut în insula Delos, unde mama sa a fugit de mînia Iunonei. *Pyto,* denumirea veche a oraşului Delphi, renumit prin oracolul lui Apollo care se afla aici.
v. 34. Lacună în text.
v. 43. Marmura.
v. 45. Heleşteie artificiale în care erau crescuţi peşti.
v. 51. Numele iubitei lui Tibul.
v. 53. *Insula Cos,* era renumită prin ţesăturile sale fine.

v. 55—56. Sclavii etiopieni.
v_ 59—60. Tibul spune despre rivalul său că n-a fost decît un sclav, dar nu unul oarecare, ci unul care a fost adesea vîn-dut de către stăpînii săi. Sclavii aduşi pe mare aveau picioarele însemnate (protejate) cu gips pentru a nu fi răniţi, în tangajul corăbiei, de cătuşele cu care erau legaţi (scăzîndu-le astfel preţui). Ei erau expuşi spre vînzare pe nişte podiumuri *(catasta)* ca să poată fi văzuţi şi apreciaţi mai bine de către cumpărători
II, 4.
v. 1. *Doamna* are la poeţi şi înţelesul de iubită, stăpînă a inimii.
v. 16. Aluzie la poezia eroică.
v. 17—18. Aluzie la poezia didactică.
v. 28. Purpuriul de Tyr este purpuriul închis.
180
n, 5.
v. 1. *Phoebus Apollo,* unul dintre cei mai importanţi zei ai mitologiei eline, asimilat de romani, fiu al lui Zeus şi al lui Leto, fratele geamăn al Artemidei (Dianei), avea o mulţime de atribuţii. Zeu al luminii, invocat adesea sub numele de Phoebus, al muzicii, poeziei şi al artelor frumoase, al profeţiilor şi al artei tămăduirii, avînd şi darul profeţiei, de numele lui se leagă existenţa multor oracole, printre care şi a oracolului de la Delphi, pe care 1-a întemeiat el însuşi. Era înfăţişat totdeauna înalt, subţire, cu pletele strălucitoare căzîndu-i pe umeri, de o frumuseţe neobişnuită. A iubit mai multe nimfe şi muritoare, chiar şi tineri. Tibul îl invocă aici cu multe din atributele sale, făcînd, se pare aluzie la felul cum era înfăţişat de statuia lui Scopas, Apollo Citharoedos, din templul de pe Palatin, ridicat de August în 28 î. e. n., templu în care se păstrau Cărţile Sibylline. *Noul preot* este Messallinus.
v. 11. *Augur,* membru al unui colegiu sacerdotal, care interpreta semnele voinţei divine după cîntecul şi după zborul păsărilor prevestitoare.
v. 13. *Haruspiciul,* prezicător care proorocea viitorul, inter-pretînd „semnele" din măruntaiele jertfelor.
v. 15. *Sibylla din Cumae,* numită Amalthea, una dintre multele preotese ale lui Apollo, despre care se spune că i-ar fi vîndut ultimului dintre regii legendari ai Romei, la un preţ fabulos, Cărţile Sibylline. Ea a venit la rege cu nouă cărţi, oferindu-i-le spre cumpărare la un preţ peste măsură de mare. Cum regele a refuzat să le cumpere, ea a aruncat în foc trei dintre ele, ce-rînd pentru şase rămase acelaşi preţ pe care îl fixase la început Regele, crezînd-o nebună, a rîs, iar ea a mai aruncat încă trei cărţi în foc, cerînd şi pentru ultimele trei rămase acelaşi preţ de la început. Regele, văzînd că nu-i de glumă, a cumpărat ultimele trei cărţi cu preţul cerut la început pentru toate nouă (cf. Aul. Gel. *N. A.* I, XIX). Cărţile Sibylline cuprindeau oracole şi prescripţii religioase păstrate pînă tîrziu la Roma. Distruse în incendiul Capitoliului din anul 83 î. e. n., reconstituite din porunca lui Sulla, pe baza profeţiilor care circulau oral, şi depuse în Capitoliu, in 76 î. e. n., Cărţile Sibyline au fost arse în secolul al IV-lea, din ordinul lui Stilico. Ceea ce a ajuns pînă la noi sub titlul de Cărţi Sibylline (14) nu reprezintă decît contrafaceri tîrzii.
181
v. 17. *Messallinus,* unul dintre fiii lui M. V. Messalla Corvinus. ales *quindecimvir sacris faciundis et Sibyllinis libris inspiciundis.* Membrii acestui colegiu sacerdotal aveau în sarcină îndeplinirea ceremoniilor religioase, păstrarea şi interpretarea, din porunca împăratului, a Cărţilor Sibylline.
v. 19—20. *Tatăl:* Anchises, fiul lui Capys şi al lui Themis. Lăudîndu-se că fiul său, Aeneas, are ca mamă pe zeiţa Afrodita el a fost fulgerat de către Zeus, rămînînd însemnat pentru tot restul vieţii, după unii, orb, după alţii, şchiop. Luat cu sine de către Enea, după distrugerea Troiei, Anchise a murit bătrîn, în insula Siciliâ, şi a fost înmormîntat pe muntele Eryx.
v. 22. *Zeii arzînd,* aici, templele (în care erau statuile zeilor), cuprinse de flăcări.
v. 33. Cîmpie între Capitoliu, Palatin şi Aventin.
v. 39. Fiind fiul Venerei, Enea este frate, după mamă, cu Amor.
v. 44. *Numicus,* rîu în Laţiu, în apele căruia se crede că a fost purificat Enea cînd a fost apoteozat.
Zeu băştinaş, eroul din rîndul localnicilor, trecut în rîndul zeilor ; zeu naţional.
v. 45. Victoria era reprezentată ca *dea alata,* zeiţă întraripată.
v. 47. Tibul aminteşte aici un detaliu care nu apare la nici un alt scriitor din antichitate : incendierea de către Enea a taberei rutulilor.
v. 48. *Tuncus,* regele rutulilor.
v. 49. Punîndu-şi tabăra în Laurenium, Enea va înălţa aici oraşul Lavinium (Lavinum), după numele soţiei sale, Lavinia, fiica regelui Latinus.
v. 50. *Ascaniu,* fiul lui Enea, întemeietorul oraşului Alba Longa.
v. 52. *Ilia* este Rhea Silvia, vestala care, prin unirea sa cu zeul Marte, a dat naştere lui Romulus şi Remus.
v. 67—78. Dintre cele 10 Sibylle pe care le cunoştea antichitatea, Tibul aminteşte aici, pe lîngă Sibylla din Cumae, numele şi prorocirile altora, prorociri care se referă la moartea lui Iulius Cezar şi la războaiele civile.
v. 107. Arta sau meşteşugul vînătorii.
182
II, 6.
v. 1. Unii comentatori l-au identificat pe acest Macer cu Aemilius Macer Veronensis — 70 ? — 16 î. e. n. —, poet din cercul lui Messalla, autor al unor poeme didactice. Dar acesta era, în timpul cînd îşi scrie Tibul elegia, Hn om în jurul a cincizeci de ani, şi detaliile din poezie nu i se potrivesc. Cartault *(Tibulle...,* p. 60) crede că este mai natural să ne gîndim la acel Macer, autorul unei *Antehomerica,* prietenul lui Ovidiu, căruia îi este adresată Pontica II, 10.
III, 1.
v. 9—14. *„Cărţile" :* mai multe foi de papirus, lipite una de alta, erau înfăşurate în jurul unei baghete, mai lungă decît lăţimea foii de papirus, astfel încît rămîneau vizibile cele două extremităţi *(cornua).* Acestea erau netezite cu piatră ponce (pu-mice) şi pictate în diferite culori. Un fel de etichetă era fixată la extremitatea superioară pentru a indica titlul şi numele autorului, întregul volum era înfăşurat într-o membrană de pergament, vopsită în stacojiu.

v.' 16. *Castalia,* pădure pe muntele Parnas unde se găsea un izvor consacrat lui Apollo.
v. 27—28. *Dis* (Pater), divinitate subpămînteană, identificată cu Pluton.
III, 2.
v. 19. *Lyaeus,* nume sub care era cunoscut zeul Bacchus ; aici, vinul.
v. 23. *Panchaia,* insulă în Oceanul Indian, bogată în substanţe odorate, pe care anticii o confundau uneori cu Arabia.
III, 3.
v. 13—14. Marmura de Phrygia (Synnas) era albă, cea de Taenaros (Laconia), neagră, cea de Charystos (Euboea), verzuie. v. 15. Cei bogaţi aveau, în impluvii, adevărate crînguri.
183
v. 29. *Pactolus,* rîu in Lydia, al cărui nisip conţinea aur. v. 33. *SaTuncia*=Iunona. v. 34. *Cypria* = Venera.
v. 38. *Orcus,* zeu al morţii. Prin el era desemnat uneori Infernul.
III, *4.*
v. 43. *hucina,* nume al Iunonei, protectoarea căsătoriei.
v. 45. *Surorile docte* = Muzele.
v. 50. Munte din insula Delos, unde s-au născut Apollo şi Diana.
v. 86. *Chimera,* monstru fabulos din Lycia, cu trei capete care semăna, în acelaşi timp, cu un leu şi cu un şarpe.
III, 5.
v. 3. Celebrele ape termale de la Baiae erau numite sacre, pentru că erau consacrate lui Hercule.
v. 18. Anul 43 î. e. n., în care au fost ucişi consulii Hirtius şi Pansa.
v. 23—24. Locuri pe care trebuiau să le traverseze sufletele morţilor.
III, 6.
v. 1. *Liber* = Bacchus.
v. 8. *Delius* = Apollo.
v. 23—24. *„Prada cumplită a mamei"* e Pentheus, fiul Agavei şi al lui Echion. După moartea bunicului său, Cadmus, tatăl Agavei, Pentheus, ajuns rege al Tebei, s-a opus introducerii cultului lui Dionysus. Descoperit de bacchante, pe cînd le urmărea pe muntple Cithaeron, a fost sfîşiat de acestea. In fruntea lor se afla chiar mama sa, Agave.
v. 38. *Lenaeus* = Dionysus (Bacchus).
v. 39. *Gnosia* = Ariadna, fiica lui Minos, regele Cretei, părăsită de Teseu.
v. 38. *Marcia,* apeduct celebru al Romei.
184
III, 7 = IV, 1
v. 10—11. Nu se ştie precis cine este acest cretan, la care se referă panegiristul. Probabil e un singular colectiv.
v. 10—11. I car din Attica, primind în dar de la Dionysus, pe care 1-a adăpostit şi ospătat, pe cînd acesta cutreiera Attica, un burduf cu vin, le-a dat să bea din el unor ciobani vecini, care, îmbătîndu-se şi crezînd că le-a dat să bea venin, l-au ucis cu ciomegele. Lătratul cîinelui său credincios, Moera, a adus-o la locul faptei pe fiica lui Icar, Erigone. Aceasta, văzînd jalnicul spectacol, s-a spînzurat de creanga unui copac. Dionysus a transformat-o pe Erigone în Constelaţia Fecioarei (Virgo), pe Icar 1-a transformat în Constelaţia Arcturus, iar pe Moera, cîinele credincios, în Caniş sau Canicula.
v. 12. *Alcide,* nume al lui Hercule, ca urmaş al lui Alcaeus.
v. 13. *Molorchus* i-a dat găzduire în casa sa săracă lui Hercule, cînd eroul a pornit să ucidă leul din Nemea.
v. 51. *Titanul,* aici, soarele.
v. 52. *Viteazul,* aici, Ulysse.
v. 54. *Ciconii,* populaţie tracică.
v. 55. *Lotosul :* După ce Ulysse a ajuns în insula lothophagi-lor, locuitorii insulei le-au oferit însoţitorilor săi să mestece lotus, plantă aducătoare de uitare. Ulysse însă porunceşte degrabă îmbarcarea şi părăseşte insula.
v. 56. *„Băştinaşul neptunic"* este ciclopul Polyphem.
v. 57. *Maronea,* localitate în Thracia vestită pentru vinurile sale.
v. 58—60. *„Duse... aeolice vînturi" :* Ulysse a dus pe corabie vînturile, închise în burdufuri de către Aeolus, pe care burdufuri soţii lui le-au dezlegat, crezînd că în ele este vin, dezlănţuind astfel furtuna, care i-a purtat în derivă pînă în insula laestrygo-nilor antropofagi, locuitori străvechi ai Siciliei, al căror rege era Antiphates. Aceştia le-au atacat corăbiile şi le-au distrus pe toate, cu excepţia aceleia în care se afla Ulysse, şi s-au ospătat cu soţii capturaţi ai eroului.
Artacia, izvor în insula laestrygonildr.
v. 71. *Scylla,* monstru marin cu înfăţişare de femeie şi cu partea de jos a trupului formată din cîini, care ameninţa coră-bierii în trecătoarea Messinei.
v. 73. *Charybdis,* alt monstru marin, care se afla In aceeasi-trecătoare, în faţa Scyllaei. Charibda sorbea, de trei ori pe zi, apa mării şi, o dată cu ea, corăbiile care erau prin preajmă.
v. 77. *Calypso,* fiica lui Atlas, nimfa pe insula căreia poposeşte Ulysse, se îndrăgosteşte de erou şi-i promite, în schimbul
185
rămînerii cu ea, nemurirea. Ulysse rămîne cu ea 10 ani, apoi îşi continuă călătoria.
v. 78. *„Pămîntul Pheaciei",* unde Ulysse face un ultim popas, înainte de a se întoarce în Ithaca şi unde se îndrăgosteşte de el Nausicaa, fiica regelui Alcionus.
v. 83. *Şanţul* care înconjura tabăra şi o proteja de atacul duşmanilor.
v. 84. *Parii (cervos)* erau, la început, simple trunchiuri de copac, mai tîrziu, un fel de stîlpi bifurcaţi, avînd forma coarnelor de cerb, folosiţi pentru fortificarea taberelor de luptă.
v. 85. *Valul (vallum),* 'format din pămîntul rezultat de la săparea şanţului, era taluzat şi constituia o movilă continuă de apărare.
v. 89. *Ţepuşa (sudis)* era o armă defensivă de luptă, destul de primitivă, un par ascuţit şi călit în foc.
v. 90. *„Zăbavnica suliţă" (pilum),* era o armă destul de temută, care, pătrunzînd în scut, rămînea, datorită unui spin cu care

era prevăzută, înfiptă în el, stingherind mişcările duşmanului şi obligîndu-1, de fapt, să lepede scutul şi să lupte descoperit.
v. 108—110. *Iapydia,* ţinut în nordul Illyriei. *Arupium,* localitate în Iapydia.
v. 112 bis. Versul nu este păstrat in toate mss.
v. 116—117. *Domator* este, după unii comentatori, numele unui conducător local. In unele variante, apare ca substantiv comun = îmblînzitor de cai.
v. 120. *Melampus Amythaoninul,* fiul lui Amythaon, prezicător celebru din timpurile eroice, le-a lecuit pe Proetide, fiicele regelui Tiryntului, Proetus, Iphianassa, Iphinoe şi Lysippe, cărora Hera, mînioasă că, prin frumuseţea lor, au sfidat-o, le-a luat minţile.
v. 121. *Toga pretexta,* pe care unii consuli o îmbrăcau la Kalendele lui Ianuarie.
v. 139. *Cyrene,* colonie grecească din Africa, ai cărei fondatori au venit din insula Thera, cea mai importantă dintre Cyclade.
v. 140. *Choaspes,* fluviu în Persia, cu apa foarte limpede.
v. 141. *Gyndes,* rîu în Asyria, căruia Cyrus i-a împărţit apele în sute de canale.
v. 141. *Oroatis,* rîu în Persia.
v. 143. *Tomyris,* regină a messageţilor, al cărei regat se întindea pînă la fluviul Araxes.
v. 144—145. *Padeii,* populaţie din India orientală, despre care se spunea că-şi ucideau sclavii şi bătrînii şi-i mîncau.
v. 146. *Hebru,* rîul Mariţa ; *fanais,* Donul ; *Magynii,* nume de popor menţionat doar aici, sînt probail, maşinii, care locuiau în vecinătatea Pontului Euxin.
v. 179—180. *Valgius Rufus,* autor de elegii şi epigrame, prieten al lui Horaţiu, a cărui operă epică nu ne este cunoscută.
v. 199. *Gylippus,* general lacedaemonian, învingător al atenie-nilor în războiul peloponeziac.
186
v. 200. *„Cărţile Meletee",* cărţile luî Homer, născut în Smyrna, unde curge rîul Meles.
HI, 8 = IV, 2
v. 8. *Frumuseţea (Decor),* frumuseţea personificată.
v. 13. *Vertumnus,* divinitate romană de origine etruscă, protectorul fertilităţii şi al creşterii plantelor, zeu al anotimpurilor care era prezentat schimbîndu-şi mereu înfăţişarea, în funcţie de caracteristicile anotimpului.
IM, 9 = IV, 3
v. 5. *Deliana,* Diana, născută în insula Delos. v. 18. *Legea Dianei e* legea castităţii.
III, 10 = IV, 4
v. 4. *„Alinătoarele mxini" :* Phoebus este invocat aici ca un zeu al artei tămăduirii.
v. 26. „Arta ta" e arta tămăduirii.
III, 12 = IV, 6
v. 1. Aşa cum bărbaţii aveau un Geniu protector, care era invocat în ziua de naştere sub numele Natalis, femeile aveau o Iuno protectoare, care era şi ea invocată cu ocazia aniversării.
III, 13 = IV, 7
v. 3—4 *Cytheria,* Venus, născută în insula Cythera.
III, 14 = IV, 8
v. 4. *Arretium,* ţinut în Etruria, udat de rîul Arno,
III, 16 = IV, 10
v. 3—4 Veşmînt = toga pe care o purtau prostituatele ; *„Greul mişelei paner"* e coşul cu lînă al sclavelor, deci, se spune despre această posibilă rivală că era o sclavă de ultimul rang.
187

CUPRINSUL

Cuvînt înainte..... &
Notă asupra ediţiei.....• . • 20
ELEGII
ALBII TIBULLI
LIBER PRIMUS..... 24
ALBIUS TIBULLUS
CARTEA ÎNTlI..... 25
Divitias alius, 1,1..... 24
Strîngă-şi un altul, I.'l..... 25
Adele merum vinoque, 1,2.. 30
Toarnă-mi vin pur şi cu vinul, I, 2. 31
Ibitis Aegaeas sine me, I, 3 36
Fără de mine veţi merge, Messalla, I, 3..... 37
Sic umbrosa tibi, 1,4..... 42
Cit mai umbroase coroane, I, 4..... 43
Asper eram et bene dzseidium, 1,5..... 43
Aspru eram : mă făleam, T, 5..... 49
Semper, ut inducar, I, 6..... 54
Pururi, să fiu subjugat, I, 6..... 55
Hune cecinere diem, 1,1..... . 60
Ziua aceasta, cîntată de Parcele, I, 7..... 61
Non ego celari possum, 1,8..... 64
Nu-mi poate fi tăinuit, I, 8..... 55
Quid mihi; si fueras, 1,9..... 70
Oare de ce, dac-ai vrut, I, 9..... 71
Quis fuit horrendos primus qui, I, 10..... 76
Cine-a fost cel ce întîi, I, 10..... 77
LIBER SECUNDUS..... 80

CARTEA A DOUA.....m..... 81
Quisquis adest, faveat, II, 1..... . 80
188
Cine-i de faţă, pios, II, 1..... 81
Dicamus bona verba, II, 2 86
Toţi cei de faţă, bărbaţi şi femei, II, 2. 87
Rura meam, Cornute, II, 3. 88
Cîmpuri şi vile de ţară, II, 3..... . 89
Sic mihi servitium video, II, 4..... 94
Iată .îmi văd şi robia, II, 4. 95
Phoe.be, jave : novus ingreditur, II, 5..... 98
Phoebus, îndură-te : preotul nou, II, 5..... 99
•*Castra Macer sequitur, II, 6*..... 106
Macer se duce la oaste, II, 6..... 107
LIBER TERTIVS (LYGDAMI ALIORUMQUE)
LYGDAMI ELEGIAE..... 110
CARTEA A TREIA
(LYGDAMUS ŞI ALŢII)
ELEGIILE LUI LYGDAMUS.....111
Martis Romani, III, 1..... 110
Ale romanului Marte, III, 1. 111
Qui primus caram, III, 2,..... 112
Cel care-ntîi i-a răpit, III, 2. 113
Quid prodest caelum, III, 3. 114
Ce-mi foloseşte, Neaera, III, 3..... 115
Di meliora ferant, III, 4. ....., 118
Zeii să dea numai bine, III, 4..... 119
Vos tenet, Etruscis mânat que, III, 5. 124
Unda curgînd din izvoare etrusce, III, 5. 125
Candide Liber, ades, III, 6. 123
Vino, o candide Liber, III, 6. 129
PANEGYRICUS MESSALLAE
(TERŢII LIBRI, 7 = QUARTI 1), ... 132
PANEGIRICUL LUI MESSALLA
<CARTEA A TREIA, 7 = CARTEA A PATRA, 1) . - . . 133
Te, Messalla, canam, III, 7 = IV,1. 132
Chiar de mă-nfrieă ştiuta-ţi, III, 7 = IV, 1. 133
189

TIBULLI ELEGIAE DE AMORE SULPICIAE
(TERŢII LIBRI, 8—12 - QUARTI, 2—6)..... i44
ELEGIILE LUI TIBUL DESPRE IUBIREA SULPICIEI
(CARTEA A TREIA, 8—12 = CARTEA A PATRA, 2—6) . 143
Sulpicia est tibi culta tuis, III, 8 = IV, 2..... 144
Marte puternic, Sulpicia, III, 8 = IV, 2.....143
Parce meo iuveni, III, 9 = IV, 3..... 140
Cruţă-mi iubitul, mistreţ, III, 9 = IV, 3. . . . . **147**
Huc ades et tenerae, III, 10 = IV, 4. 143
Vino aici şi alină durerile, III, 10 = IV, 4. ... **149**
Qui mihi te, Cerinthe, III, 11 = IV, 5. 169
Sacră e ziua aceea, III, 11 = IV, 5. ..... **151**
Natalis Iuno, III, 12 = IV, 6..... 152
O, Născătoare Iunonă, III, 12 = IV, 6..... 153
-12)
SULPICIAE ELEGIDIA
(TERŢII LIBRI, 13—18 = QUARTI 7
ELEGIOARELE SULPICIEI
(CARTEA A TREIA, 13—18 = CARTEA A PATRA, 7—12)
Tandem venit amor, III, 13 = IV, 7, Iată,-n sfîrşit, a venit, III, 13 = IV, 7. *Invisus natalis adest, III, 14 = IV, 8.* Groaznică ziua de naştere, III, 14 = IV, 8. *Scis iter ex animo sublatum, III, 15 = IV, 9.* Ştii că din sufletul fetei, III, 15 = IV, 9. *Gratum est, securus multum-, III, 16 = IV, 10* Sînt bucuroasă că tu, III, 16 = IV, 10. *Estne tibi, Cerinthe, III, 17 — IV,11* . . ,. Porţi-i tu, oare, Cerinthe, III, 17 = IV, 11. *Ne tibi sim, mea lux, III, 18 = IV, 12.* Soarele meu, să nu fiu, III, 18 = IV, 12.
154
155
154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165
TIBULLI
(TERŢII LIBRI, 19—20 = QUARTI, 13—14) .' . . . . ICo
TIBUL
(CARTEA A TREIA, 19—20 = CARTEA A PATRA, **13—14)**
Nulla tuum nobis subducet, III, 19 — IV, 13. .
Din aşternutu-ţi nu o să mă smulgă III, 19 = IV, 13. .
167
166 167
190
Rumor ait crebro, IU, 20 = IV, 14..... 1C8

Cum că iubita mă-nşală, III, 20 = IV, 14..... 169
Note la Cuvînt înainte..... 170
Note la Elegii..... *V**